

1984/85:155

Torsdagen den 30 maj fm.

Kl. 10.00

1 § Justerades protokollet för den 21 innevarande månad.

2 § Svar på fråga 1984/85:580 om sammansättningen av kommitté för ny organisation för svenskundervisning för vuxna invandrare

Anf. 1 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Gunnel Liljegren har frågat statsrådet Göransson vilka överväganden som ligger bakom den till synes sneda sammansättningen av organisationskommittén för svenskundervisning för vuxna invandrare.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Enligt propositionen 1983/84:199 om svenskundervisning för vuxna invandrare borde i den tänkta organisationskommittén ingå bl. a. företrädare för Svenska kommunförbundet, Folkbildningsförbundet, statens invandrarverk, skolöverstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Riksdagen hade ingen erinran mot vad som anfördes i denna fråga. Riksdagen uttalade även i sammanhanget att riksdagen inte i detalj borde föreskriva hur organisationskommittén skulle vara sammansatt (UbU 1984/85:6).

Organisationskommittén består av sju ledamöter jämte ett antal sakkunniga och experter.

Det aktuella uppdraget – som avser åtgärder för att förverkliga ett statsmakernas principbeslut – har enligt min mening inte sådan karaktär att någon direkt representation för riksdagspartier är motiverad. Till ledamöter i kommittén har jag utsett företrädare för dels berörda departement – utbildnings-, finans- och arbetsmarknadsdepartementen –, dels utbildningsanordnare och blivande utbildningshuvudmän – studieförbunden genom Folkbildningsförbundet och kommunerna genom Svenska kommunförbundet.

Sakkunskap från skolöverstyrelsen och statens invandrarverk har tillförts kommittén genom att en sakkunnig har hämtats från vardera av dessa ämbetsverk.

*Om sammansätt-
ningen av kommit-
té för ny organisa-
tion för svenskun-
dervisning för vux-
na invandrare*

Jag har även funnit det rimligt att de organisationer som närmast kan anses företräda invandrarnas intressen, såsom blivande arbetstagare, får tillfälle att följa arbetet. Landsorganisationen i Sverige och Tjänstemännens centralorganisation har därför också fått nominera var sin sakkunnig.

Anf. 2 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet Hjelm-Wallén för svaret. Tyvärr har det inte övertygat mig om det lämpliga i kommitténs sammansättning. Just därför att riksdagens beslut, baserat på en dålig proposition, bara innebar ett fastläggande av vissa övergripande principer för svenska för invandrare har organisationskommittén fått en mycket stor betydelse. Det vore olyckligt om de förslag som i höst kommer att föreläggas riksdagen skulle behöva bearbetas i utskottet under lika lång tid som den ursprungliga SFI-propositionen. Då har vi nästan kommit fram till ikraftträdandet den 1 juli 1986. Vilken planeringstid står då kommunerna till buds?

Kommitténs sammansättning fyller inte tillräckliga krav på allsidighet och ändamålsenlighet. När nu riksdagen lämnat så stort spelrum för olika lösningar när det gäller läroplan, lärarkompetens, statsbidragsberäkning och lagtext måste rimligtvis alla intressenter, inte bara några få, ha möjlighet att komma till tals genom sina representanter. Eftersom en av kommitténs uppgifter gäller arbetsrättslig lagstiftning, bör arbetsmarknadens parter naturligen ha ett ord med i laget, som kommittéledamöter eller som sakkunniga – vilket vill jag låta vara osagt. Att bara knyta LO och TCO till utredningsarbetet är otillständigt. Genom rätten till ledighet för SFI hör arbetsgivarna till de närmast sörjande och borde delta i arbetet.

För att bredda underlaget och minska riskerna för bakläxa i utskottet borde regeringen ha inlemmat även oppositionspartierna i arbetet. Kommunerna har nyckelrollen i den noggranna planering som måste föregå reformen, och deras ledning är partipolitisk med skilda majoritetsförhållanden. Det ligger ett värde i att alla partier står bakom de beslut som skall bilda startpunkten för den nya organisationen, precis som beträffande frågan om flyktingmottagandet i kommunerna. Mot den bakgrunden är det både skäligt och önskvärt att oppositionen får tillfälle till insyn och medverkan i utredningsarbetet.

Det är nog så – handen på hjärtat, fru skolminister – att ni i denna fråga liksom i andra avvaktar höstens val och därför fortsätter att förhålla ett misskött ärende som redan förhalats ett tiotal år. Får ni förnyat förtroende i höst kommer enligt många människors farhågor organisationskommitténs förslag att trumfas igenom – med eller utan övriga partiers godkännande. Blir det regeringsskifte kan jag förutse en ändrad sammansättning av kommittén. En mer hedervärd utväg har statsrådet genom att *redan nu* bredda kommittén, till gagn för dem som närmast berörs – flyktingar och invandrare – och till hjälp för alla de parter som skall genomföra reformen med kort varsel.

Anf. 3 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Gunnel Liljegren har i grunden fel i sina påståenden.

Det var ingen som i samband med riksdagsbehandlingen förde fram kravet på representation för riksdagspartierna. Det är också alldeles klart att riksdagen inte har gjort något ställningstagande i den riktningen. Vad det handlar om nu är att följa upp ett riksdagens principbeslut, och det är naturligt att de närmast berörda skall syssla med det, de som skall ha hand om verksamheten.

Vad sedan gäller SAF:s medverkan i organisationskommittén, vill jag erinra om att det ju inte längre kommer att vara på det viset att arbetsgivarna direkt skall ersätta dem som deltar i svenskundervisningen. Så var systemet tidigare, men så kommer det inte att vara fortsättningsvis. Nu är det skattemedel som står för detta. I den delen borde alltså arbetsgivarna inte ha något särskilt intresse i detta sammanhang.

Däremot bör naturligtvis Arbetsgivareföreningen ha vissa intressen vad gäller lagen om ledighet för deltagande i grundläggande svenskundervisning. Den frågan skall också ses över, men inom arbetsmarknadsdepartementet och inte av SFI-kommittén. Jag utgår från att Arbetsgivareföreningen då kommer att inbjudas.

Anf. 4 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Genom att riksdagen bara fattade ett principbeslut fick organisationskommittén många uppgifter som den enligt SFI-utredningen från början inte skulle ha. Därför är det särskilt viktigt att alla intressenter och alla parter får tillfälle att genom sina representanter vara med i utredningsarbetet.

När det gäller SAF:s medverkan har statsrådet kanske lugnat mig en smula. Jag har inte hört någonting om lagtexten ännu, men det hastar och kommunerna väntar otåligt på besked från arbetsmarknadsdepartementet och utbildningsdepartementet.

Det var nog så, statsrådet, att vi var många som förutsatte ett parlamentariskt inslag i den organisationskommitté som skulle göra propositionen och betänkandet till ett färdigt förslag att godtas av kommunerna.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1984/85:566 om färjetrafiken genom Stockholms skärgård

Anf. 5 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Ingemar Eliasson har frågat jordbruksministern vilka åtgärder regeringen kan och vill vidta för att minska skadorna på miljön och olägenheterna för skärgårdsborna av Finlandsfärjornas höga hastigheter genom Furusundsleden.

Frågan har överlämnats till mig.

Nr 155

**Torsdagen den
30 maj 1985**

*Om färjetrafiken
genom Stockholms
skärgård*

*Om färjetrafiken
genom Stockholms
skärgård*

Furusundsleden trafikeras av färjor till Åland och Åbo. Färjorna mellan Stockholm och Helsingfors trafikerar Sandhamnsleden. Vid besiktningar som olika experter företagit av erosionsskador har klart konstaterats att en del av skadorna orsakats av andra faktorer än fartyg, såsom extremt högt vattenstånd.

Sänkta fartgränser för färjetrafiken mellan Stockholm och Åbo innebär naturligtvis längre gångtider, vilket i sin tur omöjliggör den nuvarande trafikuppläggnings och medför omfattande kostnadsökningar. Trafiken har en mycket väsentlig betydelse, inte bara för Sveriges handel med Finland, utan även för Finlands hela export och import. Denna handel skulle få vidkännas stora kostnadsökningar redan av relativt blygsamma fartsänkningar.

Furusundsleden är sedan urminnes tider en farled. Utmed farleder, på samma sätt som utmed större vägar, drabbas omgivningen av vissa störningar. Störningarna skall naturligtvis begränsas så mycket som är möjligt. De rederier som regelbundet trafikerar farlederna har också visat sitt ansvar genom att konstruera fartygen på sådant sätt att bl. a. svall skall minimeras.

I ett regeringsbeslut i maj 1981 när nu gällande fartgränser fastställdes gjorde dåvarande regering en avvägning mellan miljö- och trafikintressen. Sedan dess har trafiken förändrats enbart genom att Silja Line nu satt in ett större fartyg. Om ett nytt besvärssärande rörande fartbegränsningarna kommer in till regeringen kommer regeringen naturligtvis att undersöka effekterna av denna förändring. För närvarande saknar regeringen anledning att vidta några åtgärder.

Anf. 6 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Jag är ledsen över att behöva säga att det inte är något bra svar. Jag frågade om regeringen kunde och ville vidta några åtgärder för att minska de skador som färjetrafiken ger upphov till på miljön. Men svaret är att regeringen inte vidtar några åtgärder. Det antyder en bristande insikt, och kanske också intresse, när det gäller skyddet av Stockholms skärgård, som är en unik och mycket skyddsvärd naturtillgång för hela vårt land och i ett internationellt perspektiv ett unikt naturområde. Skärgården måste skyddas och hållas levande. Det betyder att man måste sätta in kraftfulla åtgärder för att skydda natur som håller på att förstöras, och det betyder att man måste ge befolkningen goda betingelser härför.

En del av dessa hot – vattenföroreningar, ohämmad fritidsbebyggelse, avfolkning, nedskräpning – har på vissa punkter åtgärdats framgångsrikt. Nu har vi ett annat hot som vi känt till länge, och vi kan notera att förstörelsen på grund av detta bara förvärras. Ett skäl härtill är den ökade färjetrafiken.

Nu säger kommunikationsministern i sitt svar att skadorna även orsakas av andra faktorer än fartyg, t. ex. extremt högt vattenstånd. Det är sant. Jag hade kunnat inkludera det i min fråga. Men det minskar inte behovet av motåtgärder. Det finns en rad åtgärder som man borde överväga när det gäller färjetrafiken – skärpta fartgränser naturligtvis, men även skärpt

fartkontroll. Man borde åtminstone titta närmare på fartgränserna på sträckan Trälhavet–Furusund. Man kan också överväga en annan sträckning av farleden där områdena är mest känsliga. Man borde se över rederiernas skyldighet när det gäller att ersätta förstörd egendom.

Färjetrafiken gör stora vinster när den får överträda hastighetsbestämmelserna. Någon skärv av detta borde kunna återgå till naturskydd, såsom tillämpats t. ex. när det gäller oljeutsläppen.

Kommunikationsministern har säkert ett starkt miljöengagemang, men han har framför allt att se till sjöfartens intresse i detta sammanhang. Här finns en intressekonflikt. Det hade därför varit bra att få höra jordbruksministerns synpunkter på detta. Jag förutsätter att ni i regeringen har övervägt dessa frågor. Jag vill därför till slut fråga kommunikationsministern om detta är sista ordet, eller om det möjligen är så att regeringen trots allt kan överväga ytterligare åtgärder för att skydda den unika resurs som Stockholms skärgård utgör.

Anf. 7 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag vill gärna hålla med Ingemar Eliasson om att Stockholms skärgård är en unik skärgård. Det finns även andra skärgårdar som är unika och värda att värna och slå vakt om ur miljösynpunkt. Jag konstaterar bara, vilket också experterna har gjort, att erosionen inte enbart är föranledd av fartygstrafiken. Vattenstånd, liksom också is, spelar en roll i detta sammanhang. Eftersom färjetrafiken bara är en del av orsaken till erosionen har jag svårt att föreställa mig att vi genom att lägga en avgift på sjöfarten kan lösa problemet. Om vi har trafik och är beroende av denna – det må gälla på vatten eller på väg – får vi vara medvetna om att det alltid kommer att finnas vissa olägenheter ur miljösynpunkt och för de boende, precis som jag sade i mitt svar.

Frågan om fartgränserna för färjorna prövades i samband med ett regeringsbeslut om just denna trafik 1981, alltså för bara fyra år sedan. Jag minns inte om Ingemar Eliasson själv satt med i regeringen vid det tillfället – jo, det gjorde han tydligen. Då vet han att regeringen har en gemensam beredning. Det är inte bara det ena intresset som ingår i prövningen, utan det blir en prövning från såväl miljö- som trafiksynpunkt.

Det är kort tid sedan regeringen senast fattade beslut om fartgränserna – det har bara gått fyra år. Inget speciellt har heller inträffat som gör att vi på nytt måste pröva fartgränserna. Jag skulle förmoda att det just denna vinter, på grund av den stränga kylan, har förekommit erosion i större utsträckning än tidigare.

Anf. 8 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Det uppkommer olägenheter av olika slag, och det går inte att göra något åt, säger kommunikationsministern. Det är denna passiva inställning som jag inte kan acceptera.

Vattenstånd, is och annat förorsakar säkert också erosion, men åtminstone den del som sjöfarten åstadkommer borde man kunna titta litet närmare på,

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Om färjetrafiken
genom Stockholms
skärgård*

Torsdagen den
30 maj 1985

*Om färjetrafiken
genom Stockholms
skärgård*

för att undersöka om inte sjöfartsnäringsen bör hjälpa till att återställa naturen. Det är en princip som vi har använt i andra sammanhang, och det handlar här om en mindre avgift, som ändå skulle kunna göra mycket stor nytta.

Det har hänt saker efter 1981. Bl. a. har fartygen fått dispens att köra fortare. Det innebär att rederierna gör ganska stora vinster. Någon skärv av denna vinst borde, som jag tidigare sade, kunna användas för att återställa miljön. Men framför allt har nu ännu större färjor kommit till. Det är sant att dessa färjor har byggts så att svallet skall minska, men det är ändå enorma vattenmängder som förflyttas.

Det är vid den ebb och flod som ständigt uppkommer genom dessa vattenmängder som stränderna och strandlinjerna eroderas. Därför räcker det inte med att undvika svallet. Man måste också göra någonting åt de skador som uppkommer när vattnet drar sig tillbaka. Det finns anordningar som kan byggas för att minska dessa skador, men det behövs resurser för detta.

Om man skall skydda eller återställa miljö kostar det alltid pengar. Frågan är: Var skall dessa pengar tas? Skall de över huvud taget plockas fram? Jag beklagar att kommunikationsministern uppenbarligen inte har intresse av att ens försöka få fram de resurser som behövs för detta naturskydd.

Anf. 9 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Jag utgår ifrån att samma förutsättningar som i dag råder också fanns när Ingemar Eliasson 1981 själv satt med i beredningen av ärendet om fartgränser. De förändringar som inträffat i fartygsbeståndet – ett enda fartyg har tillkommit – är en sak. Men de andra orsakerna till erosion, bl. a. vattenrörelser och is, vilka också innebär stora olägenheter, fanns även 1981.

Nog är det väl mer ur andra aspekter som Ingemar Eliasson talar om dagens ringa intresse. Ett intresse borde ha funnits också 1981.

Anf. 10 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Jag vill inte hävda att allt som hade bort göras gjordes under de år när vi hade borgerliga regeringar, men då togs ändå ett beslut som byggde på en avvägning mellan naturvård och sjöfart. Nu har det hänt en del nya saker, som gör det nödvändigt att ytterligare överväga den balans som man här måste finna mellan sjöfartens intresse och naturskyddet. Man kan inte låtsas som om ingenting har hänt under dessa fyra år – de större färjor som har kommit till har orsakat ytterligare skador.

Jag vet att förre riksdagsmannen och miljökampen Sören Norrby har försett kommunikationsministern med ett utförligt program baserat på den utomordentliga kunskap som han har om skärgårdsfrågor, och det har av departementet sänts ut på remiss. Beslutet blev dock att ingen åtgärd skulle vidtas. Jag undrar om detta måste vara sista ordet från regeringen.

Anf. 11 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Låt mig bara göra det tillägget att Sören Norrby också under folkpartiregeringens tid var verksam som utredare, bl. a. i fråga om miljösäkra sjötransporter. Han borde under den tiden rimligtvis ha haft samma uppfattningar som nu, och han hade möjlighet att föra fram dem till den dåvarande regeringen.

Anf. 12 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Ja, han fick då detta uppdrag. Men under tiden därefter har en annan regering haft det verkställande ansvaret. Det är bristen på åtgärder under det senaste året som är beklaglig, och den leder till att skadorna i Stockholms skärgård fortsätter. Jag beklagar att den nuvarande regeringen uppenbarligen inte har något intresse av att göra en förnyad prövning i frågan om den balans mellan sjöfartens intresse och naturskyddet vilken man måste eftersträva.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1984/85:576 om vissa vägprojekt i Älvsborgs län

Anf. 13 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Ingvar Karlsson i Bengtsfors har frågat mig om vissa planerade väginvesteringar i Älvsborgs län kan komma i farozonen på grund av motorvägens tillkomst i Bohuslän.

Regeringens åtgärder vid en nedläggning av Uddevallavarvet presenterades vid ett möte i Uddevalla den 23 januari i år. Jag redovisade därvid de transportpolitiska insatserna för att skapa ett nytt näringsliv i Uddevallaregionen. Förutom att vägbyggandet ger sysselsättning, behövs det bra vägar för en positiv utveckling av näringslivet. Väg E 6 har för närvarande bitvis en alltför låg standard genom Bohuslän.

Upprustningen av väg E 6 ingår i en nordisk handlingsplan för ekonomisk utveckling och full sysselsättning. Handlingsplanen har behandlats vid Nordiska rådets möte i mars 1985. De i handlingsplanen upptagna investeringarna i väg- och järnvägsnäten i Norden föreslås bli finansierade genom en ny särskild låneordning inom Nordiska investeringsbanken.

I vägplanerna ingår byggande av vissa delar av såväl väg 44 som väg 45 i Älvsborgs län. Vägplanerna är det samlade uttrycket för hur och i vilken ordning vägobjekten i länen skall byggas med de medel som statsmakterna anvisar för vägbyggandet i landet.

Anf. 14 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga. Svaret stillade dock på intet sätt min oro. Investeringarna i vägarna 44 och 45 har länge stått på tur i Älvsborgs län. Kommunikationsministern säger nu: "Vägplanerna är det samlade uttrycket för hur och i vilken ordning

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Om vissa vägpro-
jekt i Älvsborgs län*

vägojekt i länen skall byggas med de medel som statsmakterna anvisar för vägbyggandet i landet." Detta uttalande är på intet sätt förpliktande i frågan om när dessa medel kommer att beviljas. Man har räknat med att komma i gång 1986, men det är inte säkert att statsmakterna anvisar dessa medel då – kanske finns det vid den tiden inte resurser för detta.

Motorvägen genom Bohuslän kan i och för sig vara en riktig satsning, om nu regeringen gör den bedömningen att den måste genomföras ur trafikteknisk synvinkel, men har man medel för att göra en sådan satsning? Det är en fråga om prioriteringar, och det gäller något som hastigt har kommit på. Jag menar att man här handlar litet grand orättvist.

Kommunikationsministern säger i svaret: "De i handlingsplanen upptagna investeringarna i väg- och järnvägsnäten i Norden föreslås bli finansierade genom en ny särskild låneordning inom Nordiska investeringsbanken." Jag vill då fråga: Påverkar inte denna nya särskilda låneordning inom Nordiska investeringsbanken vägverkets resurser på något sätt? Hur kan man tro att dessa medel inte kommer att belasta budgeten över huvud taget? På något sätt måste de ju belasta budgeten och minska vägverkets resurser till andra objekt.

När kommunikationsministern presenterade motorvägsprogrammet skulle motorvägen kosta 450 miljoner. Nu vet vi att det sedan dess har kommit fram att ett alternativ kostar 700 miljoner och ett annat alternativ 900 miljoner. Motorvägen kommer alltså att bli mycket, mycket dyrare än vad kommunikationsministern från början tänkte sig. Denna fördyring har gjort att jag blivit orolig för de andra vägprojekten, och den har fått mig att tänka att man kanske kommer att uppskjuta vissa investeringar. Dessa vägprojekt ligger ju i samma område; arbetsmarknaden kan ju bli överhettad i den här sektorn.

Kommunikationsministern har inte med ett ord nämnt ersättningsvägarna. Man lägger ju ned Dal-Västra Värmlands järnväg, som jag också frågade om. Det för med sig väginvesteringar på 33 milj. kr. Man börjar redan nu i juni att lägga ned järnvägen, så visst behövs det pengar snabbt. Kommunikationsministern kan möjligen på något sätt stilla oron genom att i alla fall ge ett halvt löfte om att väginvesteringarna kommer i gång när det gäller både byggandet av riksvägarna 44 och 45 och byggandet av ersättningsvägarna.

Anf. 15 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Mitt svar var ju att ombygget av motorvägen E 6 mellan Stenungsund och Uddevalla skulle finansieras genom en ny särskild låneordning inom Nordiska investeringsbanken. Det är den metod som skall användas för det ändamålet och för visst järnvägsbyggande m. m.

De vägplaner, flerårsplaner, inom länet som slutligen fastställts av länsstyrelsen gäller fortfarande. Det har inte skett några förändringar i det avseendet. När det gäller finansieringen av flerårsplanerna, liksom också av fördelningsplanerna för statskommunala vägar, tillförs dessa projekt pengar dels genom ordinarie väganslag, dels i viss mån genom sysselsättningsmedel, dvs. i form av arbetsmarknadspolitiska insatser. Jag kan naturligtvis inte i dag

stå här och säga att si och så mycket kommer att tillföras detta län i fråga om arbetsmarknadspolitiska insatser, lika litet som jag kan göra sådana utfästelser för något annat län. Men flerårsplanerna gäller fortfarande. Det inträffar ingen förändring i det avseendet. Det är det enda svar jag kan ge. Pengarna kommer fram på exakt samma sätt som hittills: från ordinarie väganslag och eventuellt tillkommande sysselsättningspengar.

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

Om vissa vägprojekt i Älvsborgs län

Anf. 16 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Kommunikationsministerns kompletterande svar gav väl inte mer än det tidigare svaret. Jag skulle emellertid gärna vilja ha ett förtydligande, om kommunikationsministern kan lämna besked om att de planer som finns i Älvsborgs län, där man räknat med att sätta i gång byggandet av väg 44 och 45 år 1986, verkligen kan fullföljas och att motorvägsbyggandet inte på något sätt kommer att påverka dessa projekt. Som jag sade tidigare är det fråga om samma arbetsmarknadsregion, och den kan ju bli överhettad. Motorvägsprojektet kom fram nu i vintras. Vägarna 44 och 45 har man däremot diskuterat i många år. Jag tycker att det är en litet felaktig prioritering, om t. ex. väg 45 kan komma i farozonen – det är meningen att man skall bygga väg 44 först. Utanför Vänersborg bygger man ett nytt länsjukhus, som trafiken skall ledas förbi genom ombyggnaden av väg 44. Det kanske tar flera år, innan den vägen blir klar, och jag är mycket oroad för att det kan uppstå problem, om man måste ha kvar de förbindelser som man har i dag.

Vidare gäller det ersättningsvägar för järnvägen. Beredskapsmedel har nämnts. Jag tycker att detta är mycket viktigt. Skall man skaka runt på dåliga vägar i bussar, när järnvägarna läggs ned så här tidigt? Varför kan det inte planeras litet bättre, så att folk kan ha bättre standard när de nu får en ersättningstrafik? Jag tycker inte att det skall vara fråga om tilldelning av beredskapsmedel. Regeringen borde göra någon planering direkt. Man skall ju ta hänsyn till vad man har för vägstandard.

Anf. 17 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Tyvärr måste jag fortfarande hänvisa till flerårsplanerna. Ingvar Karlsson i Bengtsfors säger att dessa vägbyggen kan startas 1986. Jag utgår ifrån att man i planeringen har räknat med ordinarie pengar och att man sedan också för denna tioårsperiod har sett till den eventuella tillgången på beredskapsmedel, vilket har betydelse för planeringen.

Men jag kan inte garantera någonting i detta läge, och inte i något annat läge – det är en omöjlighet. Så småningom kommer också Ingvar Karlsson att lära sig, efter något år här i riksdagen, att det fungerar på det sättet. Vi kan inte i förväg bestämma hur arbetsmarknadsläget kommer att se ut. Om vi visste det, så skulle vi också kunna projektera och förbereda på ett helt annat sätt. Men situationen kan mycket snabbt förändras, och det kan innebära att man får göra extrainsatser.

När det gäller ersättningsvägarna – där man byter från tåg till buss – vill jag

*Om upprustningen
av inlandsbanan*

säga att de finns med i regeringsbesluten. Det gäller alltså de fall där man har föreslagit att vägarna skall förbättras för ersättningstrafiken.

Anf. 18 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Det är klart att jag vet att man inte direkt kan tvinga fram svar på sådana här frågor. Men jag hade varit mera tillfredsställd om kommunikationsministern varit litet mera tillgänglig i den här frågan och kunnat ge något halvt löfte. Men inte ens det har kommunikationsministern gett.

Jag ställde en fråga om den särskilda nya låneordningen som man skulle finansiera den nya motorvägen med. Påverkar den inte vägverkets resurser eller budgeten på något sätt? Det skulle vara intressant att höra det. Här frågas ofta: Var skall man ta pengarna till motorvägen? Ja, den skall finansieras genom Nordiska investeringsbanken, sägs det då. Det verkar nästan som om det är pengar som vi inte behöver betala ut på något sätt.

Anf. 19 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Det är självklart att när man har lånat pengar måste man betala tillbaka dem. I de allra flesta fall måste man också betala ränta. Det kommer man att få lov att göra också i det här fallet.

Men i regeringens direktiv till vägverket står det att när vägverket har presenterat projektet för byggande av E 6 som motorväg mellan Stenungsund och Uddevalla, då skall regeringen ta ställning till finansieringen av denna väg. Det står alltså i regeringsbeslutet och i de direktiv som gått ut. Ännu har det inte kommit in något förslag från vägverket. Enligt en uppgift som jag har fått lär det dröja till slutet av detta år, innan man är färdig med ett förslag till regeringen. Då måste vi faktiskt också, Ingvar Karlsson i Bengtsfors, vänta tills vi får denna framställning.

Anf. 20 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Nu blir jag ännu mer orolig, när kommunikationsministern svarade som han gjorde. Nu har man inte tagit ställning till hur man skall finansiera. Det kan ju tänkas att medlen skall tas över budgeten, och då kommer det absolut att fattas pengar. Det blir kanske motorväg för 900 milj. kr., och då finns det inga som helst medel över för de övriga vägarna.

Tyvärr, herr talman, blev jag alltså mer orolig efter det senaste svaret från kommunikationsministern.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1984/85:577 om upprustningen av inlandsbanan

Anf. 21 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Sven Henricsson har med hänvisning till att SJ avser upphöra med att rusta upp en bansträcka på inlandsbanan norr om Östersund frågat

mig om jag avser att vidtaga åtgärder för att nämnda påbörjade arbeten fortsätter utan avbrott.

SJ har de senaste åren satsat betydande medel på att förbättra standarden på inlandsbanan. I sysselsättningsfrämjande syfte har också regeringen anvisat extra medel för att tidigarelägga inlandsbanans upprustning. Inom de ramar som riksdagen anvisar är det dock SJ som avgör hur investeringsmedlen skall användas. Självfallet söker SJ använda pengarna där de gör mest nytta för att upprätthålla och öka trafiken och därmed förbättra SJ:s resultat. För den bansträcka som Sven Henricsson åberopar har SJ beslutat att senarelägga upprustningen. Jag tycker att gällande beslutsordning är riktig och är därför inte beredd att vidta någon åtgärd.

Anf. 22 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret på min fråga. Jag har ingen anledning att tro annat än att det som står i svaret är riktigt, dvs. att SJ har satsat betydande medel för att förbättra standarden på inlandsbanan. "Betydande" är emellertid ett relativt begrepp, så det behöver inte vara fråga om några enorma summor.

Det har pågått ett arbete med rälsbyte på en del av inlandsbanan betingat av timmertransporter från områdena norr om och ned mot Östersund. Detta rälsbyte är mycket angeläget, eftersom det på denna bansträcka finns många brister och det ofta har varit rälsbrott. Helt plötsligt kommer det centrala direktiv att arbetet skall upphöra på grund av brist på anslagsmedel. Hela arbetet blir naturligtvis förstört på detta sätt – när det gäller både arbetare och maskiner m. m. måste det göras omDispositioneringar.

Det sägs nu att det inte skall utgå några medel ens nästa budgetår, som börjar den 1 juli i år, utan först i juli 1986 skall nya pengar avsättas för detta arbete.

Vad som har inträffat är att den högsta tillåtna hastigheten sänks på vissa sträckor av inlandsbanan, för att banstandarden skall kunna sänkas och investeringskravet minskas. SJ förklarar att anslagsminskningarna är upprinnelsen till det hela.

Jag skulle vilja ställa en fråga till kommunikationsministern, som nu skall bli landshövding i Norrbotten och därför måste ha särskilt intresse av de kommunikationsproblem som finns bl. a. i Norrbottens inland: Är detta det första tecknet på att SJ är på väg bort från det beslut som har fattats om att inlandsbanan skall upprustas? Det råder en viss oro, på grund av att arbetet med rälsbyte upphör osv., och denna oro kan sägas vara berättigad. Jag undrar om detta är början till slutet på den vackra tanken om att denna bandel äntligen skulle bli upprustad och att det var en insats för en bra regionalpolitik. Vad säger kommunikationsministern om det?

Anf. 23 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Nej, Sven Henricsson, att SJ senarelägger investeringar behöver inte betyda att SJ på något sätt förändrar inriktningen av arbetet med upprustningen av inlandsbanan och absolut inte att SJ gör ett avsteg från

Nr 155

**Torsdagen den
30 maj 1985**

*Om upprustningen
av inlandsbanan*

riksdagsbeslutet. I riksdagsbeslutet har detta arbete inte etappindelats. Det har gjorts betydande investeringar, och det är vi överens om, Sven Henricsson.

Att SJ nu av vissa skäl gör omdisponeringar – och sådana har gjorts inte bara här utan även på annat håll – får inte föranleda oss i denna kammare att omedelbart framföra tanken på att detaljstyra SJ när det gäller deras investeringar. Jag vet, Sven Henricsson, att vi är överens om att inte göra detta, och jag är på det klara med att enskilda riksdagsledamöter har behov av att så att säga bevaka sin egen region. Det är inget fel i det. Det skall riksdagsledamöterna göra. Men detta får inte leda till att man helt låser SJ i SJ:s investeringsplanering. Vi måste räkna med att SJ skall kunna göra omdisponeringar beträffande investeringarna. De krav som riksdagen har ställt på SJ gäller fortfarande, och i händelse att SJ skulle bortse från dessa krav, Sven Henricsson, utgår jag ifrån att jag får hjälp av Sven Henricsson, som kommer att vara kvar i riksdagen, så att SJ tar sitt förnuft till fånga. För min del kommer jag ju inte att vara kvar i riksdagen.

Anf. 24 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag tänker, Curt Boström, på om SJ får vidkännas en sänkning av investeringsanslaget samtidigt som SJ har eftersläpande behov. Man kan ta exemplet med spårkapaciteten i Stockholmsregionen. Det har länge varit på tapeten. Men först nu har det börjat byggas. Jag kan nämna behoven i Göteborgsregionen, vidare behoven i Helsingborgsområdet med tanke på gränstrafiken. Om dessa mycket viktiga investeringskrav kommer samtidigt som man försöker att hålla den totala investeringsvolymen nere, föreställer jag mig att SJ måste ta pengarna någonstans. Det är detta som jag har velat peka på. Skall det här resultera i att, enligt min mening, principiellt viktiga beslut om regionen Norrlands inland kommer att skjutas åt sidan till förmån för åtgärder i metropolerna, dvs. de stora knutpunkterna? Detta kan vara en bra följdfråga, och jag vill höra kommunikationsministerns svar.

Anf. 25 Kommunikationsminister CURT BOSTRÖM:

Herr talman! Det är ett faktum, Sven Henricsson, att det förutom de ordinarie investeringsmedlen till SJ har tillskjutits ganska mycket arbetsmarknadspolitiska medel för just investeringar.

Beträffande insatserna vill jag gärna säga att det för oss som nation är nödvändigt med insatser i Stockholmsområdet och västkusten. Då inkluderar jag också oss "skogslänningar". Om inte vi för fram våra produkter, genom vårt land och ut på kontinenten, har vi ingen glädje av upprustningarna i skogslänen. Vi måste vara medvetna om att insatser på både väg- och järnvägssidan skall göras på de ställen där vi som nation – och då räknar jag också in oss i skogslänen – får den största nyttan. Detta innebär emellertid inte, Sven Henricsson, att vi på något sätt skulle eftersätta skogslänets behov. Under årens lopp har vi också visat detta genom att satsa miljardbelopp på extra insatser i skogslänen.

Anf. 26 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Det är i alla fall klart, att om jag får mindre med pengar att röra mig med samtidigt som jag får större utgifter – jag måste kanske köpa litet mer kläder eller förbättra någonting i min bostad –, måste jag fundera över vad jag kan avstå från. Jag har ingenting emot att man investerar i städer, men jag tycker att det borde vara intressant för regeringen att regeringens sänkning av det totala investeringsanslaget resulterar i att det kan bli nödvändigt att avstå från viktiga åtgärder i t. ex. Norrland. Det är också viktigt att upprusta den bana som det här är fråga om. Under sex månader i fjol hade vi hundratals rälsbrott. Vad kostar det att ta rätt på och vad kostar det i form av dålig rytm i trafiken? Jag menar att det tenderar att leda till sämre ekonomi också.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 155

**Torsdagen den
30 maj 1985**

*Om allas lika rätt
till en god hälso-
och sjukvård*

6 § Svar på fråga 1984/85:578 om allas lika rätt till en god hälso- och sjukvård

Anf. 27 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Blenda Littmarck har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta i syfte att bringa sjukvårdens verksamhet i överensstämmelse med hälso- och sjukvårdslagens regler i vad gäller människors lika rätt till en god hälso- och sjukvård.

Anledningen till frågan är att – enligt uppgift i pressen – patienter över 70 år inte tas in för intensivvård på centrallasarettet i Västerås.

Jag vill klart slå fast att enligt 2 § i hälso- och sjukvårdslagen är målet för hälso- och sjukvården en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Detta gäller givetvis alla människor oavsett ålder. Enligt min mening kan inte ett vårdbehov tolkas utifrån administrativa regler som t. ex. åldersgränser.

Hälso- och sjukvårdslagens mål att vården skall erbjudas befolkningen på lika villkor innebär bl. a. att det är behovet av hälso- och sjukvård som skall styra möjligheterna att få vård inom ramen för de ekonomiska resurser huvudmannen förfogar över.

Det är landstingskommunerna som har ansvaret för att hälso- och sjukvården bedrivs enligt hälso- och sjukvårdslagens intentioner. Tillsynen över området utövas av socialstyrelsen. Jag har därför inte för avsikt att vidta några åtgärder med anledning av pressuppgifterna.

Anf. 28 BLEND A LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, som jag inte är helt nöjd med. Det ankommer väl egentligen på regeringen och riksdagen att se till att lagar efterlevs, inte bara till bokstaven utan också till andemeningen.

Det är klart att mot känslokyla, som kan vara maskerad som effektivitet och rationalitet, kan det vara svårt att kämpa i varje enskilt fall. Men till slut

Torsdagen den
30 maj 1985

*Om väntetiderna
inom sjukvården*

faller ändå ansvaret på oss i detta hus och på regeringen.

I det fall som ligger till grund för min fråga hade en patient kommit in för en knäoperation och fick därefter hjärtbesvär. Han nekades behandling. Man försökte inte ens ta in honom på specialavdelning – och han dog. Att man avbryter en behandling när man har försökt allting och vidare behandling är meningslös kan vara en sak, men att inte ens försöka med åldern – 77 år – som skäl! Man hade ju ändå bedömt att knäoperationen som sådan var riktig.

Herr talman! Fasan sprider sig bland de äldre, fasan att på grund av ålder bli nekad vård. Inom moderata samlingspartiet kommer vi aldrig att acceptera detta. Var kommer man så småningom att sätta åldersgränsen? Vid 77, eller skall man höja den till 80 eller skall man gradvis sänka den? Är statsrådet för sjukvården här i landet helt maktlös? Skall Landstingsförbundet få avgöra vilka som skall få leva eller är det enskilda läkare eller socialstyrelsen, som jag sedan åratal har ett starkt misstroende mot? Detta är diskriminering av en folkgrupp och statsrådet avser inte att vidta några åtgärder.

Anf. 29 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Det framgår klart och tydligt av mitt svar vad jag anser om det som inträffat. Jag säger mycket klart, Blenda Littmarck, att ett vårdbehov enligt min mening inte kan tolkas utifrån administrativa regler som t. ex. åldersgränser. Jag säger också att det är socialstyrelsen som har att utöva tillsynen över detta område liksom över sjukvården över huvud taget. Jag utgår från att socialstyrelsen följer det här och tar upp de diskussioner som är nödvändiga. Det är ändå så vi har fördelat ansvaret inom statsförvaltningen, Blenda Littmarck. Regeringen eller det enskilda statsrådet kan inte gå ut och penetrera enskilda fall. Men jag delar alltså helt Blenda Littmarcks upprördhet över det som har inträffat.

Anf. 30 BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag undrar ändå om inte statsrådet, utöver att uttala sig så positivt som hon gjort här i kammaren, kan finna någon ytterligare möjlighet att påverka socialstyrelsen, påverka läkaropinionen och påverka landstingen, så att den gravsten som rests över Valter Ohlsson i Ridderhyttan också blir gravstenen över portalparagrafen i hälso- och sjukvårdslagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1984/85:579 om väntetiderna inom sjukvården

Anf. 31 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Björn Molin har frågat mig om jag är beredd att ge riksdagen en samlad redogörelse för väntetiderna inom olika delar av sjukvården.

Det är riktigt, som Björn Molin anför, att det inte finns någon central sammanställning över väntetiderna inom sjukvården. Jag kan därför inte

heller ge någon samlad redogörelse för dessa. _

Fram t. o. m. år 1978 sammanställdes s. k. vårdplaneringslistor regelbundet av socialstyrelsen. Dessa vårdplaneringslistor kritiserades bl. a. för att uppgifterna inte ansågs vara jämförbara.

Inom socialdepartementets projekt Hälso- och sjukvården inför 90-talet, HS 90, har kösituationen studerats med utgångspunkt i den centrala statistiken vid vissa kliniker. Det har därvid framkommit att en viss del av de på väntelista uppsatta patienterna inte längre har något vårdbehov beroende på att de tagits in på annan klinik, tillfrisknat eller avlidit eller av annan anledning inte är aktuella för intagning. Väntelistor är också svåra att bedöma genom att klinikernas arbetssätt påverkar listornas längd. Olika organisatoriska åtgärder kan inom en given resursram leda till drastiska förändringar i väntelistans längd och kötid.

Det är inte aktuellt att återinföra en central sammanställning av väntetiderna inom hälso- och sjukvården totalt. Jag har däremot inhämtat att socialstyrelsen har för avsikt att göra belysningar punktvis av väntetiderna inom vissa verksamheter för att analysera eventuella olikheter i vårdutnyttjandet i olika delar av landet. De verksamheter som först kommer att bli föremål för en sådan analys är glaskroppskirurgi, hjärt-kärloperationer och vissa ledoperationer.

Anf. 32 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Bakgrunden till frågan är naturligtvis svårigheterna att få en samlad bild av kösituationen inom svensk sjukvård. Jag har utan framgång efterlyst en sådan central statistik; det framgår av statsrådets svar i dag att någon sådan statistik inte är tillgänglig.

Jag har efterlyst statistiken därför att jag tror att sjukvårdsdebatten i vårt land i större utsträckning skulle behöva grundas på fakta, bl. a. när det gäller hur länge människor får vänta på att få sjukvård. Jag tror att det inte minst gäller de partipolitiska sjukvårdsdebatterna här i riksdagen.

Jag utgick från att socialdepartementet, trots att det inte finns någon central, publicerad statistik, ändå har tillgång till sådan statistik som underlag för de sjukvårdspolitiska besluten i regeringen; ett antal sådana har ju fattats under fru Sigurdsens tid.

Jag kan nu konstatera att regeringen i det här avseendet inte vet hur det står till med svensk sjukvård. Även om inte väntelistorna från olika sjukvårdshuvudmän och inom specialiteter är jämförbara hade det inte varit orimligt att låta riksdagen få kunskap om läget inom svensk sjukvård när det gäller väntetider för olika kategorier av patienter och inom olika specialiteter.

Jag kan nämna för Gertrud Sigurdsen att jag i början av 1970-talet hade flera debatter med Sven Aspling, som då var ansvarig för sjukvårdsfrågorna, där underlaget just var uppgifter om väntetider. Vi kunde då konstatera hur de gick upp och ned och eventuellt hade samband med olika typer av åtgärder, bl. a. den då aktuella s. k. sjukvårdsreformen.

Nr 155

**Torsdagen den
30 maj 1985**

*Om väntetiderna
inom sjukvården*

Vi kan i dag konstatera att den långa debatten om den s. k. Dagmarreformen, med åtföljande inskränkningar i etableringsrätten för privatläkare, icke har kunnat grundas på några fakta om kösituationen inom den svenska sjukvården. Detta hade varit relevant, när man nu föreslog ett system som i realiteten minskade människors möjligheter att snabbt komma till en läkare.

Det finns emellertid, herr talman, spridda uppgifter om kösituationen. Låt mig nämna några av dem, som jag har lyckats inhämta.

Inom ögonsjukvården är väntetiden i öppenvård för patienter utan förtur mellan ett halvt och ett år. Inom den slutna vården är väntetiderna ännu något längre – för starroperationer ofta upp till eller över ett år. Inom urologin är väntetiderna för patienter med remiss men utan förtur omkring ett halvt år, för patienter med förtur väsentligt kortare. Inom ortopedin är väntetiderna mycket varierande i olika delar av landet. Väntetider på upp till ett halvt år för nybesök är dock ingen ovanlighet. Väntetiden för inläggning för operation närmar sig i genomsnitt ett år, och för höftledsoperationer uppgår den till cirka ett och ett halvt år.

Gertrud Sigurdsen, är dessa förhållanden kända i socialdepartementet, och tycker Gertrud Sigurdsen att detta är tillfredsställande?

Anf. 33 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Förhållandena med de långa väntetiderna inom just de områden som Björn Molin nämner är kända inte bara i socialdepartementet utan, tror jag, i alla landsting. Det är områden där tekniken har avancerat mycket snabbt. Det finns ett uppdämt behov, och människor kan nu få en behandling som tidigare inte var möjlig. Det är bl. a. inom de områden jag har nämnt som socialstyrelsen skall närmare analysera väntetiderna. Det gäller glaskroppskirurgi, hjärt-kärloperationer och vissa ledoperationer. Analysen av väntetiderna inriktas på precis på de områden som Björn Molin i första hand efterlyser.

Anf. 34 BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Jag har sannolikt mycket sämre kännedom om väntetiderna totalt sett inom olika specialiteter än Gertrud Sigurdsen. Jag har försökt få fram uppgifter på några områden. När det gäller sådana saker som starroperationer och höftledsoperationer är det alltså mycket långa – och jag tror man kan säga otillfredsställande – väntetider. Över huvud taget är naturligtvis de långa väntetiderna både socialt och mänskligt ett betydande problem.

Om man skall diskutera utformningen av den svenska sjukvården är det viktigt att man vet hur kösituationen ser ut. Den varierar mellan olika specialiteter. På vissa sjukhus har man genom organisatoriska åtgärder lyckats nedbringa köerna. Man har rensat i väntelistorna och gjort dem mera relevanta. Det är mycket bra. Men det är då viktigt att de som fattar beslut i sjukvårdspolitiska frågor har en adekvat kunskap om hur det står till.

Jag vill, fru Sigurdsen, hävda att en av orsakerna till att ni gjorde ett sådant felsteg när det gällde Dagmarreformen var att ni icke överblickade kösitu-

ationen i olika delar av landet. Detta hade varit relevant, eftersom det påverkade människors läkarval. Det minskade människors möjligheter att snabbt komma till läkare. Det ökade trycket på den offentliga sjukvården, och det innebar därmed i längden längre väntetider för enskilda människor.

Min slutsats av detta är, herr talman, att vi måste förse oss med en bättre information om hur länge människor måste vänta på sjukvård på olika håll i landet och inom olika specialiteter. Det hade varit utomordentligt klokt att förse sig med den kunskapen innan man ställde till allt det här eländet med Dagmarreformen.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1984/85:210 till lagutskottet

9 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1984/85:3233–3236 till socialutskottet

1984/85:3237 till lagutskottet

1984/85:3238 yrkandena 1 och 3 till finansutskottet

yrkande 2 såvitt avsåg propositionens lagförslag:

1 och 2 till lagutskottet

3 till finansutskottet

4 och 5 till skatteutskottet

yrkande 4 till skatteutskottet

1984/85:3239 yrkandena 1–3 och 6 till finansutskottet

yrkande 4 såvitt avsåg propositionens lagförslag:

1 och 2 till lagutskottet

3 till finansutskottet

4 och 5 till skatteutskottet

yrkande 5 till skatteutskottet

1984/85:3240 till lagutskottet

1984/85:3241 yrkandena 1, 4, 6, 7 och 9–15 till finansutskottet

yrkandena 2, 5, 8 och 16 till skatteutskottet

yrkande 3 såvitt avsåg propositionens lagförslag 1 till lagutskottet

i övrigt till finansutskottet

1984/85:3242 yrkandena 1, 4 och 5 till finansutskottet

yrkande 2 såvitt avsåg propositionens lagförslag:

1 och 2 till lagutskottet

3 till finansutskottet

4 och 5 till skatteutskottet

yrkande 3 till skatteutskottet

10 § Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkanden 1984/85:32 och 33

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Om väntetiderna
inom sjukvården*

Skatteutskottets betänkanden 1984/85:63–66
Försvarsutskottets betänkanden 1984/85:11–14
Kulturutskottets betänkande 1984/85:25
Jordbruksutskottets betänkande 1984/85:37
Näringsutskottets betänkande 1984/85:33

11 § Regionalpolitiken m. m.

Föredrogs

arbetsmarknadsutskottets betänkande
1984/85:13 om regionalpolitiken (prop. 1984/85:100 delvis, 1984/85:115
delvis, 1984/85:125 delvis och förs. 1984/85:13) samt

näringsutskottets betänkande
1984/85:34 om löntagarfondsstyrelsernas verksamhet.

Anf. 35 TALMANNEN:

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 13 och näringsutskottets betänkande 34 kommer att debatteras i ett sammanhang.

Anf. 36 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! Riksdagen har i dag att fatta beslut om principerna för och inriktningen av regionalpolitiken för den kommande fyraårsperioden, vilket redovisas i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1984/85:13. Det är ett omfattande material som ligger till grund för det här beslutet, bl. a. den regionalpolitiska utredningens betänkande SOU 1984:74 samt självfallet också regeringens proposition 1984/85:115.

Materialet har många förtjänster. Ingående analyser har genomförts och redovisats. Men det finns också påtagliga brister i materialet, delvis kanske beroende på att utredningen fick arbeta under mycket hård tidspress. Det finns, som vi moderater pekat på, emellertid också brister i andra avseenden. Vi tycker bl. a. att man både i utredningens och i propositionens form har misslyckats med att verkligen åstadkomma förenklingar i det stödsystem som majoriteten föreslår skall gälla under den kommande fyraårsperioden.

Låt mig inledningsvis, herr talman, konstatera att det dock råder en bred uppslutning kring de regionalpolitiska målen att söka ge människor tillgång till arbete, service och en god livsmiljö i olika delar av vårt land – även om det är klart att förutsättningarna härför varierar utomordentligt mycket.

Det är uppenbart att det finns både mellanregionala och inomregionala obalanser av ganska betydande slag i landet. Vi har stora skillnader i förvärvsintensiteten, det gäller framför allt kvinnorna. Vi har en befolkningsstruktur som varierar utomordentligt kraftigt för olika län och även för olika kommuner och församlingar inom länen. Det finns områden med mycket låga födelsetal. Och de låga födelsetalen i dag kommer med all

säkerhet att avspegla sig i utomordentligt stora problem framöver i dessa regioner.

Skattekraften varierar mycket kraftigt mellan olika delar av landet. Arbetsmarknadens variation och bredd växlar, från Storstockholms mångfald till utomordentligt svaga och smala arbetsmarknader på mindre orter, där ofta enstaka företag bär upp merparten av sysselsättningen.

De här obalansproblemen mellan regioner och inom regioner är inga entydiga Norrlandsproblem eller problem i skogslänen. De finns på många ställen. Problemen finns i Bergslagen, en av våra kanske mest sargade industriregioner. De finns också i sydöstra Sverige, ett förhållande som utskottet vid flera tillfällen har påpekat.

Man kan konstatera att dessa obalanser har både en kvantitativ och en kvalitativ dimension. Dessa dimensioner flätas ofta samman och kan ibland vara något svåra att särskilja. Den kvantitativa dimensionen brukar ofta diskuteras, inte minst i den här kammaren, och det är lätt att den kvalitativa blir bortglömd. Man kan säga att den kvantitativa dimensionen oftast är ett resultat av den mer långsiktigt verkande underliggande kvalitativa. Och det är därför viktigt att man i en debatt som denna verkligen lyfter fram de underliggande långsiktigt verkande kvalitativa dimensionerna. Med ett sådant synsätt får debatten om regionalpolitikens mål och medel en större bredd, vilket också rimligtvis borde ge bättre förutsättningar att nå resultat, dvs. minska obalanserna.

Herr talman! I tidigare regionalpolitiska debatter har jag givit uttryck för den uppfattningen att regionalpolitik måste debatteras men framför allt handläggas utifrån ett vidare synsätt än vad som kanske är brukligt och vanligt.

Min icke helt originella tanke är att alla beslut som fattas, såväl offentliga beslut som beslut inom näringslivet, enskilda hushåll och individuella beslut, får en rumslig dimension då dessa beslut omsätts i praktiken. Men det ofta ganska markerade sektorstänkande som av tradition gör sig gällande inom den offentliga förvaltningen medför uppenbara risker för att sektorsintressena kommer i konflikt med mål om regional balans. Ibland kan visserligen de nationella sektorsvinsterna vara så entydiga och betydande att vissa regionala balansmål måste ge vika i den avvägningen.

Det kanske bör understrykas i en debatt som denna i dag att det, även om det är angeläget att peka på de regionala balansmålen, finns områden där det nationella totalintresset måste klart dominera över något kanske mindre betydande regionalt särintresse. Men det är ingen tvekan om att det många gånger går att förena helheten med sektorsintressena. Jag tror att inte minst det arbete som sker ute på länsnivå inom ramen för det samlade länsanslaget ger ganska klara belägg för att samarbete över sektorsgränserna och ett mindre snävt sektorstänkande gagnar helheten. Det är därför, herr talman, som både intresset för och nyttan av det samlade länsanslaget har visat sig så stort.

Herr talman! Har man denna utgångspunkt för en debatt om regionala balansproblem, så kanske anslaget över statsbudgeten, benämnt Regional-

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

politiskt stöd, mister litet av sin övernaturliga lyskraft. Det betyder självfallet en hel del att få ett stöd, det skall inte förnekas. Det kan också ibland för vissa företag som inte får stöd i branscher där andra får stöd upplevas negativt. Men jag tror att med en helhetssyn, där andra politikområden och andra beslut inom andra sektorer är viktiga, betyder kanske dessa regionalpolitiska stödmiljoner relativt litet.

Som framgår av den moderata huvudreservationen i arbetsmarknadsutskottets betänkande, anser vi från moderata samlingspartiet att en konsekvent ekonomisk politik ger de bästa förutsättningarna för att utveckla alla delar av vårt land. Därmed kunde man på sikt minska de inomregionala obalanserna.

Vi har den uppfattningen att den ekonomiska politik som förs av den socialdemokratiska regeringen inte ger förutsättningar för en långsiktig varaktig tillväxt. Under de två och ett halvt år som gått sedan regeringsskiftet har den ekonomiska politik som förts ej angripit de grundläggande obalanserna i den svenska ekonomin. Detta har inneburit en växande upplåning, såväl inom som utom landet.

Inflationsbekämpningen har till stora delar misslyckats. Det som förra året skulle vara 4 % inflation blev drygt 8, och det som i år skulle bli 3 % vid årets utgång har redan överskridit den gränsen. Det har inneburit att den internationella konkurrenskraften har försvagats, vilket i sin tur inneburit att regering och riksbank tvingats chockhöja räntan efter ett dramatiskt valutautflöde under våren.

De kvarstående obalanserna i den svenska ekonomin försämrar de långsiktiga möjligheterna till sysselsättning i svaga regioner. Jag har tidigare sagt att regionalpolitikens viktigaste uppgifter är att skapa så likvärdiga förutsättningar som möjligt för människor i olika delar av landet när det gäller främst sysselsättningen. En förutsättning för detta är, som vi ser det, en dynamisk utveckling av näringslivet. En näringsvänlig politik och en minskad offentlig sektor ger de bästa förutsättningarna för en långsiktig regional balans och utveckling.

Vi menar att ett avskaffande av löntagarfonderna skulle gagna utvecklingen, inte minst i de mindre och medelstora företagen. Vi menar att fondsystemet dränerar just dessa företag på pengar.

Det är troligt att vi har ett nettoutflöde av kapital från dessa regioner. Mycket talar för att mindre företag i svaga regioner pumpar in mer pengar till fondsystemet än man får tillbaka i regionalpolitiskt stöd. I själva verket vill jag, i motsats till utskottsmajoriteten, påstå att just fondsystemet direkt verkar hämmande på ambitionen regional balans. Det skulle vara intressant att höra industriministerns kommentar till detta. Jag vill alltså göra gällande att fondsystemet, som det hittills visat sig fungera, direkt motverkar regionalpolitiska ambitioner att få ett kapitalinflöde i de berörda regionerna.

Ett effektivt sätt att stimulera ekonomin är att sänka skattetrycket. Sänkta marginalskatter skulle medverka till mindre inflationsdrivande avtalsuppgörelser, samtidigt som det skulle stimulera arbetsinsatser och extra sparande. Det är alldeles uppenbart att borttagande av skatten på arbetande kapital –

en beskattning som framför allt drabbar de mindre företagen – skulle medföra stora regionalpolitiska vinster. Det skulle vara intressant att även här få höra industriministerns kommentar.

Diskussionen om skatten på arbetande kapital har förts under många år. Ett otal exempel har redovisats från både den ena och den andra regeringen om vådorna av det nuvarande skattesystemet. Det finns många mindre företag, inte minst i regionalpolitiskt utsatta områden, som gradvis har byggt upp en substans och som i och för sig har varit lönsamma men som inte klarat de nuvarande beskattningsreglerna, utan har fått säljas till investmentbolag. På det sättet har ägarna mist kontrollen över företaget. Det innebär i stort att investmentbolagen många gånger koncentrerar utvecklings- och marknadsföringsavdelningar till ett fåtal orter i landet, medan de mindre företagen går miste om dessa funktioner. På det sättet tunnas gradvis arbetsmarknaden ut på de mindre orterna. De mindre företagen, de mindre orterna dräneras på kompetent folk. Det blir mindre och mindre attraktivt att söka sig till dessa företag. Jag påstår, herr talman, med adress till den sittande regeringens industriminister att oförmågan eller oviljan – industriministern kan senare tala om vilket det är som är den främsta bevekelsegrunden – att radikalt se till att problemen löses har allvarligt försvagat vissa mindre orters arbetsmarknad. Man har tunnat ut den till men för utvecklingen på många orter.

Det finns också anledning att fundera över hur den hittillsvarande lönepolitiken har påverkat de regionala obalanserna. Genom denna lönepolitik har många företag i stödområden blivit utkonkurrerade. Arbetstagarna har inte haft reell möjlighet att göra valet mellan å ena sidan något lägre löneökningar, kopplade till vad branschen och företagen har råd att betala, med en trygghet i arbetet som följd och å andra sidan något högre löneökningar men mindre trygghet. Arbetstagarna har i realiteten inte fått en reell möjlighet att själva avgöra värdet av att få bo kvar på sin hemort, alternativt att med högre löner utsättas för en större risk.

Utbildningspolitiken har också en viktig regional dimension. Med den utformning som framför allt den praktiska yrkesutbildningen har fått i vårt land blir det allt svårare för de mindre och medelstora företagen på små orter att rekrytera kvalificerad yrkesutbildad personal.

Skolsystemet har verkat utomordentligt centraliserande. Praktisk yrkesutbildning på gymnasial nivå har under många år bara getts på ett begränsat antal orter. Här vill jag understryka att med de förslag som moderata samlingspartiet fört fram om ökad lärlingsutbildning skulle man kunna sprida yrkesutbildningen till betydligt flera orter och företag och på så sätt långsiktigt skapa bättre förutsättningar för att garantera de mindre företagen på små orter tillgång till kvalificerad arbetskraft.

Det är ganska naturligt också att trafikpolitiken påverkar olika regioner och möjligheten att konkurrera med bättre belägna områden i landet. De areala näringarna jordbruk och skogsbruk spelar en central roll för regional balans och utveckling framför allt i skogslänen. Därför är det viktigt att man driver sådan jord- och skogsbrukspolitik att dessa näringar får möjlighet att utvecklas. Detta gäller särskilt för glesbygdens utveckling.

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Moderata samlingspartiet har på olika sätt redovisat åtgärder för att stimulera utvecklingen i dessa näringar. Det gäller bl. a. en sänkning av skogsvårdsavgiften och en översyn av jordförvärvslagen i syfte att skapa möjligheter att förvärva mindre skogs- och jordbruksfastigheter för att öka möjligheterna till deltidsarbete och på det sättet få ett ökat boende i glesbygden.

Den kraftiga utvecklingen av den offentliga sektorn har i och för sig – det kan jag inte förneka – skapat en del arbetstillfällen på många orter. Men det finns områden i landet, framför allt uppe i Norrland, som i dag är så utomordentligt beroende av den offentliga sektorns finansieringsmöjligheter att vad som måhända för tio år sedan kunde vara en styrka i dag har förbytts i dess motsats. I de besparingstider som råder överallt i kommuner, landsting och den statliga förvaltningen är det kanske snarare en otrygghet att ha en anställning inom den offentliga förvaltningen. Det finns ingen dynamik och tillväxt i den sektorn längre.

Det är viktigt att konstatera att om man på ett tidigare stadium hade brutit de offentliga vårdmonopolen och öppnat vissa näringar för privat konkurrens – stimulerande konkurrens, vill jag påstå, för den offentliga sektorn – hade man kunnat åstadkomma litet mera av nytänkande, förnyelse och verklig decentralisering. Tyvärr har det visat sig att flera av de offentliga lösningarna på vårdområdet har inneburit ganska stora enheter, vilket har verkat ytterligare i centraliserande riktning. Att bryta de offentliga vård- och servicemonopolen skulle därför som vi ser det ha en klar regionalpolitisk poäng och stimulera till småskalighet och större spridning.

Herr talman! Jag har nu pekat på ett antal politikområden som direkt eller indirekt påverkar de regionala balanserna. Men som jag har nämnt tidigare fattas det också en mängd beslut inom det enskilda näringslivet, av hushållen samt av individerna som har en rumslig dimension. Industrikoncerners beslut om att förlägga tillverkning, forskning och utveckling samt marknadsföringsfunktioner på den ena eller den andra orten betyder självfallet mycket för ortens och regionens utveckling och relationer med andra delar av landet.

För den regionala utvecklingen spelar den högre utbildningen, främst då utbildningen inom teknik och naturvetenskap samt den merkantila utbildningen, en särskilt viktig roll. Det ligger en utomordentligt stor dynamik i samspelet mellan den högre utbildningen och näringslivets forsknings- och utvecklingsavdelningar. Det föreligger i dag ett uppenbart samband inte bara i vårt land utan i hela Västeuropa mellan en positiv regional utveckling och de större universitetens och högskolornas lokalisering.

Under senare år har ett stort antal institutioner och företag med behov av närhet till högskolevärlden lokaliserats till universitetsorterna. Det är en intressant och glädjande utveckling som bör på alla sätt stimuleras. Det finns anledning att tro att denna utveckling kan fortsätta och vara till stor nytta för näringslivet i dessa regioner. Inte minst gäller det förutsättningarna att sprida och tillämpa ny teknik.

Även de stora företagen bygger i dag internt via sina underleverantörssystem upp en betydande teknikspridningskapacitet – jag tänker på Volvo och

IKEA som ett par exempel – som kanske i än större utsträckning bör uppmärksammas och utnyttjas av statsmakterna. Genom detta arbete, som sker mycket i tysthet men med rätt stor effektivitet, byggs det successivt upp en ökad teknisk kompetens hos underleverantörerna, som i sin tur gentemot sina underleverantörer tvingar fram teknisk utveckling.

För att fylla en viktig funktion måste regionalpolitiken ha väsentliga inslag av generella medel. Man måste låta besluten fattas nära problemen, dvs. ge större regionalt ansvar och befogenhet. Regionalpolitiken måste vara överblickbar för de människor, organisationer, institutioner och företag som berörs. Det måste finnas en enkelhet i stödsystemets utformning. Vidare måste man kunna spela över ett vidare fält än regionalpolitik i snäv, budgetmässig bemärkelse. Regionalpolitiken måste kunna utnyttja och samspara med den befintliga regionens skiftande kompetens och förutsättningar samt – framför allt i glesbygds länen – dra nytta av de areella näringarnas förutsättningar.

Grundtanken i den moderata regionalpolitiken är att den skall kompensera vissa regioner för handikapp som de har. Dessa kan bero på klimat, stora avstånd till de centrala marknaderna och en sämre industriell tradition.

Medlen skall alltså vara så generella som möjligt, och de selektiva stödformerna reduceras till ett minimum, och där de skall existera bör de hanteras på länsnivå.

Från moderat sida har vi också försökt uppnå en förenkling av gällande stödsystem. Jag har tidigare sagt vid ett antal tillfällen att jag tycker att man såväl i den regionalpolitiska utredningen som i propositionen litet grand har missat en del av den ursprungliga ambitionen, nämligen att få en sanering tillstånd i den ganska yviga stödfloren som finns.

Vi menar att man med ett fåtal enkla stödsystem borde kunna få en ökad överblickbarhet som är eftersträfvansvärd.

Vi föreslår från moderat sida en sänkning av den allmänna kostnadsnivån för företag inom stödområde A och B med 10 resp. 3 procentenheter.

Min kollega Håkan Stjernlöf kommer senare under debatten att närmare presentera detta område. Genom tidigare beslut som riksdagen har fattat om transportstöd bör företagen kompenseras, åtminstone i viss utsträckning, för avståndsrelaterade handikapp och merkostnader.

För att kompensera de större affärsmässiga riskerna har det gradvis byggts upp en tämligen omfattande flora av olika stödsystem – lokaliseringslån, lokaliseringsbidrag, offertstöd och sysselsättningsstöd, m.m. Dessa fyra delar har varit huvudbeståndsdelar.

Vi föreslår helt enkelt att lokaliseringslånen slopas. Vi anser att denna typ av krediter bör det reguljära bankväsendet kunna klara av.

Vi menar att man bör kunna ersätta offertstöd, sysselsättningsstöd och lokaliseringsbidrag med en enda stödform som vi kallar riskgarantilån. Avsikten är att man skall kompensera företagen för den förhöjda risk det innebär att etablera sig i stödområdet. Vi menar att staten med denna låneform skall kunna, så att säga, täcka av den "överrisk" som sedvanliga kreditgivare har. Maxnivån på lånen bör ligga på 50 % i stödområde A, 35 %

i B och 20 % i C. Lånen bör vara delvis villkorade, dvs. återbetalningspliktiga om och när projekten genererar intäkter.

För projekt större än 9 milj. kr. bör besluten fattas centralt. För projekt under 9 milj. kr. bör besluten kunna fattas på länsnivå. Då avdelas dels en central resursram, dels en ram som finns inom länsanslaget.

En väsentlig del av moderata samlingspartiets direkta insatser för regionalpolitiken utgörs just av länsanslaget. Jag tror inte att något parti i sina alternativa budgetförslag redovisar att en så stor andel av de totala resurserna skall läggas just på länsanslaget.

Alla partier redovisar förslag till högre ramar för länsanslaget. Det är en ganska märklig syn att skåda. År efter år kan man konstatera att regeringen håller igen just på detta anslag. Förra året justerade riksdagen upp anslaget med över 100 milj. kr. Industriministern argumenterade intensivt för sitt förslag och talade om att det utgjorde en förträfflig avvägning. Beslutet resulterade i 100 milj. kr. extra.

Det skulle vara intressant att höra industriministern redovisa de överflödiga projekt som nu har realiserats. Eftersom avvägningen var mycket välgjord tidigare borde det nu ha funnits möjlighet att realisera ett antal överflödiga projekt enligt industriministerns bedömning. Det kunde vara intressant att få ta del av några av de överflödiga projekten. Länsstyrelserna ute i landet skall med stort intresse ta del av protokollet.

Det är ganska märkligt att industriministern skall ha en i grunden negativ inställning till detta anslag. Åtminstone kommer det till uttryck vid anslags-tilldelningen när man i hela utskottet – även den socialdemokratiska majoriteten – uppenbarligen har en helt annan inställning. Med intresse avvaktar vi industriministerns kommentar på detta område.

Ingrid Hemmingsson kommer från vår sida att närmare gå in på glesbygdsanslaget och det samlade länsanslaget och utveckla tankarna när det gäller moderat politik i fråga om detta.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis konstatera att det är alldeles uppenbart att det för att åstadkomma regional balans – både när det gäller inomregional och mellanregional balans – krävs ett brett synsätt i fråga om regionalpolitiken. Man kan alltså inte snävt begränsa sig till de regionalpolitiska anslagen över statsbudgeten. Det krävs nya och ganska okonventionella grepp. Det är min bestämda uppfattning att det finns mycket att göra inte minst inom skattepolitikens område. Jag skall avslutningsvis ta ett litet exempel.

Möjligheten att rekrytera kvalificerad arbetskraft kommer i framtiden att var ett stort problem för skogslänen och kommunerna i stödområdet. Det är det redan i dag, men det kommer att bli än värre framöver. Man diskuterar ofta i termer av utflyttning från stödområdet, men i framtiden kommer det att vara nog så viktigt att få tillgång till den kvalificerade arbetskraften, att få kvalificerade befattningshavare att flytta in till stödområdets företag och institutioner, både privata och offentliga. Den tiden är nog inte långt borta då vi måste tillgripa förändringar i skattesystemet för att möjliggöra just denna typ av inflyttning av kvalificerad arbetskraft.

I ett par motioner till detta riksmöte har vi från moderat sida tagit upp dessa frågor. Ingrid Hemmingsson kommer att redovisa vad man bl. a. skulle kunna göra på skattesidan. Vi har också pekat på möjligheten att genom villkorad avskrivning av studiemedel för akademiker åstadkomma en positiv effekt. När det gäller exempelvis rekrytering av läkare tror vi att morötter är bättre än trubbiga administrativa system.

Vi tror också – och detta sägs med adress till dem som funderar över framtidens avtal – att det är nödvändigt att förändra meritvärderingssystemen inom den offentliga sektorn. I dag fungerar de på ett sådant sätt att de anställda i stort sett är förhindrade att flytta över kommungränserna, om de vill behålla sina tjänster. De nuvarande meritvärderingssystemen fungerar alltså som en effektiv spärr mot flyttningar över dessa gränser.

Herr talman! Jag har inte alls berört stödområdet, av det enkla skälet att utskottet i mycket stor enighet har konstaterat att dagens indelning bör gälla också i framtiden. Det råder stor enighet om att det finns väsentliga fördelar med stabilitet i systemet och att regeringen har möjligheter att gå in och göra justeringar, som exempelvis i Uddevallafallet.

Herr talman! Det finns anledning att på många områden komma med detaljsynpunkter, men tiden är knapp. Låt mig med detta, i all enkelhet, yrka bifall till de moderata reservationer som är fogade till utskottets betänkande.

Anf. 37 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Alla människor i vårt land har rätt till arbete, utbildning, god miljö och en god service – det är vi nog överens om. Det är angeläget att människor får detta i sin hembygd. Därför är det regionalpolitikens uppgift att erbjuda dessa möjligheter i hembygden. I det avseendet återstår ännu mycket att göra.

Centern har i decennier, i såväl oppositionsställning som regeringsställning, förordat kraftigt förstärkta regionalpolitiska insatser. Oftast har vi fått göra det i strid med socialdemokraterna.

Enligt centerns mening måste regionalpolitiken inriktas så, att den långsiktigt bidrar till en decentraliserad samhällsstruktur med balans såväl inom som mellan regioner.

Det är särskilt viktigt att man har en helhetssyn på de politiska åtgärder som måste vidtas inom olika områden. Inriktningen av närings-, trafik-, utbildnings- och arbetsmarknadspolitik etc. påverkar den regionala utvecklingen.

Regionalpolitiken måste vara ett instrument för decentralisering. Med regionalpolitiska insatser skall koncentrationsutvecklingen brytas – den koncentrationsutveckling som präglar stora delar av samhällets organisation och som innebär påfrestningar för alla, för befolkningen i storstäder och för människorna i glesbygd.

I centerns partimotion om regionalpolitiken har vi med två exempel beskrivit hur obalansen i samhället leder till svårigheter för familjer i såväl glesbygd som storstaden.

Storstadsfamiljen har det relativt gott ekonomiskt ställt, men får i många

fall uppföra kravet på en god miljö. Stress och jäkt förhindrar möjligheter till samvaro med familjen. Timplånga pendlingsresor dagligen till och från arbetet minskar tiden för samvaro med barnen. Kort sagt – man får i viss mån ge avkall på sin sociala miljö. Utvecklingen har vidare inneburit att kostnader för boende, resor, rekreation m. m. stiger kraftigt. De ekonomiska fördelarna tenderar därmed att försvinna.

När det gäller glesbygdsfamiljen kan konstateras att den har fått allt längre till arbetet, butiken, grannarna och den sociala servicen. Oron inför att mista sitt arbete vilar ständigt över föräldrarna i familjen. För barnen innebär det långa resvägar till skolan. Kanske gymnasieskolan ligger så långt bort att eleverna tvingas till inackordering. Efter utbildningen finns risken att många mot sin vilja tvingas lämna sin hembygd för att flytta till en anonym tillvaro i en storstadsförort.

Koncentrationspolitiken innebär att såväl glesbygdsbefolkningen som storstadsmänniskorna förlorar. Centralisering och koncentrationspolitik innebär minskad välfärd i vid mening för alla. Enbart trafikproblemen medför stora miljöskador för befolkningen i storstadsregionerna.

Jag tvekar inte att säga: Koncentrationspolitiken korar inga segrare, den föder bara nya förlorare.

Med tvångsvisa befolkningsomflyttningar följer alltid välfärdsförluster. Det finns en rad undersökningar som samstämmigt visar att flertalet människor som deltog i den tidigare omflyttningssvågen drabbades av klara välfärdsförluster. Nu är detta mönster på väg att upprepas. Och därför vill jag fråga socialdemokraterna: Är det detta som är förnyelsen av regionalpolitiken som ni talar om?

Under 1960-talet användes koncentrationen som motiv för ökat ekonomiskt välbefinnande. Den argumentationen höll inte för 20 år sedan och håller inte nu heller. Möjligen stiger BNP, men till priset av ökande kapitalutflöde från glesbygden, och man tvingas konstatera många mänskliga tragedier.

Regionalpolitiken måste, som jag ser det, få en ny dimension. Välfärdsbegreppet måste in. Det hjälper både storstaden och glesbygden. Regionalpolitiken måste mera handla om levnadsbetingelserna för de enskilda människorna. Det får inte främst handla om maskiner och byggnader, om bidragsprocent, stödnivåer och låneformer.

För den enskilda människan – glesbygdssön i Strömsund eller storstadssön i Tensta – betyder en god miljö, närhet till anhöriga, gemenskap, sammanhållning och trygghet mer än vad många beslutsfattare kan tro. Åtminstone är det viktigare för de människorna än att få möjlighet att läsa debattartiklar där industriministern lovprisar sig själv och sin egen politik.

Välfärd är inte heller bara att ha tillgång till ett arbete någonstans i landet. För pajarabon kanske det handlar om att tvingas till månadspendling till en byggarbetsplats i en storstadsförort. Detta är inte välfärd. Däremot är det välfärd att ha arbete på hemorten och kunna umgås i kretsen av anhöriga, släkt och vänner – att känna att man spelar en roll i lokalsamhället. Flyttlasspolitiken med utarmning av redan glesa bygder bryter dessa möjligheter.

Välfärd är också att ha närhet till service – social och kulturell –, till sjukvård, till utbildning och till naturen.

För tätortsmänniskan eller storstadsbon är också välfärd att kunna känna och umgås med sina grannar i samma trappuppgång. I dag vet vi hur många av dem som flyttar till storstadsförorterna från glesbygden som, tyvärr, blir anonyma på den nya orten. De känner ingen i grannskapet när de går till affären, till posten eller till busshållplatsen.

Det är ett oerhört slöseri med mänskliga resurser som följer i spåren av koncentrationspolitiken, och det är detta som centern vill förändra. Och när vi kräver regionalpolitiska insatser för att hjälpa glesbygdens människor handlar det lika mycket om att stoppa upp koncentrationspolitiken och ge drägligare levnadsvillkor för de glesbygdens barnbarn som redan lever i koncentrationssamhällets anonymitet.

Får vi inte stopp på koncentrationsutvecklingen löper vi snabbt risken att få ett nytt Fattigsverige, där fattigdomen beror på andra förhållanden än vad vi tidigare har varit vana vid.

De förslag till regionalpolitiska insatser som den socialdemokratiska regeringen nu presenterar ger antingen en felaktig inriktning, eller också är de helt otillräckliga. Den positiva utveckling som kunde skönjas i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet håller nu på att gå förlorad. Flyttningsmönstret tenderar att återgå till en inriktning som förstärker koncentrationstendenserna i samhället.

Det är faktiskt med stor oro som vi från centern ser på möjligheterna att nå regional balans med den regeringspolitik som i dag bedrivs. Socialdemokraternas politik sedan hösten 1982 har i flera avseenden satt käppar i hjulen för en positiv regionalpolitisk utveckling.

De senaste åren har strida flyttningsströmmar gått från mindre tätbefolkade områden till tätorterna och storstäderna, gjort glesbygden allt glesare och storstädernas befolkningstal allt större. Medan de s. k. skogslänen förlorat tusentals personer under 1983 och 1984, har t. ex. Stockholms län kraftigt ökat sitt befolkningstal. Den högkonjunktur som socialdemokraterna ofta talat om har man utnyttjat dåligt för att åstadkomma en regionalpolitisk offensiv.

I dag står vi inför hotet att "Sverige håller på att kantra", som någon har sagt. Ledstjärnan för förändringar måste då vara att få "Sverige på rätt köl igen". Liksom en segelbåt är beroende av besättningen i hela båten, i både fören och aktern, behöver landet Sverige besättning både i norr och i söder. Först då kan vi styra rätt och hålla full fart framåt.

Det är mot denna bakgrund som centern vill ha ett uttalande om att politiken på samtliga samhällsområden bör utformas så, att storstädernas andel av befolkningen hålls oförändrad. Dess värre har vi inte fått gehör för detta krav av utskottets majoritet, vilket jag beklagar mycket djupt.

En åtgärd i strävan att minska Stockholmsregionens dominans vore att i större utsträckning omlokalisera statlig verksamhet. Inte heller det kravet ställer sig socialdemokraterna bakom, trots att det var ett av de krav som de hade i sin partimotion 1982.

Nr 155

**Torsdagen den
30 maj 1985**

*Regionalpolitiken
m. m.*

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Av en debattartikel helt nyligen, rubricerad "Regionalpolitiken har förnyats", framgår att industriministern under sitt besök i Sovjet har lovprisat regeringens regionalpolitik. Jag tror dock inte att så värst många delar hans slutsatser. För socialdemokraterna har regionalpolitiken delvis gjort halt vid de vackra orden och det egna skrytet. I praktiken är det mindre som manifesterar förnyelse och framgång. I själva verket är det väl så att både befolkningssiffrorna och arbetslöshetssiffrorna i glesbygdslänen är en effektiv dementi på att regionalpolitiken fått en förnyelse till något bättre.

Herr talman! På samma sätt som i sagan Kejsarens nya kläder, där folket inte såg några nya kläder, frågar sig säkert många var den förnyade regionalpolitiken finns. Den syns i varje fall inte.

Alternativet till socialdemokraternas koncentrationspolitik står att finna i en radikal decentraliseringspolitik, som centern förordar. Från centern har vi därför krävt ett riksdagsuttalande om att konkreta politiska ställningstaganden på alla områden alltid skall utgå från ett decentralistiskt synsätt. Inte heller detta har vi fått gehör för i utskottet.

Den socialdemokratiska utskottsmajoriteten säger att ett decentralistiskt samhälle endast är möjligt i en agrar samhällstyp. Så lågt har dagens socialdemokrater sjunkit i ambitionsnivå inom regionalpolitiken. En sådan begränsning gör man. Och på s. 35 i utskottsbetänkandet skriver socialdemokraterna: "När ett samhälle av vårt nuvarande slag växer fram, där det framför allt är industrin och andra näringar som svarar för sysselsättningen, följer också automatiskt en ökad koncentration inom den regionala strukturen. Detta är marknadsekonomins sätt att fungera."

Herr talman! Ett sådant uttalande av socialdemokraterna trodde jag mig aldrig få läsa år 1985. Det är att underkasta sig marknadskrafterna på ett sätt som inte ens moderata samlingspartiet har kunnat skriva under på utan reserverat sig emot. Och det, herr talman, vill inte säga litet!

Socialdemokraterna kapitulerar nu inför marknadsekonomins krafter och storsamhällets övermakt. Man slåss inte längre för att förändra, för att styra och vrida utvecklingen rätt. År 1985 överlåter socialdemokraterna i arbetsmarknadsutskottet åt marknadskrafterna att ohämmat styra utvecklingen. På annat sätt kan jag inte tolka skrivningen. Då är det inte heller underligt att koncentrationsutvecklingen fått ny fart sedan hösten 1982.

Medan centern vill ha en spridd bebyggelse, fungerande och livskraftiga företag över hela landet, fungerande kommunikationer, närhet till vård och utbildning, så tycker socialdemokraterna att politiken inte skall utgå från ett decentralistiskt synsätt.

Mätte väljarna i årets val lösa socialdemokraterna från fortsatt ansvar för regionalpolitiken!

I reservation 7 tar vi från centern upp frågan om ett utvecklingsprogram för landsbygden.

Landsbygdens problem och framtidsfrågor behandlas endast sporadiskt eller inte alls i samhällsarbetet. Den närings-, bostads- eller utbildningspolitiska planeringen tar inte hänsyn till behovet av en positiv befolkningsutveckling på landsbygden.

För att kunna skapa en levande landsbygd behöver vi en bättre samverkan mellan olika sektorer i samhället. Det måste finnas en helhetssyn för landsbygden. En sådan helhetssyn finns inte i dag.

Det är därför som vi har föreslagit att riksdagen skall ta initiativ till ett utvecklingsprogram för landsbygden. Lämpligen bör glesbygdsdelegationen vara med och forma ett sådant program.

En levande landsbygd har betydelse för långt fler än dem som är direkt engagerade i jordbruket och de areella näringarna. Det gäller alla som är bosatta på landsbygden. Även stadsbygden drar fördelar av en levande landsbygd. De förädlingsindustrier som bygger sin verksamhet på landsbygdens resurser och råvaror är ofta lokaliserade till stadsbygden. Det är med andra ord landsbygdens råvaror som skapar sysselsättning och trygghet för många utanför landsbygden – dvs. i stadsbygden.

Ett utvecklingsprogram för landsbygden bör kunna uppta följande:

1. Jord- och skogsbruket måste stärkas.
2. Småföretagsutvecklingen stimuleras och kombinationssysselsättningar utnyttjas. Även möjligheterna till deltidssysselsättning måste utnyttjas i större utsträckning.
3. Kommunikationerna måste förbättras. När det gäller resurstilldelningen till kommunikationerna måste man prioritera landsbygden och utpräglad glesbygd.
4. Inflyttningen till landsbygden måste stimuleras genom bl. a. minskade hinder för byggande och bosättning.
5. Vård- och omsorgspolitiken måste ges en ny inriktning. Enbart tillkomsten av en ny familjepolitik med vårdnadsersättning skulle säkert upplevas som en viktig pusselbit i en rättvis fördelningspolitik för landsbygden.

Detta är alltså några punkter som bör ingå i ett offensivt utvecklingsprogram för landsbygden.

Så över till några konkreta regionalpolitiska åtgärder och stödformer.

För att vi skall kunna skapa regional balans och ett decentraliserat samhälle krävs, som jag har sagt, åtgärder inom många områden. Det handlar inte bara om några budgetposter i industridepartementets huvudtitel. Det handlar om trafikpolitiken, liksom skolan och vården samt hela servicesektorn. Dessutom betyder den kommunala skatteutjämningen mycket, liksom näringspolitikens inriktning i stort. Detta kommer andra talare från centern att utveckla.

Den regionalpolitiska medelsarsenalen omfattar i dag ett flertal olika stödformer som för många som berörs är svåra att hålla reda på. Många företagare som skall söka regionalpolitiskt stöd orkar inte tränga igenom floran.

Tiden är därför inne att börja gallra i denna stödfloora. Från centern menar vi att det är rimligt att t. ex. lokaliseringsslånen hanteras direkt av bankerna och att staten i stället har kreditgarantier. Då skulle företagen direkt få sitt stöd via de banker man normalt använder. Till samma slutsats har riksrevi-

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

sionsverket kommit i en utredning. Tyvärr har inte regeringen lyssnat på dess förslag – lika litet som den lyssnat på vårt förslag. I ett läge där vi bör kräva ökat ansvar för bankerna envisas socialdemokraterna med att behålla lokaliseringsslånen.

Socialdemokraterna envisas också med att skapa ökade svårigheter för utvecklingsfondernas arbete. Jag tänker på det regionala utvecklingskapitalet, som enligt socialdemokraternas mening skall tillföras utvecklingsfonderna via länsstyrelserna. Från centerns sida accepterar vi inte den lösningen. I stället vill vi att det regionalpolitiska utvecklingskapitalet direkt skall gå till utvecklingsfonderna – de skall inte behöva ha en tredje part att förhandla med. Och vi vill i motsats till regeringen öka anslagen. Vi föreslår ytterligare 30 milj. kr. i anslag till utvecklingsfonderna.

Ett väsentligt inslag i regionalpolitiken måste också bli sänkta socialavgifter. Jag vill erinra om att det var på centerns initiativ som riksdagen våren 1982 beslutade om sänkta socialavgifter för de fyra nordligaste kommunerna. Åtgärden omfattade då all verksamhet med undantag för statliga och kommunala myndigheter.

Tyvärr förändrade socialdemokraterna år 1983 principerna för de nedsatta socialavgifterna. I stället för att använda sänkta socialavgifter i de svårast utsatta områdena, breddade man ut samma stöd över hela Norrbottens län, men begränsade stödet till att endast omfatta viss verksamhet – en selektiv stödpolitik, med andra ord.

Vi menar att det är fel att begränsa nedsättningen till enbart vissa verksamheter. I dag innebär det att den som bedriver jord- och skogsbruk, trädgårdsskötsel, entreprenadverksamhet, serviceverksamhet osv. inte får någon sänkning. Och det är ändå den typen av företag som dominerar i glesbygdskommunerna. Däremot slår socialdemokraterna vakt om Luleå stadshotell m. fl. hotellföretag i de största kustkommunerna i Norrbottens län.

Centern anser att det nuvarande systemet med 10 % i sänkta socialavgifter bör gälla hela stödområde A samt de kommuner i Norrbottens län som tillhör stödområde B. Då skulle de inre delarna av Västerbotten och Jämtland, som har stora problem, gynnas.

Jag vill fråga socialdemokraterna: Vad finns det för skäl att sänka socialavgifterna för Luleå stadshotell men inte för ett småföretag i Vilhelmina? Varför ställs hårt utsatta inlandskommuner utanför detta stöd medan kustkommunerna gynnas?

Med den socialdemokratiska modellen och denna princip för sänkta socialavgifter vill jag påstå att den regionalpolitiska profilen har gått förlorad.

På samma sätt som vi tidigare krävt bör avgiftsbefrielsen i Svappavaara omfatta alla företag och inte enbart ett fåtal nytillkommande företag. Först då får den s. k. frizonen verklig betydelse.

Från centern vill vi också att den regionalpolitiska utredningens enhälliga förslag om nivåer för sysselsättningsstödet skall fastställas. Detsamma gäller högsta nivå för glesbygdsstödet till företag, IKS och uthyrningsstugor. Här

vill jag påstå att socialdemokraterna gör ett stort avsteg från vad en enhällig regionalpolitisk utredning föreslagit.

Med hänsyn till kostnadsutvecklingen och det behov som finns att stödja investeringar i glesbygden bör utredningens förslag om 300 000 kr. och 50 000 kr. till företagsstöd resp. IKS och uthyrningsstugor fastställas.

När det gäller stödet till uthyrningsstugorna var socialdemokraterna mer ambitiösa för tre år sedan. Då föreslog de 40 000 kr. som högsta stödnivå. I år har man stannat vid 39 000 kr. På samma sätt som man skrev ned kronans värde vill man nu skriva ned ambitionerna för glesbygden. Så blev det när socialdemokraterna återkom till kanslihuset och fick hand om regionalpolitiken.

IKS-stödet har visat sig vara ett effektivt stöd för att sysselsätta lokalt bunden arbetskraft, men dess värre begränsas det nu till äldre personer. Det finns skäl att, som vi föreslagit, ändra på det och göra IKS-stödet till ett mer långsiktigt regionalpolitiskt instrument.

När det gäller medelstilldelningen totalt till regionala utvecklingsinsatser visar regeringen inte några stora tag. Vi minns att socialdemokraterna i fjol reserverade sig mot en höjning av länsanslaget. Även om man i år har föreslagit en viss uppräkning, präglas ändå deras förslag av njugghet. Dessutom finns det en vilja att hålla inne med belopp hos regeringen i stället för att fördela hela anslaget ut till länen. Jag vill säga: Det finns inget skäl för att regeringen skall behålla en del av ett redan begränsat anslag.

Jämfört med regeringens förslag innebär centerns alternativ att vi tillför ytterligare 112 milj. kr. till regionala utvecklingsinsatser, förutom de pengar som vi vill anslå till utvecklingsfonderna.

Slutligen något om näringslivet i malmfälten som tas upp i en av reservationerna.

Motivet med malmfältsutredningen, som tillsattes av Nils G. Åsling, var behovet av långsiktiga näringspolitiska satsningar i malmfälten, vilket samtidigt är ett nationellt intresse. Trots att utredningen slutfördes våren 1984 har regeringen inte åstadkommit mycket. Av malmfältsutredningens trettiofå förslag är det endast fyra som regeringen har en mer uttalad mening om i propositionen. I övrigt hänvisas till nya utredningar. Inga särskilda resurser anvisas heller för ett genomförande av förslagen.

Enligt centerns mening krävs det omedelbar handling för att få en ekonomisk utveckling med ökade sysselsättningstillfällen som följd. De förslag malmfältsutredningen presenterat utgör ett tillräckligt beslutsunderlag för konkreta åtgärder. Nu krävs det handling och inte förlängda utredningar.

Herr talman! För att bereda alla oavsett bostadsort arbete, trygghet, god miljö och en bra service behövs det en offensiv regionalpolitik. Koncentrationen måste brytas. Även om vårt land har problem med statsfinanserna, får inte detta tas till intäkt för att inte driva en offensiv regionalpolitik. Det är för att få bättre ekonomisk utveckling totalt sett i landet som vi behöver en kraftfullare regionalpolitik. Det är detta som centerns politik syftar till och som centerns förslag i regionalpolitiska och andra sammanhang leder till.

Nr 155

**Torsdagen den
30 maj 1985**

*Regionalpolitiken
m. m.*

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till de reservationer som centern har undertecknat i arbetsmarknadsutskottets betänkande.

Anf. 38 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Vart tredje år har riksdagen ett antal gånger fått ta ställning till olika regeringars förslag om regionalpolitik. I dagens betänkande ges en redovisning av viktiga årtal för de milstolpar som kan noteras i den regionalpolitiska historien.

Under 20 år har regionalpolitik i egentlig mening bedrivits i Sverige. I historiskt perspektiv är det en mycket kort tid. Ändå kan man säga att det har skett betydande insatser från statsmakternas sida, både inom och utom regionalpolitiken, på dessa 20 år.

Regionalpolitiken har haft en fortlöpande utveckling, uppföljning och översyn. Ofta – det gäller de senare åren – har det varit omfattande utredningsarbeten inför de större besluten, och så är det också denna gång. Man skulle kunna tro eller ana att de många regeringsskiftena skulle ha inneburit tvåra kast i regionalpolitiken. Så har emellertid inte varit fallet. Man kan fastmer tala om en relativt rakt utstakad väg, då regionalpolitiken har formats. Det omdömet kan också ges den här dagen.

Jag har för egen del ofta påstått att regionalpolitik är svårt. Ingenstans i världen finns det någon färdig modell. Varken praktiskt eller teoretiskt finns det något facit att gå tillbaka till. Inte heller länder med klart mindre regionalpolitiska problem har kunnat peka på någon långsiktig, färdig lösning.

Att sedan klara de inbyggda motsättningarna är inte heller enkelt. Det handlar om att inom marknadsekonomin hitta en balanspunkt som kan ta bort de olikheter som glesbefolkade områden, stora avstånd och kyligt klimat ger, samtidigt som social och ekonomisk rättvisa skall upprätthållas. En hög arbetslöshet, som vi haft de senare åren – har inte förenklat den ekvationen.

I likhet med arbetsmarknadspolitiken är regionalpolitiken ett komplement till den samhällsekonomiska styrningen och de näringspolitiska förhållandena. Regionalpolitiken kan aldrig neutralisera en sjuk samhällsekonomi eller ta bort vådorna av en felaktig näringspolitik. Därför är det så viktigt att vi har både en ekonomi i balans och en näringspolitik som fungerar.

Även om vi inte skall hänge oss åt någon övertro när det gäller regionalpolitiken, får vi för den skull inte underskatta den betydelse som 20 års regionalpolitiska insatser har inneburit.

Av regeringens proposition 115 får man lätt intrycket att det sedan regeringsskiftet 1982 har hänt verkligt stora saker. Industriministern följer upp den tesen i sin artikel i Dagens Nyheter från i tisdags, då han under rubriken "Regionalpolitiken har förnyats" försöker hävda propositionens propagandistiska avsnitt. Men egentligen är det bara rubriken som tyder på förnyelse. Varken artikeln eller propositionen innehåller egentligen så mycket nytt.

Att regionalpolitiken skall inriktas på att tillvarata de förutsättningar för utveckling som finns i skilda regioner och att stödja ny teknik är ju inte något

helt nytt, vilket man kan få intryck av när man läser propositionen. Den senare uppgiften – teknisk utveckling i ett regionalpolitiskt sammanhang – har Norrlandsfonden haft sedan länge. Dessutom tillkom de regionala utvecklingsfonderna redan under de borgerliga regeringsåren. Härtill kommer den projektverksamhet som bedrivs i allt större omfattning i länen och som bildat inkörsport till den ökade satsning på teknikutveckling som nu sker. Denna verksamhet introducerades i regionalpolitiken under budgetåret 1977/78 och fick sin egentliga bas genom den regionalpolitiska proposition som den dåvarande folkpartiregeringen lade fram 1979. Då tillkom ett särskilt anslag för länsplaneringens genomförande, vilket utgör grunden för det nuvarande länsanslaget. Under den här perioden blev det också möjligt att ge särskilt stöd för t. ex. produktutveckling.

Ett annat viktigt inslag i 1979 års proposition var det samlade grepp som togs över glesbygdspolitiken. De olika stödformerna, som tidigare hade varit spridda på många händer, fördes nu samman under ett tak med länsstyrelsen i resp. län som beslutsinstans. För övrigt kan det erinras om att förslag om det första separata utvecklingsprogrammet för en region sedan regionalpolitiken inleddes på 1960-talet också lades fram av folkpartiregeringen 1979. Det gällde då Norrbotten – det s. k. Norrbottenspaketet.

När industriministern i sin DN-artikel vill framställa t. ex. program för Norrbotten som något unikt, tyder det närmast på att industriministern antingen är historielös eller försöker förtränga tidigare regeringars insatser.

Däremot ville jag gärna instämma i den förhoppning som industriministern har beträffande optimism om en mer balanserad regional utveckling. Tyvärr talar dock väldigt mycket emot en sådan positiv framtid för våra glesbygder. Arbetsmarknadsutskottet uttalade redan förra året sin oro för att tillväxten på tjänste- och servicesektorn kommer andra delar av landet till godo än just de svaga glesbygderna. När det gäller de nya teknikerna – t. ex. elektronik och data – är det påfallande hur stark koncentrationen är just till storstädernas cityområden eller deras omedelbara närhet.

Statsmakten – och med "statsmakten" skall i detta fall förstås socialdemokrater och moderater i skön förening – lägger själv lök på laxen. Trots riksdagens löften om utlokalisering av ny statlig verksamhet gick så sent som för två dagar sedan socialdemokrater och moderater emot dessa riksdagens uttalanden. I valet mellan Stockholm och Värmland när det gäller lokaliseringsort för det nya AMU-kansliet prioriteras storstaden framför glesbygdslänet. Här kan man tala om regionalpolitik med förhinder!

Befolkningsströmmarna är också intressanta att iaktta. Från 1970-talets början och framåt skedde det en utflyttning från storstäderna. 1981 inträffade emellertid ett trendbrott. Det är ånyo en ökad inflyttning till de befolkningsstarka länen, och länsstyrelsernas prognoser tyder på att de regionala obalanserna kan komma att öka. Därför är det viktigt med både en hög regionalpolitisk aktivitet och en konsekvens däri. Det är en styrka om riksdagen kan samla sig till aktiva positiva insatser för de svaga glesbygdslänen. Insatserna får inte bli ryckiga eller kortsiktiga utan måste vara långsiktiga och slitstarka. Därför är det en styrka att regionalpolitiken trots

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

sina brister och tillkortakommanden har kunnat förankras med en betydande enighet i Sveriges riksdag.

Moderaternas alltför ensidiga betoning av de generella insatserna håller inte i den regionalpolitiska verkligheten. Även om de generella medlen skall vara grunden och utgångspunkten, är det just regionalpolitikens väsen att korrigera de skillnader som finns i klimat, avstånd och befolkningstäthet i olika områden.

Regionalpolitiken måste också koncentreras till de områden som har det svårast. Därför kan inte stödområdet smetas ut till långt ner i södra Sverige. Där har en förtjänstfull tillnyktring skett hos centerpartiet, som 1979 gjorde en utflykt i stödområdesfrågan. Detsamma gäller socialdemokraterna, som 1982 förordade en kraftig utökning av de nuvarande stödområdena, en s. k. grå D-zon.

Herr talman! Om vi har en betydande enighet om de regionalpolitiska målen, är det viktigt att vi inte gör dessa orealistiska. De regionalpolitiska medlen måste ha en rejäl chans att dämpa avståndet mellan de högtidliga talen om regionalpolitiska mål och de åtgärder vi sätter in.

En viktig resurs har varit det s. k. länsanslaget. Inte minst genom sin decentralistiska uppläggning har länsanslaget kunnat nå ut på ett sätt som det inte är möjligt för en central myndighet att överblicka. Den regionala och lokala kunskapen om både behov och möjligheter har inneburit att relativt små medel har kunnat göra stor nytta.

Det är förbluffande hur många av de motioner som väckts i samband med regionalpolitiken yrkar på förstärkta länsanslag. Detta gäller inte bara oppositionen, utan det gäller i hög grad de socialdemokratiska ledamöterna. Därför är det att beklaga att det majoritetsförslag som nu föreligger förordar det lägsta av de föreslagna anslagen. Alla oppositionspartier har förordat större eller mindre uppräknings. För egen del hade jag sett det angeläget att riksdagen hade gjort en s. k. öppen beställning till regeringen att ytterligare se över behoven i de olika landsdelarna för att till hösten på tilläggsanslag kunna medverka till en förstärkning av det synnerligen viktiga länsanslaget. Jag skulle vilja uppmana industriministern att mycket aktivt följa den här utvecklingen och kanske rent av återkomma till riksdagen med förslag om tilläggsanslag.

När det gäller nedsättning av socialförsäkringsavgifterna har socialdemokraterna både i sak och när det gäller den tekniska modellen ändrat ståndpunkt och valt en bättre väg. Från början var ju socialdemokraterna emot, och sedan ville man ha ett slags återbärning. Som väl är har man övergett den modellen. Även om regeringens nuvarande tekniska metod är bättre finns det anledning att göra invändningar mot regeringens uppläggning vad beträffar den geografiska indelningen. Regeringen har ensidigt valt att satsa på hela Norrbottens län. Det innebär ett måttligt stöd i de inre, svårt utsatta delarna och ett relativt sett kraftigt påslag i den starka Luleåregionen. Det kan inte vara riktigt att Kiruna och Pajala, som har två och en halv eller tre gånger så hög arbetslöshet som Luleå, skall jämföras med Luleå när det gäller detta regionalpolitiska stöd. Folkpartiet anser att avgiftsnedsättningen

måste prioritera de delar av landet som har de svåraste problemen. Det är uppenbart att det är större bekymmer i t. ex. Bergs och Sorsele kommuner i Jämtlands och Västerbottens inland än i Luleåområdet. Det är heller inget tvivel om att svårigheterna är uppenbart större i kommundelen Jörn i Skellefteå än i Piteå. Därför anser folkpartiet att avgiftsnedsättningen bör gälla hela stödområde A, någonting som skulle komma bl. a. det krisdrabbade Torsby i Nordvärmland till del.

Andra insatser som folkpartiet anser angelägna är att öka det högsta beloppet för det s. k. IKS-stödet.

Regionalpolitik är inte något som kan verka i ett lufttomt rum. Därför måste regionalpolitiken vara i harmoni med den politik som främjar den allmänna tillväxten. Regeringens deklaration att regionalpolitiken skall vara en integrerad del av den ekonomiska politiska strategin är en riktig utgångspunkt.

När påståendet sedan kommer att den ekonomiska politiken har varit framgångsrik, så är det ett uttalande i propositionen som i dag framstår som nog så historiskt eller – skall vi säga – utopiskt. Industriministern säger att den långsiktiga obalansen skall rättas till och att den ekonomiska inriktning som regeringen talade om i propositionen i februari skall ligga fast.

Men nu har regeringen korrigerat sig själv i den senaste av finansministern avlämnade ekonomisk-politiska propositionen. Därför saknar regeringens påstående att utvecklingen går i rätt riktning för närvarande grund. Propositionens tal om att allt var bra före 1976 och att allt har blivit bättre efter 1982 framstår som väl naivt för att vinna tilltro.

Den rekordhöga arbetslöshet som vi haft under den senaste mandatperioden talar sitt tydliga språk om att den fulla sysselsättningens politik inte har kunnat förverkligas.

En framgångsrik regionalpolitik måste också se upp med den inomregionala obalansen. Viktigt är att näringspolitiska insatser utanför stödområdet inte kommer i konflikt med de regionalpolitiska målen. Regionalpolitiken bör ha ett så fast regelsystem som möjligt. Det är att föredra jämfört med ett företagsstöd som beslutas i varje särskilt fall.

Nu är jag, herr talman, trots allt optimistisk. Regionalpolitiken i vid mening har bred förankring i riksdagen, skriver industriministern i sin krönika. Så långt är påståendet riktigt. Men jag tror det är viktigt att vi som regionalpolitiker här i riksdagen är medvetna om de ökade problem som det kan innebära med en ny stark koncentration till storstadsområdena och en uttunning av glesbygdsområdena.

Även om man inser regionalpolitikens begränsningar, har dess framväxt med starkt politiskt stöd i riksdagen kunnat utgöra en plattform för ett vidare arbete. Från den synpunkten kan man hysa en berättigad tillförsikt. Bekymren gäller fast mer den förda ekonomiska politiken. Den är på väg att haverera, och det är illavarslande, inte minst för de områden som regionalpolitiken omfattar.

Herr talman! Jag ber beträffande arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 13 att få yrka bifall till de reservationer där folkpartiet medverkar och i övrigt till utskottets hemställan.

Torsdagen den
30 maj 1985

Regionalpolitiken
m. m.

Anf. 39 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Den 1 juli i år är det 20-årsjubileum för regionalpolitiken. Det kan ge skäl att värdera den och att ställa några grundläggande frågor.

Vad är det som orsakar regional obalans? Vad har regionalpolitiken betytt och vad kan den betyda för att påverka denna obalans?

Regionala obalanser finner man i alla med Sverige någorlunda jämförbara länder. Man kan inte förklara sådana obalanser med att vissa regioner t. ex. har sämre företaganda eller att de har kallare klimat än andra, att de är dyrare än andra eller att de ligger långt borta. I många fall kan man hitta exempel på att de här regionerna är både varmare än andra och billigare än andra och att de i ett tidigare skede av utvecklingen varit expansiva. Dessutom är många områden, t. ex. i Belgien, mycket centralt belägna, så det räcker inte som en förklaringsgrund.

Att vissa regioner blir eftersatta har med inneboende mekanismer i det ekonomiska systemet att göra. Systemet så att säga producerar självt sådana obalanser. Det är mekanismer som verkar på ett djupare plan av utvecklingen och oberoende av individuella företags och personers handlande.

Den ständigt pågående ackumulationen och koncentrationen av kapital skapar i sig själv geografiska skillnader. Dessa förstärks genom att redan utvecklade och allsidiga regioner lätt drar till sig nya aktiviteter och nya resurser i en automatisk process.

En annan mekanism är specialiseringen, som ofta tar former vilka dömer vissa regioner till att vara ekonomiska satelliter åt andra, t. ex. i rollen av råvaru- eller energileverantör.

Vissa regioners underordning och satellitförhållande påverkar sedan deras allmänna samhällsförhållanden. De får lätt svagare infrastruktur, svagare kommunal ekonomi, mer av kronisk undersysselsättning och bristförhållanden av skilda slag.

Erfarenheten tycks visa att de här mekanismerna är mycket starka. Att övervinna regionala obalanser kräver därför att en motkraft sätts in som är minst lika stark som de automatiskt verkande mekanismerna. Det är helt omöjligt att föreställa sig att detta kan, i varje fall initialt, ske på annat sätt än via samhälleliga initiativ. Stimulanser och förmåner till enskilda och företag, även med den betydelse de i och för sig kan ha, kan aldrig upphäva de automatiskt verkande mekanismerna i systemet.

Vad har då 20 års regionalpolitik betytt för obalansen? Regionalpolitiken i snäv mening, dvs. det som rubriceras regionalpolitik i budgetsammanhang, tycks ha haft en begränsad verkan. Denna verkan kan inte mätas exakt, men den har uppenbarligen bara till en mindre del motverkat de inneboende tendenserna till obalanser.

Trots detta har de regionala obalanserna förblivit av ungefär samma omfattning under de 20 åren och inte ytterligare fördjupats, relativt sett. Detta beror framför allt på verkningarna av den samhälleliga sektorns utbyggnad efter 1965. Samhällssektorn har inte bara på ett avgörande sätt skapat arbeten åt människorna. Den har också kvalitativt sett förbättrat de eftersatta regionernas infrastruktur och sociala förhållanden och utjämnat

skillnader i dessa stycken inom landet.

Samtidigt har emellertid sedan 1965 den strukturellt betingade arbetslösheten och undersysselsättningen i samhället fördjupats över hela landet, vilket har skapat nya regionala problem i fler delar av landet än tidigare. De regionala problemen har blivit större och på flera sätt hotfullare, samtidigt som man ändå lyckats hindra att skillnaderna mellan olika regioner, klyftorna mellan dem, blivit större.

Ungefär så kan man väl grovt summera utvecklingen under de senaste 20 åren.

Vad som är betänkligt i den nya situationen och inför framtiden är följande. De regionala problemen kräver starkare insatser, främst av annat slag än vanlig stödpolitik inriktad på företagen. Samtidigt hålls den offentliga sektorn tillbaka, den som måste svara för det tyngsta inslaget i det vidare regionalpolitiska perspektivet. Det budgetpolitiska läget har sin begränsande verkan på de regionalpolitiska anslagen, även om dessa har hävdats sig hyggligt efter de givna omständigheterna.

På något sätt måste man alltså komma ur problemet med att resurserna begränsas samtidigt som behovet av insatser ökar betydligt. Det står i huvudsak två vägar till buds för att lösa det dilemma.

Den ena vägen innebär att man ger de nya löntagarfonderna en mera aktiv roll i det regionala investeringsschemat än vad de för närvarande är tänkta att ha. För att bryta igenom den problematiska situationen i de eftersatta regionerna och skapa en expansiv utveckling, som är stark nog att kompensera effekterna av de automatiskt verkande mekanismerna, är det tydligt att det på sikt måste till ganska stora sammanhängande och medvetet samordnade block av investeringar, både samhälleliga och privata.

Det är i det perspektivet som löntagarfonderna kan spela en aktiv roll. Jag tror också att med den nuvarande samhällsstrukturen och den nuvarande institutionella organisationen av samhället är löntagarfonderna de enda institutioner som verkligen kan stå till tjänst med kapitalinsatser av sådana dimensioner och med ett samordnat perspektiv på insatserna som fordras för att bryta eftersattheten i stora delar av landet.

Som löntagarfonderna nu är organiserade och som reglerna för dem nu är utformade har de enligt vpk:s mening alltför mycket fått karaktären av kapitalplacerare av traditionell typ. De är inte inriktade på att i första hand bygga upp näringsliv och annat i sina egna regioner, utan de placerar ofta i rena värdepapper. De placerar kanske i exportindustrier, i storindustrier som inte alls har någon egentlig anknytning till den egna regionen. Det kan, om man inte ser upp, naturligtvis leda till en regional omfördelning av kapital som rent av kan komma i motsättning till vad som bör vara regionalpolitikens mål.

Det vore en väldigt viktig politisk poäng, tror jag, inte minst ur den samlade arbetarrörelsens synpunkt, att gentemot löntagarfondernas motståndare kunna hävda att de här fonderna har en förankring i sina hemregioner och att de har en speciell uppgift. Även om detta kanske inte formellt behöver uttalas i några stadgor eller liknande, skall löntagarfonder-

na ha den speciella uppgiften att kunna inriktas i betydande utsträckning på medvetna långsiktiga utvecklingsfrämjande satsningar, inte bara på place-ringspolitik i vanlig bemärkelse.

Den andra vägen, som är nödvändig att gå parallellt för att man skall kunna bryta eftersattheten och minska de regionala klyftorna, är att i förhållande till i nuläget på sikt prioritera de samhälleliga investeringarna, samhällssektorn. Om vi ser detta på sikt innebär det i viss mån en förskjutning av hela resursprioriteringen i samhället. Det innebär att vi ställer frågan om det är en uppgift för Sverige och dess ekonomi att i allt högre grad specialisera sig på att välsigna världen med export av bilar och massa. Den ekonomiska tillväxten kanske rent av skall tas ut i annan form i framtiden, dvs. mindre i form av en ökning av materiella produkter och mera i form av sådana ting som är välsignelsebringande för alla och inte bara för dem som äger produktionsmedlen. Tillväxten skulle på det sättet kunna tas ut i högre grad i form av samhällelig konsumtion och samhälleliga investeringar, i högre grad i form av icke-materiella tillgodohavanden, icke-materiella värden, t. ex. ökad kunskap och ökad kultur – sådana ting som förbättrar levnadsförhållan-dena för människor i en kvalitativ bemärkelse.

En sådan förskjutning av fördelningen av den ekonomiska tillväxten och med en sådan prioritering av samhällsinvesteringarna att de ökar i en grad som är jämförbar med förhållandena under 1960- och 1970-talen är en av de nödvändiga förutsättningarna för att man skall kunna bryta den regionala eftersattheten. Det är möjligt att detta inte i någon avgörande grad låter sig göra från ett år till ett annat i det korta perspektivet, men vi vill se det som nödvändigt i ett perspektiv på sikt.

Det framgår tydligt, inte minst av utskottets och den regionalpolitiska utredningens redovisningar, vilken förkrossande roll som dessa samhällsin-vesteringar har spelat i de eftersatta regionerna. Hade inte denna tillväxt av samhällssektorn förekommit skulle läget ha varit fullständigt katastrofalt ute i skogslänen. De skulle ha haft en sysselsättningsminskning med hundratu-sentals arbeten. Det är lätt att se vad denna tillväxt har betytt. Det är denna tillväxt som egentligen har gjort att de regionala klyftorna, trots den stigande strukturella arbetslösheten i alla regioner i landet, ändå inte har ökat utan att man har lyckats hålla de relativa relationerna mellan olika regioner vid makt.

En tredje aspekt på frågan om resurser och resursfördelning i ljuset av de regionalpolitiska målen fast av betydligt mindre dimensioner än de två jag tidigare nämnde, är frågan om nedsättningen av socialavgifter. Vänsterpar-tiet kommunisterna har redan från börjat varit motståndare till en sådan nedsättning av socialavgifterna i vissa delar av landet, och vi är bestämda motståndare till att den i fortsättningen utvidgas som ett regionalpolitiskt medel. Bakom detta ligger både principiella och praktiska ställningsta-ganden.

Vi anser att det är principiellt felaktigt att på olika sätt i olika landsändar och för olika kategorier människor tillämpa medel som hör till de typer av medborgerliga rättigheter och skyldigheter som bör vara lika för alla och lika i alla delar av landet. Skattesystemet såväl som socialförsäkringssystemet är

delar av det medborgerliga rättighets- och skyldighetssystem som skall gälla lika för alla medborgare. Man skall inte dränera socialförsäkringssystemet genom att bevilja företag i vissa delar av landet nedsatta sådana avgifter. Det är olämpligt ur social fördelningssynpunkt, och det är inte minst olämpligt ur praktisk regionalpolitisk synpunkt, därför att denna typ av generella förmåner för företagare i vissa områden medför att budgeten belastas. Det kostar en hel del pengar, för närvarande ca 360 milj. kr., trots att det bara rör sig om en mycket begränsad del av landet. Dessa pengar måste tas från dem som betalar skatter till staten, dvs. i huvudsak de vanliga inkomsttagarna, för att ges till en liten grupp företagare i syfte att locka dem att investera i en viss del av landet. Det senare visar sig sedan inte fungera, eftersom staten med ett sådant system inte har någon som helst garanti för att sådana investeringar kommer till stånd och inte heller någon möjlighet att mäta effektiviteten i lättnaderna. Det går alltså inte att få någon vettig resultatmätning.

Vi tycker också att det är litet betänkligt att man från den socialdemokratiska utskottsmajoritetens sida hävdar att det råder bred enighet om att man i framtiden skall tillämpa nedsättning av socialavgifterna som ett regionalpolitiskt medel. Det är ett påstående som får anses något illa underbyggt. Det är ju ingen hemlighet att det också inom regeringspartiet och, som jag förmodar, rent av inom regeringskretsen råder en växande skepticism mot den här typen av medel. Det vore lyckligt om man undvek att utvidga användningen av dem.

Vi menar att man bör avskaffa befintliga avgiftsnedsättningar. De frigjorda resurserna vill vi använda till en ökning av det samlade länsanslaget och till direkta insatser i Norrbotten. De kvantitativa fördelningarna mellan dessa båda ändamål kan man i och för sig diskutera, men vi menar att det är effektivare att använda medlen för direkta insatser än att sprida ut dem till företagen med någon sorts gävpolitik, vars resultat man sedan inte alls kan kontrollera.

Herr talman! Jag skall avsluta mitt anförande med att mycket kort och summariskt ta upp två aspekter på den regionalpolitiska problematiken som vi menar borde diskuteras mer djupgående och på ett mer kritiskt sätt. Jag skall då börja med det som skulle kunna kallas för regionalpolitikens förhållande till den totala samhällsmiljön.

Vi menar att den regionalpolitiska diskussionen på senare tid liksom den diskussion om ekonomi och samhälle över huvud taget som för närvarande förs i Sverige har fått ett slags kommersiell slagsida. Visst är sådant som teknologi, industri och export viktigt, men diskussionen om det framtida samhället och den framtida regionalpolitiken får inte begränsas till att i huvudsak handla om detta. Det är så mycket mer angeläget som man från den borgerliga sidan gärna vill få den diskussionen att gälla hur man på bästa sätt skall bereda förmåner åt ett visst ledande skikt i samhället, som man på något sätt tillmäter en avgörande roll, medan man däremot tonar bort diskussionen om vanliga människors levnadsförhållanden. Vi bedriver ju inte regionalpolitik bara därför att vi vill att det skall öppnas flera verkstäder ute i bygderna eller sättas upp flera skidliftar. Ett ändamål med regionalpolitiken är att det

skall skapas levnadsförhållanden som är likvärdiga och att de allmänna levnadsförhållandena för genomsnittsmänniskan skall bli bättre, dvs. att kunskaps- och kulturstandarden skall höjas och att torftigheter och ensidigheter i livsmiljön skall bekämpas och tas bort.

Enligt min mening rör sig diskussionen i våra dagar alltför litet om det som man i den tidigare regionalpolitiska diskussionen uppehöll sig vid på ett relativt utförligt sätt, nämligen frågan om vilken sorts samhällsformationer man ger upphov till. Den frågeställningen kräver att man i stället för att utgå från företagen och företagens intressen utgår från barnens eller från andra svaga gruppers intressen – med andra ord utifrån alla dem som är beroende av att samhällsformationerna som helhet hänger ihop och fungerar och att de samhälleliga sambanden mellan ekonomi, kultur, utbildning osv. är garanterade på ett vettigt sätt. Människan i industrisamhället fungerar ju genom dessa mycket allsidiga samband. Brister det på någon väsentlig sektor där, uppstår också brister i livsmiljön och i levnadsförhållandena. Människans möjligheter att förverkliga sina ambitioner, att finna arbete som är tillfredsställande och att tillgodose sina kulturella behov minskar på det sättet.

Detta gäller inte minst när det är fråga om kvinnornas situation. Det är nämligen uppenbart att de faktorer och förhållanden i samhället som verkar diskriminerande gentemot kvinnorna oftast framträder specifikt i de eftersatta regionerna. Då kan man inte bara diskutera möjligheterna att förmå företagen att öka investeringarna och att få företag att etablera sig inom ett område, utan då måste man också ha en sådan intern lokalisering av företagen och en sådan samordning mellan företagen och den samhälleliga bebyggelsen och servicen att det uppstår fungibla enheter där människorna har det bra.

Den andra aspekten som jag skulle vilja beröra är frågan om glesbygdspolitiken. Den extrema glesbygden har liksom den extrema storstadsformationen sina allvarliga nackdelar. Jag säger detta därför att jag tror att det är viktigt att man i den politiska diskussionen inte faller offer för den växande tendens till glesbygdsromantisering som man finner inte minst hos många lokala politiker. Det går inte i ett industriellt samhälle av vår typ att sprida ut bebyggelse hur som helst och tro att människorna skall kunna fungera där i ett bebyggelsemönster som formades för kanske 100 år sedan i ett agrarsamhälle. Det är en omöjlighet. Gör man det på ett ogenomtänkt sätt belastar man människorna, man försätter dem i torftiga livsmiljöer, och man försvårar deras möjligheter att finna arbete och få tillgång till arbetsmarknader där de har en rimlig chans att göra sig gällande. Man försvårar också deras transporter i de olika dimensioner som måste finnas i ett modernt samhälle.

Politikerna måste ha modet att säga att åtskilliga av de bebyggelseformationer som i dag finns i glesbygden inte kan räddas i det långa loppet, om man vill försöka rädda glesbygden ur den kris som den i dag befinner sig i. Den befinner sig i en sådan kris. Underlaget i många glesbygder rasar på ett mycket allvarligt sätt. Då går det inte att möta detta problem genom att försöka sprida ut resurser över ett stort område och tro sig kunna rädda allting av det som är det bestående. Skall man kunna rädda det som

glesbygden representerar av sociala, kulturella och miljömässiga värden, och det är betydande värden, måste varje enskild glesbygd bli stark nog att kunna hävda sig gentemot de destruktiva tendenser som verkar genom de generella mekanismerna i ekonomin, som jag talade om tidigare.

Det förutsätter att man i varje glesbygd har en ordentlig stödjepunkt, en ort som fungerar, med service och helst också med kommunikationer in till någon större ort som ligger utanför denna enskilda glesbygd. Man måste ha sådana fungerande samband för att glesbygden skall kunna fortleva. Det är i och för sig en rimlig målsättning för en nationell regionalpolitik att glesbygden skall leva. Men den kan inte leva så som en del lokalpolitiker tror, och den kan inte leva så som den tidigare har levat. Förutsättningarna för det håller på att rasa samman, och det är det nästan omöjligt att göra någonting åt.

Med en stark och förnyad och – det är nog oundvikligt – i viss mån bebyggelsemässigt koncentrerad struktur inom varje glesbygds område och ram kan varje glesbygd också få den styrka som är nödvändig för att förhindra det ytterligare raset. Genom att skapa vettiga samband med de större centralorterna, så att deras arbetsmarknad, deras kulturella och andra faciliteter också blir tillgängliga på ett vettigt sätt genom utvecklade kollektiva kommunikationer för glesbygdens invånare, garanterar man på ett bättre sätt glesbygdens fortlevnad.

Jag vet att denna fråga är provokatorisk och att det fordras ett visst mod att säga att vissa byar, vissa småorter, kommer vi i längden inte att kunna rädda. Men jag tror också att det vore felaktigt att föra en politik som är byggd på sådana förutsättningar och på sådana illusioner. Det kommer i längden att skada glesbygden. Skall den fortleva måste den ha så mycket av inre koncentration att den kan hävda sig gentemot de destruktiva yttre inflytelserna.

Herr talman! Med dessa synpunkter yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer i de aktuella betänkandena.

Anf. 40 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! I samband med behandlingen av regionalpolitiken visar riksdagsledamöterna sitt intresse för och sin ömsinhet till sin hembygd. Det kommer till uttryck bl. a. i de många och väl genomarbetade motioner som väcks. I år är det 121 motioner som behandlas i betänkandet.

Vi i utskottet känner stor respekt och förståelse för de problembeskrivningar och förslag som lagts fram, även om vi inte alltid har kunnat tillmötesgå motionärerna genom att bifalla motionerna.

Betänkandet upptar 170 hemställanpunkter, och till betänkandet har fogats 82 reservationer och 10 särskilda yttranden.

Herr talman! Regionalpolitiken, som i mera aktiv form kan fira 20-årsjubileum den 1 juli i år, har genomgått stora förändringar under den tidsperioden. Den startade som en politik som främst var inriktad på industrins regionala produktionsförutsättningar och har efter hand utvecklats till en regional välfärdspolitik med stor bredd. I strävandena att fullfölja

de regionalpolitiska målen om arbete, service och god miljö medverkar nu praktiskt taget alla samhällssektorer. Inte minst den offentliga sektorn har spelat en utomordentligt stor roll, inte bara för serviceförsörjningen i våra stödområden utan också för sysselsättningen.

Regionalpolitiken har varit föremål för fortlöpande uppföljning och översyn. I dag skall vi ta ställning till regeringens förslag för de närmaste fyra åren. Även det här förslaget har föregåtts av en utredning och sedvanlig remissbehandling. Utskottet avstyrker enhälligt en moderatmotion, 2932, där motionärerna kräver en ny utredning.

Utskottet ställer sig enhälligt bakom förslaget om att målen för regionalpolitiken skall ligga fast. Dessa mål innebär att människor oavsett var de bor i landet skall ges tillgång till arbete, service och god miljö. Detta är en viktig del i vårt lands välfärdspolitik. Det är en beskrivning som också väl sammanfaller med vad Jörn Svensson tog upp i senaste delen av sitt inlägg. Vi socialdemokrater anser att det för landets ekonomi är av grundläggande betydelse att ta till vara olika regioners resurser, inte minst deras arbetskraft. Utjämning av sysselsättningsmöjligheterna är också en helt avgörande faktor för att nå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Tillgång till service och god miljö är viktig, dels för allmän välfärdspolitik, dels för främjandet och utvecklingen av näringslivet i olika regioner.

Reservationerna som är fogade till betänkandet visar att oppositionen inte har något samlat alternativ till socialdemokraternas förslag.

Jag delar Anders Högmars inställning, att landets ekonomi är A och O när det gäller att få till stånd bättre balans i olika regioner. Denna min inställning har förstärkts när jag sett resultatet av de sex borgerliga regeringsåren, då priserna gick upp ca 80 %, eller mer än 10 % per år, och räntorna steg mycket snabbt. Dessutom ökade våra skulder. Detta drabbade de utsatta regionerna mycket hårt.

Moderata samlingspartiet talar om ökad bredd i regionalpolitiken men begränsar sig till å ena sidan åtgärder som avser att stärka näringslivet och å andra sidan åtgärder som i praktiken kommer att upplevas som försämringar av levnadsvillkoren av människorna i regionalpolitiskt eftersatta regioner. Lägre lön – det är i klartext vad moderaterna avser med sin kritik av den solidariska lönepolitiken. Sämre anställningstrygghet är ett av inslagen i deras mera flexibla arbetsmarknadspolitik. Minskat medbestämmande i företagen och sämre service blir vidare följderna av moderaternas planer gentemot den offentliga sektorn. Som kompensation utlovar man sänkta marginalsatser. Men moderaterna borde veta att inkomsterna fortfarande är mycket ojämnt fördelade här i landet, också mellan regionerna. Höginkomsttagarna, som drar nytta av moderaternas skattepolitik, är överrepresenterade i våra expansiva regioner – i synnerhet i storstadsområdena – och underrepresenterade i våra regionalpolitiska problemområden.

Enligt en redovisning från länsstyrelsen i Norrbotten har genomsnittet av männen i vårt län 3 400 kr. lägre årsinkomst än genomsnittet i landet. Skillnaderna blir större vid en jämförelse med storstadsområdena. Den stimulans av näringslivet som sänkta marginalsatser kan tänkas ge upphov

till kommer därför med stor sannolikhet som mycket annat i marknadsekonomin att gå tvärtemot de regionalpolitiska målen. Det blir en stimulans till storstadsområdena, inte till stödområdena. Å andra sidan kommer de besparingar inom den offentliga sektorn som skall bekosta marginalsattesänkningarna att gå ut över just dessa områden. De blir dubbelt drabbade. De får inte del av skattesänkningen och mister service och sysselsättning.

Nu säger moderaterna att den offentliga sektorn skall ersättas med en privat service. Men en sådan service måste då anpassas till marknadens efterfrågan, och i varje fall i glest befolkade områden med låg inkomstnivå kommer detta att innebära mycket påtagliga försämringar.

Det är intressant att centerpartiet, som eftersträvar en mera decentralistisk regionalpolitik, vid en eventuell borgerlig valseger skall samordna sig med den synnerligen centralistiska politik som moderaterna förordar.

När det gäller vpk:s reservation nr 2 vill jag säga att jag i långa stycken kan instämma i den problembeskrivning som görs, men industrialiseringsprogram vid sidan om de allmänt industristimulerande åtgärder som vidtagits de senaste åren är utskottsmajoriteten inte beredd att förorda. Den förda industripolitiken har medfört resultat i alla de avseenden som vi socialdemokrater utlovade hösten 1982. Den offentliga sektorn spelar, som sägs i motionen och reservationen, en stor roll för sysselsättningen. Marianne Stålberg kommer att närmare utveckla vår syn på den offentliga sektorns roll i regionalpolitiken, men låt mig redan här få säga att den måste utvecklas i takt med samhällsekonomin, så att inte den inledda restaureringen av samhällsekonomin äventyras.

I den centerpartistiska reservationen nr 3 sägs att den förbättrade situation som rådde under andra hälften av 1970-talet och i början av 1980-talet har brutits. När jag såg detta trodde jag att det var en felskrivning, men nu när jag har hört Per-Ola Erikssons inlägg, förstår jag att centerpartisterna inte kommit ur sin drömtillvaro ännu. Det kan därför vara viktigt med en beskrivning av vad som hände.

Fram till mitten av 1970-talet hade de sju skogslänen en positiv utvecklingstrend. Den statliga skatteutjämningen, lokaliseringstödet, frakttödet, decentraliseringen av utbildning, satsningarna på industriella beredskapsarbeten och andra regionalt utjämnande åtgärder som tillskapades i slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet innebar goda effekter för regional utjämning. Detta har Jörn Svensson tidigare tagit upp. Utlokaliseringen av statliga verksamheter från Stockholm och regeringens målmedvetna styrning via investeringsfondsmedel till filialverksamhet från storföretagen norrut hade mycket stor betydelse för att vända en hotande avveckling i skogslänen till en positiv utveckling.

Tiotusentals nya arbetstillfällen tillskapades under de första åren av 1970-talet.

1977 började utflyttningen från skogslänen. När utskottet våren 1982 gick igenom prognoserna för utvecklingen visade det sig att 30 000 människor skulle flytta från de sju skogslänen under 1980-talet. Enbart från Norrbotten skulle 14 000 flytta ut, om trenden inte kunde vändas.

Det var bl. a. detta som gjorde att socialdemokraterna var förberedda för snabba insatser för att bryta trenden och t. ex. lade fram Norrbottenspropositionen. Den positiva trenden i befolkningsutvecklingen från 1970-talets mitt fanns inte kvar i början av 1980-talet. Skogslänens befolkning minskade samtidigt som arbetslösheten ökade. Det är detta som centern kallar förbättring av den regionala balansen. Om det är någon som i sin närmiljö borde märka skillnaden, så är det Per-Ola Eriksson.

I Norrbotten har utvecklingen vänt, och det märks radikalt i människors vardagstillvaro. Vi hade inte ens framtidstro vid regeringsskiftet. Det var ingen som vågade tro på en framtid i Norrbotten. Nu går våra statliga företag med vinst, verkstadsindustrins produktion ökar och arbetslösheten minskar. Jag vill framhålla att vi fortfarande har lång väg att vandra men att människorna tror på en framtid, det märks bl. a. av att de också kan ta egna initiativ. Det hade gått så långt i utförsbacken att människorna tappat tron på sig själva. I en sådan situation har man inte mycket att vänta av utveckling, utan det blir mest avveckling.

Reservanterna påstår också att flyttningsbidraget är orsaken till utflyttningen.

Bara helt kort: Den första Fäldinregeringen lade fram förslag till höjning av flyttningsstödet i januari 1977. Jag tror inte att den utflyttning som vi fick från exempelvis vårt län berodde på höjningen av flyttningsstödet. Det berodde helt enkelt på att vi inte hade några arbeten att erbjuda de arbetssökande i länet. Och därför flyttade människorna till orter där de kunde få arbete – detta trots att dåvarande statsministern Fäldin uppmanade exempelvis ungdomarna att stanna hemma i arbetslöshet och vänta på bättre tider. Utflyttningen dämpades något när arbetsmarknadssituationen också i Syd- och Mellansverige blev så dålig att det var svårt att få arbete där.

Centern säger vidare i sin reservation att det för närvarande finns starkt politiskt stöd för en koncentrationsinriktning. Detta påstående tolkar jag som en berättigad oro som centern visar för moderaterna.

Per-Ola Eriksson tog upp det som står att läsa på s. 35 i betänkandet, där vi i utskottsmajoriteten redogör för marknadsekonomens sätt att fungera. Det är inte någon hyllning till marknadskrafterna utan ett litet varnande exempel för dem som tror på dessa. Och jag har sett att Per-Ola Erikssons reaktion på detta exempel har blivit att hans oro förbyts i rädsla. Jag tycker att det är ganska sunt och positivt att man är rädd för att marknadskrafterna ensamma skall styra utvecklingen, för om det blir så har våra regioner inte mycket att hämta – det vet vi.

För att ingen oklarhet skall råda, vill jag framhålla att det i marknadskrafterna inte finns några komponenter inbyggda som främjar regional balans. Det vore ändå intressant att få veta vad centern menar med det decentraliserade samhället, som upptog en så stor del av Per-Ola Erikssons inlägg. Skrivningen i reservationerna är mycket diffus och ger ingen vägledning om vad detta innebär. Och klarheten blev inte större av Per-Ola Erikssons inlägg. Jag skulle vilja fråga:

Vill ni "decentralisera" så långt det är ekonomiskt möjligt, eller så långt

det är tekniskt möjligt? Det är viktigt att klargöra vad ni menar med decentralisering och hur ni ser på möjligheterna att klara den tillsammans med moderaterna. Hur skall ni styra utvecklingen, och var skall ni ta resurserna? Det har Per-Ola Eriksson möjlighet att lämna besked om i dag.

Folkpartiet är kritiskt till att man löser olika branschkriser med regionalpolitiska medel. Utskottsmajoriteten delar inte folkpartiets kritik av att insatser gjorts i samband med någon viss industrikris, även om vi vill varna för en övertro på att regionalpolitiken löser alla problem. Även i branschkriser är regionalpolitiska insatser ett komplement till andra åtgärder.

Utskottsmajoriteten stöder också de förslag som finns att regeringen liksom hittills skall kunna förklara orter och regioner som drabbas av regionala problem i samband med strukturförändringar som tillfälliga stödområden eller på annat sätt ge särskilt stöd till sådana orter eller regioner.

I centerreservationen nr 7 krävs ett utvecklingsprogram för landsbygden. Både problemanalys och åtgärdsförslag kan förutsättas vara så olika för skilda delar av landsbygden att det är svårt att få ett samlat utvecklingsprogram som blir meningsfullt. I stället bör problemen tas upp i utvecklingsplaneringen i resp. län. Resultatet av denna planering får sedan visa om det finns behov av åtgärder som är gemensamma för en större eller mindre del av landsbygden. Jag vill peka på att glesbygdsdelegationen i sitt arbete sysslar mycket med landbygdsproblematiken. Utskottet avvisar centerns krav i detta avsnitt.

Utskottet avvisar också centerpartiets krav på ett riksdagsuttalande om att storstädernas andel av befolkningen långsiktigt skall hållas oförändrad och hänvisar till att regeringen senare återkommer till riksdagen med förslag om reviderade planeringstal för länen.

Detta är en klok ståndpunkt, eftersom centerpartiets krav i detta sammanhang måste analyseras noga. Låt mig bara motivera vår ståndpunkt ytterligare på några punkter.

Först vill jag säga att självfallet skall inte målen för utvecklingen av storstadsområdena formuleras så, att välfärden för deras inbyggare försämraras. Om inte annat måste jag som norrbottning varna om alla dem som flyttat från Norrbotten och nu funnit sig till rätta i t. ex. Stockholmsregionen.

Dessutom kan vi inte rimligen utforma politiken så, att vi t. ex. ställer större krav på regional rörlighet i den här regionen än i andra – i synnerhet inte centerpartiet som ju i andra sammanhang talar mot befolkningsomflyttning. Det är nämligen så att storstadsområdena, i synnerhet Stockholmsregionen, har ett betydande födelseöverskott medan andra delar av landet har ett mycket svagt sådant eller, som flertalet skogslän, födelseunderskott. Av ganska enkla räkneövningar kan man dra slutsatsen att centerpartiets mål för Stockholmsregionen kommer att förutsätta utflyttning från den här regionen. Med hänsyn till flyttningssvanor och arbetsmarknadens sätt att fungera blir det främst ungdomar som kommer att flytta, och det skulle vara en lika dålig politik för den här regionen som för skogsläna. Jag hoppas att centern nästa gång återkommer med det här förslaget även presenterar

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

Regionalpolitiken
m. m.

någon form av underlag och en bedömning av konsekvenserna.

När man ser till moderaternas och folkpartiets reservationer om de regionalpolitiska medlens allmänna inriktning undrar jag vad för slags regionalpolitik som skulle komma att bedrivas vid en eventuell borgerlig valseger i höst. Enligt moderaterna skall medlen i huvudsak vara generella, och nuvarande selektiva stödformer skall avvecklas. Folkpartiet framhåller att de två åtgärdstyperna – dvs. selektiva och generella – inte bör ses som varandras motsatser utan som komplement till varandra. Man framhåller att de selektiva medlen behövs under en överskådlig tid.

Av centerns förslag till medelsanvisningar till regionalpolitiken måste man dra slutsatsen att man snarare vill förstärka än försvaga de selektiva insatserna. Splittringen är som synes total, vilket framgår bättre om man ser på de tre partiernas förslag till den konkreta utformningen av den generella åtgärdstypen, som vi vill utveckla, nämligen nedsättningen av socialavgifterna. Detta kommer Gustav Persson att beröra senare.

Till Jörn Svensson skulle jag vilja säga att vår linje har varit att inte bygga ut de generella medlen, utan först se vilka slutsatser som kan dras av den försöksverksamhet som nu bedrivs i Norrbotten.

Jag yrkar avslag på reservationerna 1–7 samt 9, 10 och 11.

Sedan något om glesbygdspolitiken. Glesbygdspolitiken är ett komplement till regionalpolitiken. Glesbygden är inget enhetligt begrepp. Problemen har olika karaktär i olika glesbygder. De i norr skiljer sig från dem i söder. Skärgårdens problem är inte desamma som inlandets. Men även inom geografiskt likvärdiga områden kan skillnaderna vara mycket stora.

Under de senaste åren har man med olika insatser kunnat skapa ungefär 1 000 arbetstillfällen per år, merparten av dem varaktiga.

Jag vill också i detta sammanhang betona att det finns ett ömsesidigt beroendeförhållande mellan kust och inland. Man löser inte glesbygdens problem med att försöka odla konflikter mellan kusten och inlandet. Inlandets överlevnad är en förutsättning för kustområdets försörjningsunderlag. Ledstjärnan för vårt arbete har varit att ge glesbygden möjlighet att existera och ta vara på de resurser som där finns och att ge människor som inte vill flytta därifrån en rimlig service.

Moderaterna tar i reservation 46 upp privatiseringen av servicen i glesbygden. Privatiseringen i glesbygden löser inte problemen med exempelvis äldreomsorgen. Det är t. ex. brist på läkare i våra glesbygder. Jag har aldrig träffat någon privat intressent som har varit villig att lösa glesbygdens servicefrågor.

När Anders Högmark talar så nedlåtande om vårdmonopol och säger att den skall brytas måste jag säga: Utan offentlig vård ingen vård i stora delar av våra glesbygder. Jag är övertygad om att det skulle bli som tidigare. När det privata intressenterna hade hand om servicen blev det beträffande stora delar av landet möjligen fråga om litet välgörenhet. Först när den offentliga sektorn byggdes ut fick våra gamla och barn i glesbygden njuta av välfärdssamhällets frukter.

Det finns också reservationer om höjda anslag till olika glesbygdinsatser.

Vi från majoritetens sida kan säga att anslagen höjdes redan 1982 och höjs i år med 30 %. Vi ser det som tillfredsställande. I dagens ekonomiska läge är glesbygdspolitiken och regionalpolitiken ett prioriterat område.

Herr talman! Riksdagen har tidigare beslutat om regionalpolitiskt stöd till transport, gods- och persontransportstöd samt stöd till datakommunikation i malmfälten och Pajala. Mina partikamrater Marianne Ståhlberg och Gustav Persson kommer att i sina anföranden ta upp andra delar av betänkandet.

Avslutningsvis konstaterar jag att utskottsmajoriteten stöder de förslag som regeringen framlagt och att den stora skiljelinjen i regionalpolitik i dag går mellan moderata samlingspartiet och de övriga partierna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 41 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum har uppsatts.

Anf. 42 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Utskottets ordförande säger att när priserna stiger, när räntenivån höjs och när skulderna inom landet och skulderna till omvärlden ökar, hotas också välfärden. Men är det någon som bör vara oroad över glesbygdens utveckling mot bakgrund av de här sakerna, så är det väl den socialdemokratiska regeringen och den socialdemokratiska utskottsmajoriteten! Det torde icke vara helt obekant ens för Frida Berglund att räntan just har höjts och att skuldsättningen gentemot omvärlden ökar för varje vecka som går – och detta med en socialdemokratisk regering.

Jag delar i grunden fru ordförandens uppfattning om att en ekonomi som inte är bringad i balans utgör ett hot mot framtida långsiktiga satsningar, både i glesbygden och i landet i övrigt.

Fru ordföranden hyser också en viss oro över de sänkta marginalskatter som moderata samlingspartiet pläderar för. Hon säger att de bara gynnar storstadsregionerna, för där har man en genomsnittligt högre inkomstnivå. Det kan vara riktigt, men det kunde vara intressant för fru ordföranden att ta del av de tankegångar som fördes fram i den regionalpolitiska utredningen om hur svårt och hur viktigt det är att i dag rekrytera kvalificerad arbetskraft. Där slår skattesystemet blint mot ansträngningarna.

I Norrlandsregionen – och det gäller inte enbart glesbygd utan också Luleå och Umeå, alltså ganska stora centra – är enfamiljeförsörjarhushållen mycket vanligare än i södra Sverige. Där utgör de höga marginalskatterna ett mycket stort problem i fråga om att klara flyttningen till dessa områden. Man klarar inte hushållsekonomin på en inkomst. De höga marginalskatter som drabbar hushåll med inkomst från en försörjare innebär stora problem att få familjer att över huvud taget flytta dit. Detta gäller inte bara enskilda företag utan också offentliga myndigheter och institutioner. Det har t. o. m. funnits förslag om att man för att kunna rekrytera forskare till Umeå – och jag förmodar att det också kan gälla Luleå – skulle göra undantag från vissa skatter och ge andra förmåner för medflyttande.

Nr 155

**Torsdagen den
30 maj 1985**

*Regionalpolitiken
m. m.*

Jag tror ärligt talat att de som drabbas hårdast på sikt av de höga marginalskatterna är just glesbygderna, för där får man allt svårare att klara rekryteringen av kvalificerade arbetstagare av olika kategorier. De höga marginalskatterna är med andra ord ett hot mot glesbygdens utveckling.

Anf. 43 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! När jag lyssnade på Frida Berglund tyckte jag bestämt att jag hade hört det där förr. Det är nästan så att man tror att hon har karbonpapper mellan sina anföranden. Detta var en kopia av gamla argument.

Frida Berglund gör ju sin sista regionalpolitiska debatt i dag. Hon har under årens lopp ägnat stort intresse åt de regionalpolitiska frågorna. Men om det här sista var tänkt som hennes testamente, tror jag att mottagarna blir tämligen besvikna.

Frida Berglund tog upp den kommunala skatteutjämningen och sade att den har ökat. Jag är glad för det beskedet. Den kommunala skatteutjämningen ökade under den tid som centern hade regeringsansvaret med tre gånger. Tack för det erkännandet!

Frida Berglund talade om den utlokalisering av statliga verk som skedde i början av 1970-talet. Varför skall man göra halt där? Finns det inte skäl att gå vidare? Hur många statliga verk har utlokaliserats sedan 1982? Kan jag få några exempel?

Frida Berglund är mycket orolig över att centern och moderaterna skulle ha olika uppfattningar. Uppenbarligen är hon inte orolig över att socialdemokrater och moderater har samma uppfattning i många frågor – t. ex. i fråga om utlokaliseringen, som vi behandlade för några dagar sedan.

Det är faktiskt inte på det sätt som Frida Berglund påstår att utvecklingen skulle ha vänt – om vi nu skall debattera Norrbotten. Vi har ju alltså en hög arbetslöshet. Under de två senaste åren har man från malmfälten haft en nettoutflyttning med 2 364 personer. Innebär det att man har vänt utvecklingen? Innebär det att man har vänt utvecklingen när man har sett det ena bostadshuset efter det andra i utpräglad glesbygd bli tomt? Jag tycker att Frida Berglund använder underliga definitioner när hon säger att det faktum att utvecklingen har vänt är något positivt.

När det gäller befolkningstalet i Stockholmsregionen är Frida Berglund uppenbarligen mån om att Stockholmsregionen skall fortsätta att växa. Jag är inte lika mån om det, eftersom jag är mån om att få stopp på koncentrationspolitiken. En sådan politik skulle rädda glesbygdens barnbarn, som har tvingats flytta till Stockholmsregionen. De skulle få en bättre miljö, mindre stress och bättre levnadsförhållanden med en sådan politik. Den skulle också gynna glesbygden, så att inte ytterligare barn från glesbygden får lösa enkelbiljett till storstadsregionerna och leva i en anonym tillvaro.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 44 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Utskottets värderade ordförande talade inledningsvis om regionalpolitikens blygsamma start för tjugo år sedan. Hon sade att denna politik nu hade fått en stor bredd men att den från början till stor del innebar ett ensidigt industripolitiskt stöd.

Man kan med anledning av denna beskrivning hysa oro för att det finns tendenser som tyder på att vi är på väg tillbaka. Med den organisatoriska och politiska inriktning som regionalpolitiken gradvis är på väg att få ser det ånyo ut som om den håller på att så att säga försvinnas, då viktiga delar riskerar att hamna på undantag.

Frida Berglund frågade vilken politik det blir vid ett regimskifte. Från folkpartiets sida kommer vi att verka för att det skall bli en regionalpolitik som till sin uppläggning i allt väsentligt stämmer överens med det som skedde under de sex år vi satt i regeringsställning 1976–1982. Det skedde med betydande stöd från socialdemokratiskt håll. Därför tycker jag inte att Frida Berglund behöver vara alltför ängslig. Det har annars varit så att socialdemokraterna förordat en regionalpolitik i opposition och en annan i regeringsställning. Vi har i gott minne vad socialdemokraterna sade i motsvarande debatt våren 1982. Då presenterade man det rika "smörgårdsbordet" med 60–70 konkreta förslag, som sedan försvann över en enda natt.

Ser man på de utredningsdirektiv som den regionalpolitiska utredningen fick, finner man att ingenting är med av det som socialdemokraterna här i kammaren krävde och röstade för. Inte heller i propositionen, som vi fick för några månader sedan och behandlar i dag, finns det med något av detta. Tala om konsekvens i politiken!

Utskottets ordförande är också bekymrad för den splittrade oppositionen. Jag skulle kunna kvittera med att säga att jag är minst lika orolig för det splittrade regeringspartiet. De statliga utlokaliseringarna är ett paradexempel på hur det skiljer mellan ord och handling.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Frida Berglund, som med många års erfarenhet av riksdagsarbete kanske kan se in i kristallkulan. Gör Frida Berglund den bedömningen att vi under kommande period skulle kunna få en utlokalisering av statlig verksamhet, eller blir det fortfarande denna stora diskrepans mellan ord och handling?

Frida Berglund varnade för marknadsekonomin. På den punkten är det mycket intressant att läsa artikeln av Thage Peterson i *Dagens Nyheter* från i tisdags. Han talade då för marknadsekonomin. Hur det i detta avseende står till inom regeringspartiet kanske Thage Peterson kommer att klara ut i sitt anförande.

Anf. 45 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag vill något kommentera vad Frida Berglund sade om vpk:s tankar på mer sammanhållna industri- och utvecklingsprogram ledda av samhällsinstitutioner och samhällskapital av olika slag.

Vi vet mycket väl att Rom inte byggdes på en dag. Vi vet också att det i det akuta läget finns begränsningar för sådana initiativ som vi föreslår. Det

Nr 155

**Torsdagen den
30 maj 1985**

*Regionalpolitiken
m. m.*

behöver vi kanske inte tvista om. Men vi har väckt denna fråga för att vi, i samband med tjugårsjubileet för regionalpolitiken, vill försöka se den fortsatta utvecklingen i ett litet längre perspektiv.

Låt oss ta till utgångspunkt en sak som Thage Peterson diskuterade i sin artikel i Dagens Nyheter häromdagen, nämligen frågan om den nya teknologin. Han befarade helt riktigt – i överensstämmelse med vad många andra bedömare anser – att den nya teknologin kommer att ha en centraliserande tendens.

Det ställer naturligtvis skogslänen och skogslänens utveckling inför ett svårt problem. Då uppstår frågan: Vem skall ge denna nya teknologi dess tillämpning på den industriella och andra sektorer? Vem skall ge denna nya teknologi en annan riktning? Vem skall se till att de nya verksamheter inom vilken den tillämpas verkligen kommer skogslänen till del och därigenom bryter den centraliserande tendensen?

Efter vad jag förstår finns det inte någon kraft inom det privata näringslivet som har vilja eller förmåga att tillse något sådant. Det krävs alltså någon form av långsiktiga, medvetna investeringsprogram, uppföljda med de infrastruktursinvesteringar från samhällelig sida som måste komplettera dessa rena näringslivsinvesteringar, dessa ekonomiska investeringar.

Det kan, efter vad jag förstår, bara ske genom att man har ett politiskt program för detta, att man har en planmässig politisk medvetenhet bakom, att man aktivt använder löntagarfonderna på ett annat sätt, att man släpper fram den samhälleliga sektorn i större utsträckning än nu och att man eventuellt också utnyttjar den icke föraktliga statliga industri som finns. Jag har svårt att komma till någon annan slutsats än att detta är den nödvändiga vägen.

Vår kritik mot socialdemokratin under den mycket långa diskussion om sådana här ting som vi dock har fört, bl. a. här i kammaren och i samband med regionalpolitiken, har gällt att den inte har något program för detta, inte har några tankar i dessa banor. Socialdemokraterna är på något vis rädda för att utveckla exempelvis den statliga industrin i denna riktning eller använda löntagarfonderna på detta nya sätt. De för ingen diskussion som på sikt kan utgöra underlag för en sådan mera aktiv regionalpolitik, som vi anser absolut nödvändig, om de regionala klyftorna någon gång på allvar skall kunna minskas.

Anf. 46 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Fru talman! Den kamp mot inflationen som socialdemokratin startade i samband med regeringsövertagandet har, Anders Högmark, varit framgångsrik, eftersom prisstegringarna mer än halverats under denna tid. Vi kommer inte ifrån att prisstegringarna var tvåsiffriga medan borgarna regerade. Detta var förödande för stora delar av våra glesbygder.

Den nyligen genomförda räntehöjningen kritiseras väldigt mycket, men jag vill ändå peka på att räntan är 0,5 % lägre än när borgarna hade regeringsmakten. De problem som vi har i svensk ekonomi i dag beror på att vi fick överta stora skulder. Hade vi inte ränteskulderna, skulle vi inte ha de

problem som vi nu brottas med, och det tycker jag att Anders Högmark skall lägga på minnet i dagens debatt.

Per-Ola Eriksson talade om gamla argument. Det är kanske riktigt att argumenten inte har förnyats så mycket, men om Per-Ola Eriksson har hört argumenten tidigare är det underligt att han inte har tagit intryck av vare sig dem eller den verklighet som han lever i. Utvecklingen i Norrbotten har ju vänt på ett klart och markerat sätt.

Beträffande utlokalisering av statlig verksamhet vill jag peka på att man när man fattade det sista stora beslutet om utlokalisering sade att inget ytterligare verk skall utlokaliseras, endast statlig verksamhet i övrigt. Nya verk skulle förläggas utanför Stockholmsområdet. Såvitt jag kan minnas är Samhällsföretag den enda verksamhet av den typen som har tillkommit därefter, och det skedde under den borgerliga regeringstiden. Dess kansli orkade man lyfta ut till Tullinge, men längre i decentralisering kom man inte. Det är att märka att denna verksamhet har ganska många anställda.

Vidare kritiserar man det beslut som togs i förrgår. Jag tycker att våra argument då framfördes på ett så förtjänstfullt sätt att jag inte närmare går in på den frågan.

Till Elver Jonsson vill jag säga att ni när ni är oeniga sätter er ner och drar frågorna i långbänk. De stora problemen för de eftersatta regionerna uppstår om man har en handlingsförlamad regering, som icke vidtar några åtgärder. Det var det som vi i Norrbotten verkligen fick lida av under de borgerliga åren.

Anf. 47 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Fru talman! När den borgerliga regeringen 1982 lämnade kanslihuset var inflationstakten ungefär 8,5 %. Nu gör Frida Berglund gällande att den har halverats. Jag vill då bara i all försynthet påpeka att det inte är regeringens inflationsmål som är det avgörande utan vad man faktiskt uppnår. Man hade som målsättning att ungefär halvera inflationstakten, från 8,5 % till 4 %, under 1984, och man uppnådde 8,1 %. Man överskred målet med 100 %. I det här fallet är det inte bra när kurvorna pekar uppåt.

Man har misslyckats detta år. Jag säger det inte med skadeglädje, men för protokollet och för historieskrivningen är det bra om man håller sig till fakta.

När det gäller den genomsnittliga räntenivån under den borgerliga regeringstiden kan jag inte på stående fot avgöra huruvida den var en eller annan tiondedel högre än den nuvarande. Jag konstaterar liksom Frida Berglund gjorde tidigare att höga räntor är ett hot mot den ekonomiska utvecklingen. Jag noterar också att Frida Berglund känner oro över regeringens eller rättare sagt riksbankens senaste initiativ att höja räntan. Detta var i och för sig nödvändigt och riktigt, med de förutsättningar som nu gäller – men som kanske avslöjades litet grand för tidigt före valet.

Frida Berglund nämnde i sin tidigare replik ett par saker om vården. Vi har sagt att det är dags att bryta upp de offentliga vårdmonopolen för att skapa en stimulerande konkurrens och ett stimulerande komplement till den offentliga vården. Utan offentlig vård ingen vård alls, sade Frida Berglund. Jag vill

Nr 155

**Torsdagen den
30 maj 1985**

***Regionalpolitiken
m. m.***

påstå att den enskilda vården på många håll icke har fått några alternativ. Det är vård- och servicemonopolen – kommunala, landstingskommunala och i viss mån statliga – som har stängt ute en mängd intressanta initiativ.

Jag är helt medveten om att förutsättningarna varierar från storstadsregionerna till glesbygden, men jag är övertygad om att man kan finna intressanta barntillsynsformer i glesbygderna, i de små byarna och på småorterna, som kunde göra det möjligt för barnen att få mycket kortare resavstånd. Man skulle kunna arrangera mycket intressanta omsorgsformer för äldre människor med kompetent personal på alla nivåer och där variation, mångfald och framför allt förnyelse kunde prägla arbetet. Ger man aldrig dessa system en möjlighet att fungera, får man självfallet inga sådana system. Socialdemokraterna har med utomordentligt stor konsekvens sett till att endast de offentliga vårdmonopolen får råda. Där görs många gånger ett mycket bra arbete. De systemen behövs, men de behöver en berikande konkurrens och ett berikande komplement i form av enskilda vårdssystem. Det skulle gagna glesbygden betydligt mer än om man strikt håller fast vid de system som i dag gäller.

Anf. 48 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Jag konstaterar att Frida Berglund inte kunde svara på min fråga, om hon ansåg att utvecklingen hade vänt trots att befolkningsutflyttningen från malmfälten fortsatte att vara hög – för att ta ett exempel. Att Frida Berglund inte svarat på frågan tolkar jag så, att hon inser att utvecklingen faktiskt inte har vänt till något bättre.

Jag är medveten om att Frida Berglund skall svara på många frågor och att hon har begränsad tid till förfogande, jag bara konstaterar att jag inte heller har fått svar på mina frågor om de sänkta arbetsgivaravgifterna och den prioritering som socialdemokraterna har gjort till förmån för kustregionen men inte till förmån för inlandet. I det sammanhanget vill jag påpeka att centern fått stöd från Anders Högmark, moderaterna, och Elver Jonsson, folkpartiet, för att sänka arbetsgivaravgiften för alla verksamheter i stödombåde A, men vi har inte fått något stöd från den företrädare för ett glesbygdslän som Frida Berglund är. Det måste väl kännas rätt besvärande att stå så ensam mot oss andra i denna fråga. Jag tror att det hade känts bra mycket bättre, om Frida Berglund hade ställt upp för inlandet i stället för, som hon gjort, för Luleå stadshotell, även om hon råkar bo i närheten av det hotellet.

Frida Berglund sade att jag inte har tagit intryck av hennes argument. Jag har lyssnat på hennes argument och dragit den slutsatsen att den socialdemokratiska medelsarsenalen när det gäller regionalpolitiken inte leder till några förbättringar för glesbygden. Tvärtom fortsätter koncentrationen. Socialdemokratisk regionalpolitik leder inte till att koncentrationer bryts. Tvärtom – befolkningskoncentrationen till Stockholm fortsätter. Det är därför vi menar att vi behöver en decentralistisk politik och att regionalpolitiken och politiken inom alla sektorer måste utgå från ett decentralistiskt synsätt, så att människorna får arbete i hembygden, i närheten av sina bostäder, så att de

får närhet till utbildning, vård och servicefunktioner. Vi behöver en sådan politik för att också bättre hushålla med de resurser som samhället har och för att generera nya resurser och öka de ekonomiska aktiviteterna i de olika delarna av landet. En bra regionalpolitik, ökade insatser för glesbygdsregionerna, innebär till syvende og sist en hjälp till storstadsregionerna därigenom att man lättar på trycket, man minskar miljöproblemen och får en bättre regional balans. Jag är ledsen att inte Frida Berglund har tagit intryck av en sådan politik och ett sådant synsätt.

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Anf. 49 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Utskottets ordförande har i sina inlägg sagt: Nu går det bra också för Norrbotten. Annat var det 1982. Då var människorna där väldigt desillusionerade. Nu tar man däremot egna initiativ. – Ja, desillusionen kanske bestod i att man hade blivit så grundligt lurad på projektet Stålverk 80 och att det inte fördes en tillräckligt realistisk regionalpolitik. Det kanske var det som bidrog till att tvinga fram de egna initiativen, som i sig naturligtvis är något mycket positivt.

Att tala om att det har varit handlingsförklamation i regionalpolitiken tycker jag är en orättvis beskrivning. Det är ju ett faktum att regionalpolitiken har vuxit fram i betydande enighet. Det gäller inte minst 1979 års beslut, som folkpartiet hade ett särskilt ansvar för och som socialdemokraterna i allt väsentligt stödde.

När man försöker påvisa socialdemokratisk handlingskraft, vill jag säga att det naturligtvis inte bara gäller att göra någonting i största allmänhet. Det väsentliga är *vad* man gör.

När det gäller utlokalisering tolkar jag Frida Berglunds inlägg så, att hon inte är nöjd med det som skedde under de senaste veckorna. Det räcker inte att hänvisa till tidigare brister i utlokaliseringspolitiken, för det är inget positivt löfte inför framtiden.

Sedan gällde det frågan om två sorters politik. Jag tycker att det är fel att driva en politik i opposition och en i regeringsställning. Min fråga är: Varför övergav socialdemokraterna sina förslag från 1982? Jag menar inte, fru talman, att det var fel att man gjorde det. Dessa förslag avvisade vi från majoritetens sida främst med den proposition som förelåg. Men var det ett misstag från socialdemokraternas sida i största allmänhet, eller var det luftiga överbud? Det gällde inga småsaker. Det var ett sextiotal konkreta förslag, som här försvunnit både ur utredningsdirektiven och ur den proposition vi just nu skall behandla. Någonting hände. Men visst blir valmanskåren förvirrad inför sådana budskap.

Anf. 50 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Fru talman! Till Anders Högmark vill jag säga när det gäller prisstegringarna: Tala om när någon borgerlig regering hade prisstegringar på 3 % – för det är vad det är fråga om i dag! Era prisstegringar var av betydligt högre valör.

Jag vill fråga Per-Ola Eriksson en sak om malmfälten: Hur skulle det se ut i dag i malmfälten om man inte hade gjort de insatser som den socialdemokra-

tiska regeringen har gjort – både saneringen av LKAB och de övriga insatser som redovisades i Norrbottenspropositionen? LKAB går med vinst i dag. Detta har också medfört en utvecklingsoptimism i hela malmfältsområdet. Dessutom gör man en satsning på rymdverksamhet, som jag inte hinner gå in på i dag.

När det gäller de sänkta arbetsgivaravgifterna kommer Gustav Persson att redogöra för vår inställning. Men låt mig ändå säga, eftersom jag fick en konkret fråga, att anledningen till att jag stöder regeringens förslag, och också har argumenterat för det, är att jag såg skillnaden mellan Norrbotten och övriga kustregioner. Jag tycker att det är fel att man jämför Norrbottens kustland med Västerbottens inland. Därigenom försöker man skapa denna motsättning, som jag talade om i mitt inlägg, mellan kust- och inland. Norrbotten hade drabbats hårdast av den borgerliga politiken, och vi var nära en kollaps. Det tycker jag att Per-Ola Eriksson borde ha känt ända in på bara kroppen.

Argumentet om bartenders har jag hört fyra gånger här i riksdagen, och jag har inte tänkt kommentera det. I Norrbotten har vi väldigt få bartenders, men vi har många som arbetar t. ex. inom jordbrukets och skogsbrukets förädlingsindustrier. Jag tycker att Per-Ola Eriksson också någon gång skulle redovisa vad nedsättningen av arbetsgivaravgiften betyder för dem – och använda positiva argument för en förändring.

När det gäller decentraliseringen låter det vackert att säga att vi skall decentralisera. Säg bara hur ni skall göra det! Vilka medel använder ni, vilka tekniska och ekonomiska resurser? Jag har tagit intryck av den politik som borgarna förde i regeringsställning, och jag grundar mina argument på de erfarenheterna.

Till Elver Jonsson vill jag säga att det är riktigt att det hände en hel del när ni satt i regeringsställning ensamma. Det har jag också talat om tidigare – t. ex. det förslag om Norrbotten som ni lade fram, och även förslaget om regionalpolitiken. Men vad förmår ni göra tillsammans med moderaterna? Det är det som är problemet i dagens politik.

Förste vice talmannen anmälde att Anders Högmark och Per-Ola Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 51 Industriminister THAGE PETERSON:

Fru talman! Eftersom detta är sista tillfället under den här valperioden att debattera regionalpolitiken, vill jag göra en summering av utvecklingen och politiken sedan hösten 1982.

När socialdemokratin återkom i regeringsställning stod de regionala problemen starkt i blickpunkten. De strukturkriser som drabbade stora delar av landet under andra hälften av 1970-talet, nedgången i industriproduktionen och industriinvesteringarna samt den minskade sysselsättningen i industrin hade lett till akuta problem i flera orter och regioner. En kraftig förstärkning av de regionalpolitiska insatserna parallellt med en omläggning

av regionalpolitiken var därför nödvändig. Under de här åren har detta arbete följt tre utvecklingslinjer.

Den första förändringen består i samlade kraftfulla utvecklingsprogram i särskilt drabbade regioner. Den andra delen i omläggningen av politiken utgörs av långsiktigt verkande åtgärder för spridning av ny teknik. Den tredje förskjutningen är den decentralisering av regionalpolitiken som skett genom de kraftiga uppräkningsgarna av de regionalpolitiska medel som ställs till länsstyrelsernas förfogande och särskilt de förstärkningar som skett av glesbygdsinsatserna. Denna inriktning fullföljs i den regionalpolitiska propositionen som riksdagen i dag har att ta ställning till.

Jag vill betona att regionalpolitik inte bara består av det regionalpolitiska stödet. Regionalpolitik i vid mening utgörs av samhällets samlade ansträngningar att påverka den regionala fördelningen av arbete, service och god miljö.

Bredden av insatser kännetecknar de utvecklingsprogram för de särskilt drabbade regionerna som regeringen har utarbetat.

Åtgärderna i *Norrbottnensprogrammet* bestod bl. a. av rekonstruktion av de statliga företagen, särskilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder, sänkta arbetsgivaravgifter, medel för företagsutveckling, forsknings- och utvecklingsinsatser samt särskilda medel för utveckling av rymdverksamheten i Kiruna. Syftet var att skapa en grund för ny företagsamhet och en breddning av näringslivet.

Åtgärderna i Norrbotten tillsammans med den allmänna förbättring i den svenska ekonomin som regeringens politik inneburit har gett tydliga resultat. Nyföretagandet ökar, näringslivet genomgår en påtaglig breddning. Särskilt intressant och spännande är den påtagligt positiva utveckling som pågår inom data- och elektroniksektorn samt rymdverksamheten i Kiruna.

Norrbotten sjuder nu av aktivitet. Optimism och framtidstro har återvänt. Nu känner människorna i Norrbotten att de har resurser och möjligheter att åstadkomma nya företag och ny sysselsättning. Ännu återstår förvisso många problem att lösa, och många nya jobb behövs ännu för att den höga arbetslösheten skall kunna bringas ner. Det finns flera kommuner i Norrbotten som har en arbetslöshet som innebär dysterhet och oro för framtiden för många människor och inte minst för ungdomar.

Den förändring som skett i Norrbotten under dessa 2,5 år är egentligen anmärkningsvärd. Ett tydligare bevis på att det med medvetna insatser går att vända en negativ pessimistisk situation till något positivt utvecklingsbart står knappast att finna.

Bergslagsprogrammet, som sattes in i anslutning till uppgörelsen om en ny struktur för specialstålindustrin, omfattar liksom Norrbottensprogrammet åtgärder för att det befintliga näringslivet skall stärkas och förutsättningar för utveckling av nya verksamheter skall skapas.

Insatserna i Bergslagen innehåller främst olika företagsutvecklande åtgärder samt åtgärder för teknikutveckling och teknikspridning. Två centrala myndigheter, statens industriverk och styrelsen för teknisk utveckling, har fått särskilda uppdrag att arbeta med utveckling av näringslivet i Bergslagen.

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

Regionalpolitiken
m. m.

Det återstår många problem i Bergslagen. Det är den region som just nu ser mest bekymmersam ut. Det tar lång tid och krävs hårt arbete både regionalt och centralt att genomföra den nydaning av näringslivet som är nödvändig i Bergslagen efter den nedgång som skett i gruv- och stålindustrin. De insatser som regering och riksdag nu har satt in i Bergslagen innebär dock att det finns avsevärda resurser för arbetet med att utveckla en ny näringslivsstruktur för Bergslagen, men det kommer att ta tid.

De åtgärder som regeringen satt in för Uddevalla är inriktade på att skapa en bas för ny industriell utveckling i en region som varit ensidigt uppbyggd kring en enda näringsgren.

Timrå i Västernorrland är ett annat exempel på en ort som drabbats hårt av ett stort företags nedläggning. Även här har regeringen utarbetat ett program, som syftar till att utveckla nya verksamheter. Här liksom i Uddevalla används en kombination av olika åtgärder, såsom investmentbolag, lokaliseringstöd, samarbete med högskolan, m. m.

De regionalpolitiska insatserna sedan regeringsskiftet har i dessa speciella problemregioner således varit inriktade på att skapa en miljö för ny företagsamhet, för utveckling och för förnyelse av näringslivet.

Den andra huvudlinjen i den förändring av regionalpolitiken som genomförts under den socialdemokratiska regeringsperioden är åtgärder för spridning av ny teknik.

Också insatser för teknikspridning har till syfte att skapa miljö för ny företagsverksamhet. Exempel på sådana insatser är de program för teknikspridning som länsstyrelserna i Blekinge och Jämtland har utarbetat på uppdrag av regeringen. Teknikspridningsprogrammen syftar till att ta till vara de tekniska och andra resurser som finns vid stora företag, högskolor m. m. i eller i anslutning till länen och att utnyttja dessa resurser för företagsutvecklande åtgärder. Båda länen är nu i full gång med att förverkliga sina program. Regeringen har också beviljat lokaliseringstöd till olika projekt, som är led i att konkretisera insatserna för att stärka småföretagsutvecklingen i dessa båda län. Och regeringen är beredd att fortsätta att stödja åtgärder som breddar näringslivet i Blekinge och Jämtland.

Andra exempel på teknikspridningsåtgärder är de program som länsstyrelserna i Uppsala, Kalmar och Hallands län på regeringens uppdrag har utarbetat för att utnyttja de tekniska kunskaper som finns hos personalen vid kärnkraftverken i dessa län. Också detta är exempel på nya viktiga inslag i regionalpolitiken som bl. a. innebär att utvecklingen av varje regions egna resurser stimuleras och utnyttjas för näringslivsutvecklande insatser.

Av stor regionalpolitisk betydelse är vidare det 300-miljoner kronorsprogram för ökad prospekterings- och projekteringsverksamhet som regeringen beslutade om redan hösten 1982. Det berör stora delar av de regionalpolitiskt prioriterade länen, inte minst Norrbotten och Västerbotten, samt Bergslagen. Ett stort antal projekt har kunnat utvecklas tack vare dessa medel.

Regeringen har för att utveckla och förnya regionalpolitiken i ökad utsträckning inriktat åtgärderna mot att skapa nya förutsättningar för

näringslivsutveckling. Det här sättet att arbeta visar också på det starka samband som jag länge har hävdat finns mellan industripolitik och regionalpolitik. Den proposition om industriell utveckling och förnyelse som riksdagen antog för ett år sedan innehöll en rad åtgärder som har stor betydelse i regionalpolitiskt utsatta regioner. Särskilt viktigt är utvecklingsfondernas ökade möjligheter att stimulera investeringar i produktutveckling och marknadsföring, de ökade insatserna för att stimulera nyföretagande samt åtgärder för teknikspridning, bl. a. via en utvecklad samverkan mellan högskola och småföretag. Nu går vi vidare; den regionalpolitiska propositionen innebär kraftiga förstärkningar på just dessa områden.

Min genomgång visar att regeringen sedan regeringsskiftet har beslutat om en lång rad åtgärder och omfattande insatser i syfte att förbättra möjligheterna till utveckling av flera regioner. Den omläggning av regionalpolitiken som inletts fullföljs nu i propositionen.

Under propositionsarbetet har vi gjort en ordentlig genomgång av problemen runt om i landet. Det finns två i grunden olika anledningar till att en region drabbas av svåra sysselsättningsproblem. Den ena är att en region har permanenta konkurrensnackdelar, t. ex. i form av långa avstånd, kargare klimat, begränsad service.

Den andra anledningen är att en region har sin sysselsättning koncentrerad till näringar som är på tillbakagång. Norra Sverige har under lång tid "drabbats" av dessa problem samtidigt. Det är det som är skälet till att regionalpolitiken under hela den tid den bedrivits så klart har prioriterat norra Sverige.

Under de senaste tio åren har också regioner i södra och mellersta Sverige drabbats av svåra sysselsättningsproblem. Det beror då på ett ensidigt näringsliv som fått problem, inte på att dessa regioner långsiktigt kan sägas ha konkurrensnackdelar gentemot resten av landet.

Åtgärderna för att komma till rätta med problemen bör då också variera. De statliga ingripandena i södra och mellersta Sverige bör rimligen kunna bli kortvarigare än i norra delen av landet.

Utvecklingen totalt sett är dock mycket positiv nu på många håll i landet. Det sjöder av aktivitet i både små- och storindustri runt om i Sverige. Nyföretagandet ökar. Vi beräknar att 25 000 nya företag bildats under 1984. På en tolv månadersperiod har ett 60-tal nya idé- och uppfinnarföreningar bildats. Ett 60-tal teknikcentra är nu i gång. Och även om problemen är stora på många håll, så utvecklas sysselsättningen positivt både inom industrin och i övrigt. 1984 var det första året på lång tid under vilket sysselsättningen i industrin ökade. Jämfört med januari 1984 har vi nu 22 000 fler sysselsatta i industrin. Vi väntar en fortsatt ökning under 1985.

Det skall också noteras, att denna tillväxt som vi nu har i industrin har fått en regionalt förhållandevis jämn fördelning. Samtidigt bör vi notera, att en ny sektor med snabb tillväxt är privata företagstjänster. Denna sektor kan väntas växa främst i storstadsregionerna. Regeringen har därför givit statens industriverk i uppdrag att redovisa hur utbyggnad och lokalisering av denna sektor skall kunna styras till stödområdena. Vi bör också notera, att den

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

offentliga sektorns tillväxt, som tidigare haft ett stabiliserande inflytande på den regionala utvecklingen, nu har bromsats upp. Detta har skapat betydande problem.

En första utgångspunkt för den regionalpolitiska propositionen är att målen för regionalpolitiken bör ligga fast. Jag noterar med tillfredsställelse att ett helt enligt utskott står bakom målen för regionalpolitiken.

En annan viktig utgångspunkt är att krispolitiken måste fullföljas. Erfarenheten har visat att en stagnation i ekonomin slår hårt mot de regioner, som har de största problemen. Dessutom innebär ju en svag samhällsekonomi att vi får en sämre grund för fördelningspolitiska insatser.

En ytterligare utgångspunkt för arbetet med propositionen har varit att industrins förbättrade konkurrensförmåga har skapat förutsättningar för en industriell expansion i hela landet.

Det regionalpolitiska stödssystem som nu finns har i huvudsak fungerat bra och enligt samstämmiga bedömningar bidragit till en utveckling i stödområdeslänerna. Glesbygdssstödet har fått goda vitsord för att det är flexibelt och kan anpassas till de ofta mycket olika förutsättningar som gäller för olika glesbygdsområden. Stödet har därför varit effektivt.

Följande slutsatser har varit utgångspunkt för förslagen i propositionen.

En första slutsats är att regionalpolitikens genomförande och konkreta beslut om regionalpolitiskt stöd till stor del kan och bör decentraliseras till länsnivån. Det är en naturlig följd av att politiken i större utsträckning inriktas på att utveckla regionernas och glesbygdens egna resurser.

En andra slutsats är att regionalpolitiken i ökad utsträckning bör inriktas på att bygga upp kunnande och tekniska resurser i de regionalpolitiskt prioriterade områdena. Det behövs aktiva åtgärder för att geografiskt sprida såväl resurser för forskning och teknisk utveckling som att ta vara på de möjligheter detta ger i form av ny produktion och ny produktionsteknik. Risker är annars överhängande för en ökad koncentration av verksamheter och arbetstillfällen till de orter och regioner i landet som har större högskoleenheter och/eller större företag med stora egna forsknings- och utvecklingsresurser. Denna risk är överhängande.

En tredje slutsats är att det regionalpolitiska stödet till näringslivet bör utformas så, att det mer än tidigare ger möjlighet att stödja "mjuka" investeringar, främst teknik- och marknadsutveckling.

En fjärde slutsats är att det finns ett stort behov av speciella glesbygdsinsatser för att skapa möjligheter till utveckling också i de utpräglade glesbygdsområdena. Även i glesbygdspolitikerna är tillvaratagandet och utvecklingen av lokala resurser och förutsättningar ett viktigt inslag.

En femte slutsats är att det regionalpolitiska arbetet måste ske på bred front, med en aktiv medverkan från flera politiska områden. Industri- och regionalpolitiska insatser måste göras så, att de stöder och kompletterar varandra. Samverkan är därför nödvändig med bl. a. arbetsmarknads-, utbildnings-, kommunikations- och jordbrukspolitikerna, om resultat skall kunna nås med de regionalpolitiska insatserna. Att påverka den offentliga

sektorns verksamhet och lokalisering utgör också en viktig del av en samlad regionalpolitik.

Också när det gäller de utgångspunkter och slutsatser som legat till grund för propositionen tycker jag mig finna en betydande enighet i utskottets betänkande. Jag skall inte gå närmare in på de konkreta förslagen. Jag vill bara göra några korta kommentarer.

Det föreslås att anslaget för lokaliseringsbidrag, offertstöd, lån till privata investmentbolag samt bidrag till industricentra, som beslutas av statens industriverk eller av regeringen, höjs med 57 milj. kr. till 362 milj. kr. Det innebär en ambitionshöjning och en fortsättning på de höjningar som den här regeringen gjort varje budgetår sedan regeringsskiftet. Höjningen är nödvändig med hänsyn till den ökade investeringsbenägenhet i stödområdena som vi nu kan glädja oss åt.

De borgerliga partierna har reservationer som innebär att lokaliseringslånen skall avvecklas. Jag är övertygad om att det skulle vara ett misstag. En avveckling skulle innebära stora risker för störningar i kapitalanskaffningen i stödområdena. Särskilt i tider när det är trångt om utrymmet på kreditmarknaden är det viktigt att lokaliseringslånen finns för investeringar i stödområdena.

I linje med vad jag tidigare sagt om ytterligare överföring av beslut från central till regional nivå föreslår regeringen en höjning av anslaget för regionala utvecklingsinsatser från innevarande års 398 milj. kr. till 488 milj. kr., dvs. en ökning med 90 milj. kr.

Teknikspridningsinsatser anser jag vara oerhört viktiga för den regionala utvecklingen. De utgör ett viktigt inslag i den nya regionalpolitiken. På en rad områden kommer nya produkter och produktionsmetoder att utformas och tas i bruk under den närmaste framtiden. Det är viktigt att denna utveckling också utnyttjas för regionalpolitiska syften. Ett önskemål som jag ofta möter i förhandlingar och diskussioner med industriföretagen är att olika områdens och regioners infrastruktur och teknikmöjligheter måste förbättras.

Det är angeläget att ny teknik och ny kunskap kommer befintliga företag också ute i regionerna till del. Därför måste, som jag ser det, hinder som försvårar spridning av ny teknik i de regionalpolitiskt prioriterade områdena så långt möjligt undanröjas och nya möjligheter skapas för företagen att få del av ny kunskap och teknik som utvecklats i andra delar av landet.

En annan aspekt är framväxten av s. k. nya teknikbaserade företag. I ett längre perspektiv kan dessa företag, liksom de ökande insatserna på informationsteknologiområdet, få stor betydelse för utvecklingen av produktion och sysselsättning. Satsningarna på data, elektronik och informations-teknologisystem kommer att bli mycket stora under den närmaste tioårsperioden. För att en tillväxt inom dessa områden skall komma fler regioner till del är det angeläget att ytterligare utveckla förutsättningarna för högteknologisk FoU-verksamhet och samverkan mellan högskola, utbildningsväsende och näringsliv i olika regioner.

Jag vill framhålla att de mindre högskoleenheterna bör kunna få en viktig

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

Regionalpolitiken
m. m.

roll i det här sammanhanget. Men en ökad roll för dessa högskolor kommer inte av sig självt. För att inte de industriella vinsterna av satsningarna på informationsteknologin skall stanna enbart i storstadsregionerna, måste utvecklingen påverkas. Regeringen kommer därför att i det uppdrag angående teknikspridning m. m., som aviseras i propositionen, uppdra åt STU, UHÅ, SÖ och SIND att särskilt belysa och lämna förslag till åtgärder om hur de mindre högskolornas resurser kan utnyttjas för dessa syften. Min avsikt är också att ämbetsverken skall lämna förslag om hur utvecklingen skall påverkas åt rätt håll.

Jag vill i detta sammanhang också peka på att 20 milj. kr. under en fyraårsperiod anslås för utveckling av den biotekniska forskningen och utbildningen vid Umeå universitet.

Regionalpolitiska medel på sammanlagt 13 milj. kr. skall vidare användas för att under samma period finansiera ökad satsning på datateknik vid högskolan i Luleå och för en utökning av den rymdteknologiska verksamheten i Kiruna.

Jag ser de här förslagen som viktiga principiella landvinningar, där vi med regionalpolitiska medel påverkar utformningen av ett annat politikområde i en för regionalpolitiken viktig inriktning.

Inom ramen för anslaget för regionala utvecklingsinsatser skall, för att stödja teknikspridning, stöd kunna ges till teknikcentra, industriella utvecklingscentra samt teknikspridningsprojekt av den typ som länsstyrelserna i Blekinge och Jämtland nu genomför. Detta är mycket viktigt!

Jag har i mitt anförande talat mycket om just teknikspridning och om höjande av den tekniska kompetensen ute i regionerna, eftersom jag ständigt stöter på detta som ett problem i diskussionerna och förhandlingarna med företagen. Därför är det mycket viktigt att vi breddar denna kunskap och denna kompetens ute i regionerna. Först då kan man också påverka sysselsättningen och företagsetablerandet.

Herr talman! Förslagen i den regionalpolitiska propositionen innebär att inte mindre än 1 872 milj. kr. per år satsas på regional utveckling. För den fyraårsperiod som vi föreslår att förslagen skall gälla innebär det en satsning på nära 7,5 miljarder kronor. Bidragsanslagen för nya insatser höjs med nära 1 miljard kronor *på* fyraårsperioden. Det här innebär en betydande kraftsamling för att åstadkomma en jämnare regional utveckling, och det visar hur starkt regeringen prioriterar regionalpolitiken. Med den inriktning som regionalpolitiken nu får är jag övertygad om att regionalpolitiken skall bli bättre och att vi snabbare skall nå de regionalpolitiska målen. Det behövs, för problemen är många. Många människor, många kommuner och många regioner känner av problemen – och trots framgångar som vi kan notera, trots förbättringar som vi kan inhösta, är självfallet inte allt bra. Stora ojämlikheter finns inom landet.

Även om det finns ett stort antal reservationer fogade till utskottets betänkande tycker jag att jag kan notera en bred uppslutning kring huvuddragen i regionalpolitiken. Det är egentligen bara moderata samlingspartiet som ställer sig vid sidan av. Moderata samlingspartiet vill i stället

genomföra en kraftig nedrustning av regionalpolitiken.

Det här måste, herr talman, vara besvärande för centern, som ändå ansluter sig till socialdemokratins regionalpolitiska uppfattningar att kraftfulla insatser behövs för att nå regional rättvisa. Hur skall en borgerlig regering med moderaterna som största parti över huvud taget kunna driva regionalpolitik?

Jag noterade att herr Eriksson i sitt anförande inte hade ett enda ord av kritik av moderata samlingspartiets regionalpolitiska uppfattning. Är det på förhand givet att moderaterna som största och dominerande borgerligt parti skall få minska ned och avveckla regionalpolitiken? Det skulle vara av stort värde och av stort intresse för mig, och säkert också för många människor i stödområdena, att få den frågan belyst i den fortsatta debatten här i dag.

Låt mig avslutningsvis, herr talman, få tacka utskottet för dess gedigna arbete med denna omfattande och viktiga proposition.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 52 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Det var en nöjd och glad industriminister som gick igenom julklappslistorna under de gångna åren. Och han kunde summera ett stort antal julklappar. Nästan alla hans partivänner i alla län fick en liten del av skärven. Jag förstår att det kändes angeläget, och industriministern ser utomordentligt nöjd ut.

Sedan till oron över regionalpolitiken efter ett eventuellt regeringsskifte, något som uppenbarligen mer och mer tas för givet av en del ledande socialdemokrater. Hur kommer regionalpolitiken att se ut, kommer moderaterna att nedrusta? Nej, vi kommer icke att nedrusta någon regionalpolitik. Men vår uppfattning är att regionalpolitiken måste spänna över andra områden av politiken, i och för sig på ungefär samma sätt som industriministern antydde. Vi tror mindre på att några hundratals miljoner kronor i regionalpolitiskt stöd över budgeten är avgörande och mer på att det är den samlade effekten av politiken på andra områden och andra beslut ute i näringslivet som på sikt och långsiktigt är av avgörande betydelse.

Vi tror att skattepolitiken har en utomordentligt stor betydelse både för fysiska och för juridiska personer. Industriministern nämnde inte med ett ord frågan om beskattningen av arbetande kapital i de mindre företagen, som med dagens system driver småföretagen i armarna på investmentbolagen. Detta har för övrigt pågått under många år. Industriministern nämnde ingenting om detta, trots att de borgerliga partierna har agerat för en annan politik.

Industriministern nämnde heller ingenting om jordbrukspolitiken och om hur den påverkar glesbygdens utveckling. Jag är inte helt övertygad om att man uppfattar den socialdemokratiska jordbrukspolitiken som exakt klippt och skuren för glesbygdens och landsbygdens utveckling.

I stort sett koncentrerar sig industriministern till att regionalpolitiken är en

Torsdagen den
30 maj 1985

Regionalpolitiken
m. m.

avläggare av industriverket, och det är väl symtomatiskt. Det finns uppenbarligen ett samband mellan regionalpolitik och industripolitik, men det gäller bara en beståndsdel.

Moderata samlingspartiet kommer alltså inte att nedrusta regionalpolitiken, vi har ingen ambition att göra det. Det vore utomordentligt oklokt att ha sådana ambitioner – om det nu finns någon som skulle kunna tänka sig ha det. Vi kommer att försöka att få en ökad bredd på regionalpolitiken. De goda beståndsdelar som finns i den socialdemokratiska regionalpolitiken bör man ta fasta på. Jag tycker att det är viktigt, herr talman, att konstatera att det på många områden finns en bred uppslutning kring regionalpolitikens medel, och även mål.

Jag vill ändå göra ett par noteringar. Det finns mycket i industriministerns anförande som är värt att notera. Industriministern sade att krispolitiken måste fortsättas. Vilken krispolitik? Är det den som innebär att inflationen höjs eller den som ger höjda räntor och ökande utlandsupplåning.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis be industriministern att bekräfta de uppgifter vi fick höra från utskottets ordförande om att inflationen i dag är nere i 3 %. Är regeringens uppfattning om det ekonomiska läget att inflationen i dag är 3 %?

Anf. 53 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Industriministern inledde sitt anförande med att säga att han ville göra en genomgång över de regionalpolitiska åtgärderna så här i slutet på sessionen. Det är väl nu han bör göra detta. Om jag tolkat honom rätt bedömer han möjligheterna att som industriminister få ägna sig åt regionalpolitik efter valet som mycket små.

Jag tolkar hans eloge beträffande de regionalpolitiska medlen som en eloge för vår åtgärd i fjol, då centern, folkpartiet, moderaterna och vpk tillsammans gav den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten stryk och räknade upp länsanslaget.

Industriministern säger flera gånger att det sjuder av aktivitet både i Norrbotten och i hela landet.

Detta är kanske litet av en skönmålning för Norrbottens del. Jag konstaterar att under de år som industriministern har haft ansvaret för regionalpolitiken har befolkningsökningen i Stockholmsregionen uppgått till nästan 23 000 personer. Den var tre gånger så snabb som året innan. Under samma år har glesbygdslänen och de kommuner som tillhör stödområde A tappat åtskilliga tusental människor.

Industriministern säger i den numera berömda artikeln från DN: Vid regeringsskiftet 1982 var situationen i Norrbotten närmast förtvivlad.

Hur kan ett statsråd med önskan att vara seriös fälla ett sådant uttalande? "Förtvivlat" – om det var förtvivlat hösten 1982, hur skall det då vara våren 1985? Alltjämt har vi hög arbetslöshet. Människor har tvingats lämna detta län. I stället har befolkningsökningen i storstäderna varit enorm.

Bönderna har demonstrerat. Många företag har lagts ned. Många företagare är bekymrade för framtiden.

Sedan kort om den nya tekniken. På den punkten ger jag industriministern rätt. Vi kan göra mycket för att sprida den nya tekniken och försöka skapa aktivitet ute i bygderna. Det handlar inte bara om Kista och storstadsregionerna.

Här skulle jag vilja se litet djärvare tag från industriministern, så att vi bryter storstadsregionernas dominans då det gäller data- och elektronikteknik. Jag skall, herr talman, inte fördjupa mig mera på den punkten, eftersom Nils Häggström senare i debatten kommer att beröra detta ytterligare. Jag vill bara göra ett konstaterande. Det finns mycket att göra på den punkten.

Anf. 54 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Industriministern har sjungit regionalpolitikens Höga visa. Målen ligger fast, enigheten är stor och nu, säger han, skall det pytsas ut 1,7 miljarder om året. Det är inga dåliga grejer!

Men uppräkningen är bara i paritet med prisförändringar och inflation, så det är ganska rimligt att den sker, men märkvärdigare är det inte.

Låt mig, herr talman, säga att industriministern är en god försäljare, men han kommer knappast att gå till historien som regionalpolitisk reformator.

Det stora antal åtgärder som industriministern talar om är vi ju mycket överens om. Det jag har känt oro inför, och det kan delvis höra ihop med det industripolitiska ämbete som statsrådet Peterson har, är dragningen mot industripolitik och att andra sektorer synes ha lämnats åt sidan. Det upplever jag som ett bekymmer.

Dessutom har vi undrat: Vad är det nya i den socialdemokratiska regionalpolitiken, det som föranledde en halv sida i Sveriges största morgontidning?

Till detta kommer att socialdemokraterna har övergett sin regionalpolitik från 1982. Det låter litet förmåtet av en oppositionspolitiker, men man skulle kunna säga att (s) ånyo ställt in sig i ledet. Det tycker jag är bra, för det är viktigt för samverkan och stabilitet i regionalpolitiken.

Sedan skall det hållas räkning för att Thage Peterson säger att det finns problem. Vi har en hög arbetslöshet, den är större än någonsin om man ser över mandatperioden. Det kommer att slå mycket hårt mot de svaga områdena.

Beträffande sänkning av arbetsgivaravgifter har socialdemokraterna ändrat sig. Det är bra. Vad vi tycker är fel är att man lägger reduktionen på fel ställe.

Beträffande teknikutveckling går man vidare. Det är viktigt. Vidare kan man konstatera tre saker:

För det första är regionalpolitiken fortfarande otillräcklig. Den har sina brister, och den har inte lyckats häva de regionalpolitiska obalanserna.

För det andra är regionalpolitiken nog så traditionell. Vi måste arbeta på att utveckla den.

För det tredje är den inte ny. Det är 20 års arbete som ligger bakom. Den är inte tillräckligt breddad. Tvärtom, det finns risk för försnävning. Den är framför allt, herr talman, inte unik!

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Anf. 55 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! De borgerliga representanterna blev uppretade när jag återgav fakta och belyste de framgångar som nåtts med regionalpolitiken. Det kan bero på att jag inte bara möter nöjda socialdemokrater ute i länen. Jag möter ju nöjda människor från alla politiska partier. Människorna ser ju skillnaden mellan utvecklingen i länen nu och utvecklingen i slutet av 1970-talet. Det är klart att människorna noterar förändringarna, eftersom det betyder så oerhört mycket för dem i vardagen att sysselsättningen ökar, att industrin nu går bättre och att regionalpolitiska satsningar görs.

Alla talar sig varma för länsanslagen. Men det finns ingen borgerlig uppfattning ens i denna fråga. Det finns i stället olika reservationer från olika oppositionspartier. Man har på olika sätt genom församlingar på andra områden fått fram mera pengar till länsanslagen. På samma sätt är det när det gäller de övriga områdena. Det finns inget samlat alternativ i dag till regeringens regionalpolitik. Även socialavgifterna har samtliga borgerliga talat sig varma för. Men även här finns tre olika reservationer. Bara i ett enda fall har de borgerliga partierna lyckats ena sig. Det är nästan patetiskt att den frågan just gäller löntagarfonderna. Då kan jag bara konstatera följande: Beträffande regionalpolitiken finns inget borgerligt alternativ. Därför tror jag att svenska folket i denna stund vill ha en fortsättning på den socialdemokratiska regionalpolitiken, för man vet inte vad man får i stället.

Det är någon som har antytt att socialdemokratin har haft tur när den gjort regionalpolitiska förändringar och fått Sverige på fötter igen och att de borgerliga regeringarna bara hade otur. Då måste jag säga att det i så fall är bättre för svenska folket med en regering med tur än fyra regeringar med otur.

Ett par talare har kritiserat mig för att använda årtalen 1976 och 1982. Jag vill därför påminna om några fakta när det gäller utvecklingen. Under åren 1970–1975 utvecklades industrin positivt. Då ökade industrisysselsättningen med mer än 40 000 arbetstillfällen, med hälften av de nya arbetstillfällena, 23 900, i skogslänen. Under perioden 1976–1980 vände utvecklingen. Under de åren förlorade svensk industri 160 000 jobb, varav 35 400 i skogslänen. Sammantaget innebär detta att skogslänen under de sex borgerliga åren förlorade fler industriarbeten än vad som tillskapades under den socialdemokratiska perioden 1970–1975. Med den nya socialdemokratiska regeringen efter 1982 har utvecklingen åter vänt, och nu ökar industrisysselsättningen. En förbättring har ägt rum i hela landet. Enligt siffror från AKU har ökningen av industrisysselsättningen under 1983 och 1984 varit bättre i skogslänen än i storstadslänen och är ungefär lika stor som i övriga län.

Totalt har sysselsättningen utvecklats mest positivt i övre Norrland under åren 1983 och 1984. Anmärkningsvärt är att Stockholmsregionen ligger under riksgenomsnittet. I övre Norrland har sysselsättningen ökat med nära 3 %. Riksgenomsnittet var 1,4 %. Men i Stockholmsregionen var ökningen knappt 1,2 %.

Det här visar att de regionalpolitiska satsningarna har gett effekt.

Den bättre utvecklingen i stödområdena återspeglas också av arbetslös-

hetsstatistiken som genomgående minskningar av arbetslösheten.

Jag har visserligen sagt det i mitt tal, men jag vill upprepa att arbetslösheten självfallet fortfarande är högre i stödområdena, och jag vill på intet sätt förringa problemen. Jag påminns ju om dem nästan varje dag vid uppvisningar och resor ute i länen. Men siffrorna visar att utvecklingen går åt rätt håll och att förbättringarna är större i stödområdena än i riket i övrigt. Det är icke så, som ett par talare har gjort gällande, att de stora ökningarna av sysselsättningen har kommit i storstadsområdena.

Satsningarna på regionalpolitiken har ökats rejält sedan denna socialdemokratiska regering tillträdde. Som jämförelse tar jag budgetåret 1981/82, som var det sista hela borgerliga budgetåret. Då uppgick bidragsandelen till 537 milj. kr. För nästa budgetår, som blir propositionens och riksdagsbeslutets första år, beräknas jämförbara anslag uppgå till 1 416 milj. kr., och det är ingenting annat än en tredubbling av insatserna. Till detta belopp kommer de insatser som vi har gjort i Norrbotten, Bergslagen och Uddevalla.

Detta visar – jag vill upprepa det igen – en mycket stark prioritering av regionalpolitiken från den socialdemokratiska regeringens sida.

Anders Högmark gjorde påståendet att jag skulle vara ointresserad av eller rent av negativt inställd till länsanslagen. Jag kan inte se annat än att det måste vara uttryck för ett gränslöst skämtlyne. Ännu mera skämtsamt blir det om man läser moderaternas motion och reservation om länsanslagen. Moderaterna vill nämligen höja beloppet med 7 milj. kr., från propositionens och utskottsmajoritetens 498 till 505 milj. kr. Det ser ju i och för sig bra ut, men sedan kommer det: av de 505 miljonerna skall 40 %, dvs. 202 milj. kr. användas till lån. För dem som skall använda de här pengarna är det naturligtvis sämre än våra 498 milj. kr., som helt och hållet går till bidrag till investeringar, glesbygdstöd, projektmedel m. m. Dessutom innebär moderaternas hela alternativ en kraftig minskning av de regionalpolitiska anslagen – det kan inte herr Högmark förneka. Lokaliseringsbidragen försvinner ju t. ex. helt och hållet, om moderaterna får bestämma. Med andra ord: Jag kan inte ta herr Högmarks påpekanden på allvar.

Elver Jonsson tycker, helt riktigt, att det är fel att driva en politik i opposition och en annan i regeringsställning i samma fråga – men det är ju just vad folkpartiet gör t. ex. beträffande förmögenhetsskatten, som Anders Högmark har frågat om.

Det är intressant att konstatera att de borgerliga partierna nu, sedan de hamnat i oppositionsställning, har motionerat om att förmögenhetsskatten helt skall slopas. Varför gjorde ni inte detta i regeringsställning? Våren 1982 hade ni en chans. Då lade den folkpartistiske finansministern, den centerpartistiske statsministern och den centerpartistiske industriministern fram förslaget till riksdagen, men man sade: Vi gör inga ändringar i förmögenhetsskatten, för det slår fördelningspolitiskt felaktigt. Därför höll ni kvar de procentsiffror som gällde och som fortfarande gäller. Mot den bakgrunden tycker jag, herr talman, att åtminstone centerpartisterna och folkpartisterna borde känna en viss blygsel, när de står bland de främsta på barriaderna och kräver slopad förmögenhetsskatt.

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Slutligen: Centerpartisterna gör förtvivlade försök att framställa sig själva som de verkligt stora regionalpolitikerna. Det försökte även Per-Ola Eriksson göra i dag. Till centerns propagandamakare måste jag dess värre säga att siffror ur verkligheten är mera talande än fraser och vackra ord.

Centerpartiet hade ansvaret för regionalpolitiken under fem av de sex borgerliga regeringsåren. Under dessa år utarmades skogslänen – även herr Erikssons eget län Norrbotten. Under dessa år försvann 35 400 industriarbeten i skogslänen. Ni ökade inte, som den socialdemokratiska regeringen har gjort år från år, de regionalpolitiska satsningarna. I stället kastade ni er över just regionalpolitiken och minskade de regionalpolitiska anslagen med 300 milj. kr. Därför finns det ingenting i centerpartiets historia när det gäller regeringsansvaret för regionalpolitiken som skulle stimulera herr Eriksson till att använda sådana stora ord i den här regionalpolitiska debatten. Tvärtom, under de år ni hade ansvar för regionalpolitiken nedrustades den.

Anf. 56 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Den ekonomiska politiken är tyvärr på väg att haverera. Det illavarslande är att detta kraftigt kommer att drabba regionalpolitiken på grund av chockhöjningen av räntan, de fördubblade skatterna och senareläggningen av en rad statlig byggverksamhet.

Industriministern förklarade att hans förnöjsamhet bygger på att han har träffat nöjda regionalpolitiker ute i landet från även andra partier än det socialdemokratiska. Möjligen kan det bero på att de har konstaterat att socialdemokraterna *inte*, som Thage Peterson säger, har hittat på så mycket nytt utan fortsatt på den traditionella väg som det har rått en betydande enighet kring. Förnöjsamheten kan rent av bestå i att den samlade oppositionen i fjol såg till att socialdemokraterna led nederlag när det gäller länsanslagen. På detta område är det viktigt att vi har ett starkt stöd.

Jag vädjade i mitt första inlägg till industriministern att pröva frågan under sommaren och under den tidiga hösten. Jag undrade om inte regeringen skulle komma med ett tilläggsförslag som skulle stärka länsanslagen. Det är inte bara oppositionen som har olika förslag och förslag som leder till större anslag. Det finns även en rad förslag från Thage Petersons partikamrater om att detta anslag borde räknas upp. Jag råder industriministern och hans goda medarbetare att fundera på detta över sommaren. Jag tror att det finns anledning att återkomma till detta.

Industriministern försöker också få det att verka som om allt var väl före 1976 och att det först efter 1982 har blivit bra igen. Om man förtränger att vi hade en svår lågkonjunktur är det lätt att göra en sådan karikatyr, men i övrigt är det svårt att bevisa teserna.

Långtidsutredningen varnade för att vi skall tro att industrisektorn av sig själv kommer att öka. Man säger tvärt om att utvecklingen av den kommer att vara nog så återhållsam. Möjligen kan utvecklingen av den offentliga sektorn öka något, men det är framför allt den privata tjänstesektorn som kommer att öka. De senare två områdena är praktiskt taget utelämnade i den regionalpolitiska propositionen. Det tycker jag är illavarslande. Frågan är

om det är priset för att de regionalpolitiska frågorna har flyttats över till industridepartementet. I så fall tycker jag att det är ett för högt pris!

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

Anf. 57 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Industriministern hyser, som alla statsråd, djup oro över den borgerliga oenigheten. Denna oenighet är ett kärt och ständigt återkommande tema och måste vara en källa till stor glädje.

Industriministern konstaterar att det finns en gemensam borgerlig reservation och att den gäller löntagarfonderna, vilket han ansåg en smula patetiskt.

Socialdemokraterna gör i betänkandet gällande att löntagarfonderna är ett viktigt regionalpolitiskt instrument. Jag har ställt frågan: På vilket sätt? Industriministern har inte svarat. Jag vill inte säga att det är patetiskt att låta bli att svara, men det hade varit till gagn för kammaren – och framför allt för utskottsmajoriteten – om vi hade fått veta på vilket sätt löntagarfonderna i dag är och, om nu regeringen sitter kvar, i framtiden är tänkta att vara ett regionalpolitiskt instrument. Allting tyder hittills på att mer pengar har lämnat de aktuella regionerna och företagen än de har tillförts medel i form av regionalpolitiska stöd. Det kunde kanske finnas anledning för kammaren att få ta del av ett initierat svar på denna punkt.

Vidare konstaterade industriministern att de borgerliga regeringarna inte har gjort speciellt mycket när det gäller förmögenhetsskatten på arbetande kapital.

Från moderata samlingspartiets sida har det varit en konsekvent linje: Vi anser att förmögenhetsskatten på arbetande kapital direkt motverkar regionalpolitiska ambitioner, bl. a. strävan att få starka, väl konsoliderade familjeföretag att aktivt verka på mindre orter. Vi menar att denna beskattning bör försvinna. Det skulle gagna helheten.

Jag är nästan övertygad om att industriministern, innerst inne, håller med mig. Men han har självfallet stora fördelningspolitiska problem inom sitt parti. Jag kan bara beklaga att detta skall vara ett hinder för att åstadkomma en förbättrad verklighet.

Industriministern konstaterade avslutningsvis att krispolitiken måste fortsätta. Jag utgår från att det, underförstått, är nödvändigt för att vi skall kunna få en fortsatt god eller förbättrad regional utveckling.

Den krispolitik som socialdemokraterna inledde efter regeringsövertagandet kunde från början förefalla framgångsrik. Men bubblan har faktiskt brustit. Krispolitiken har lett fram till stigande diskonto, en dagsränta som för närvarande ligger på 15–15,5 % och besvärliga långfristiga räntor. Den har inneburit att inflationsbekämpningen misslyckats och att det på flera håll skapats ökade problem för många näringar.

Frida Berglund, utskottets ordförande, nämnde att just dessa saker – stigande prisnivå och stigande räntor – är ett hot mot glesbygdens och landsbygdens utveckling. Det vore kanske en chockartad upplevelse för fru ordföranden om hon av industriminister Thage G. Peterson fick reda på att inflationsnivån inte, som utskottets ordförande tror, är 3 %, utan i storleksordningen 8,5–9 %.

Regionalpolitiken
m. m.

Detta är resultatet av krispolitiken. Jag önskar att den icke får fortsätta alltför många veckor till.

Anf. 58 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! När argumentationen är svag höjer man rösten. Jag upplevde att detta stämde på industriministern i hans senaste replik, då han skulle försöka förklara förnyelsen av regionalpolitiken och hur framgångsrik den har varit de senaste åren.

Jag vill erinra industriministern om vad jag sade i mitt första anförande i dag. Då industriministern och socialdemokraterna talar om den förnyade regionalpolitiken påminner det i långa stycken om sagan om kejsaren och hans nya kläder. Den förnyelse som möjligen har kommit till stånd är en förnyad storstadstillväxt och en förnyad flyttlasspolitik. Stockholms län har under de två senaste åren ökat sitt befolkningstal fyra gånger snabbare än 1982, då vi senast hade regeringsmakten och ansvaret för regionalpolitiken.

Industriministern talade också om den ökade sysselsättningen. Har aldrig industriministern gjort den reflexionen att vi har haft högkonjunktur de senaste åren? Det hade varit mer förvånansvärt om vi inte hade fått denna sysselsättningsökning, då vi har devalverat och därigenom skapat förbättrade konkurrensvillkor i förhållande till omvärlden. Men den minskning av arbetslösheten i glesbygdslänen vilken industriministern talar om i större utsträckning kanske beror på att det har förekommit en utflyttning av människor. Jag tror inte att den minskningen av arbetslösheten i Norrbotten-kommunerna och i de utpräglade skogslänskommunerna beror på en massiv regionalpolitisk satsning, utan snarare på att människorna tvingas flytta därifrån. Om man läser statistiken så som industriministern gör, kan man naturligtvis dra de slutsatser som han anförde.

Beträffande arbetsgivaravgiften konstaterar jag att socialdemokraterna står ensamma mot centern, folkpartiet och moderaterna då det gäller principerna för nedsättning av denna avgift. När vi säger att den skall sänkas med 10 % i stödområde A har vi stöd långt in i de socialdemokratiska leden i Västerbottens och Jämtlands län, men socialdemokraterna i regeringen och i riksdagen har inte lyssnat på sina partivänner i dessa bygder.

Vad gäller den totala stödnivån säger industriministern att man har ökat stödet och att lokaliseringsstödet under den borgerliga regeringstiden minskade med 300 milj. kr. Men det var då fråga om en minskning på grund av icke utnyttjade lokaliseringsslån. Samma metodik använder industriministern när han minskar lokaliseringsslånen med 200 milj. kr.

Herr talman! Om jag skall sätta betyg på den socialdemokratiska regionalpolitiken såsom den presenterats i dag, skulle jag vilja använda den gamla betygsskalan. Betyget skulle bli B?.

Anf. 59 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag skall tala litet lägre för att på någon punkt tillfredsställa Per-Ola Eriksson.

Den nuvarande socialdemokratiska regeringen har ökat de regionalpolitiska

ka anslagen år för år, och det kan Per-Ola Eriksson se i sammanfattningen av propositionen och även själv räkna ut genom att jämföra siffrorna för de enskilda budgetåren. Inte vid något tillfälle har regionalpolitiken kommit i fråga för besparingar under de här tre åren. Detta visar att den socialdemokratiska regeringen, till skillnad från de borgerliga regeringarna, klart har prioriterat regionalpolitiken. Därför menade och menar jag att centerpartisternas försök att framställa sig som de bästa regionalpolitikerna är grundfalskt.

Dessutom talade Per-Ola Eriksson som om han hade en samlad borgerlighet bakom sig och en gemensam reservation bakom sina synpunkter, men det har han ju inte. Jag ber återigen att få påpeka att det finns bara en enda gemensam borgerlig reservation i detta utskottsbetänkande, och det är den som innehåller synpunkter på löntagarfonderna. Men av den reservationen kan varken kammarens ledamöter, människorna i stödområdena eller svenska folket över huvud taget dra några som helst slutsatser om vad en borgerlig politik skulle innebära för skogslänen och för glesbygden i övrigt. Därför var mycket av det som Per-Ola Eriksson sade här ingenting annat än slagord utan substans och innehåll.

Både anmärkningsvärt och intressant är det däremot att Per-Ola Eriksson inte heller i sitt andra inlägg hade ett enda ord av kritik mot moderaternas regionalpolitiska syn och deras förslag att genomföra en kraftig nedrustning av regionalpolitiken. Jag kan inte, herr talman, tolka denna tystnad från Per-Ola Eriksson på annat sätt än att han och centern i övrigt redan har accepterat moderaternas motstånd mot regionalpolitiska insatser.

Då blir min följdfråga: Hur kan man från kammarens talarstol framhålla hur viktig regionalpolitiken är, kritisera regeringens omfattande insatser för förnyelse av denna, men samtidigt tyst acceptera det största borgerliga partiets regionalpolitiska fientlighet?

Jag vill gärna ge herr Elver Jonsson en eloge för hans kritik av moderaterna – den visar på en klarsyn i de här frågorna. Jag förstår om Elver Jonsson och folkpartisterna i övrigt är oroliga på denna punkt.

Jag har den uppfattningen att arbetande kapital i ett litet företag så långt som möjligt bör vara fritt från beskattning. I stället borde man ha ett system där man beskattade uttagen från företaget för personlig konsumtion. Som herr Högmark vet finns utarbetade förslag i den riktningen som har remissbehandlats. För dagen är emellertid de fördelningspolitiska konsekvenserna sådana att jag bedömer det som helt uteslutet att den socialdemokratiska regeringen kommer att lägga fram något förslag om en förändring av förmögenhetsbeskattningen – på samma argument och samma grund som den borgerliga regeringen 1982 inte lade fram något sådant förslag.

Löntagarfonderna har verkat alltför kort tid för att man skall kunna dra några slutsatser om hur deras placeringspolitik påverkar den regionala utvecklingen. Fondernas uppgift är att förbättra företagens kapitalförsörjning, vilket inte kan vara till nackdel för utvecklingen av företagen i prioriterade regioner. Mot den bakgrunden förstår jag inte herr Högmarks fråga och kritik på denna punkt.

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord som fortsättning och avslutning på diskussionen om fördelningspolitiken, fast i ett annat sammanhang som man också har varit inne på här i tidigare inlägg under dagen. Jag menar att regionalpolitik i hög grad är en fördelningspolitisk fråga. Det handlar om aktiva åtgärder för att se till, precis som det uttrycks i de allmänna målen och som samtliga fem riksdagspartier är överens om, att alla människor – oavsett var de bor i landet – skall ha tillgång till arbete, service och en god miljö. Denna målsättning kommer aldrig att nås, om man släpper marknadskrafterna fria i tron att man därmed får den bästa utvecklingen. Det är därför jag är orolig för att moderaterna tar ledningen i det borgerliga blocket för sin regionalpolitiska syn. Marknadskrafterna och den tekniska utvecklingen har den otvetydiga nackdelen att de främjar koncentrationen. Släpps utvecklingen helt fri kommer näringslivet obönhörligen att koncentreras till ett fåtal regioner.

Mot den bakgrunden förstår jag inte att inte herr Eriksson och centerpartiet protesterar mot moderaternas regionalpolitiska linje. Som jag ser det måste samhället ingripa med olika medel för att se till att utvecklingen sprids över landet och kommer alla människor och regioner till del.

Näringslivet kan påverkas genom de olika lokaliseringspolitiska medlen, som får effekt för det enskilda företags ekonomi och därmed påverkar dess lokaliseringsbeslut. Därför har, som jag tror att alla talare före mig i debatten också noterade, regionalpolitiken under dessa 20 år varit framgångsrik. Ännu viktigare är dock att det återspeglas i den nu framlagda propositionen att man bygger upp en sådan miljö ute i olika regioner, att man får i gång en utveckling av näringslivet och spontant lockar till sig sådana som vill starta eller utveckla sina företag. Då handlar regionalpolitiken om en rad olika samhällssektorer såsom utbildning, tekniska resurser, goda kommunikationer och mycket annat. Jag upprepar: Det är en stötesten vid förhandlingar med företag och industrier att inte dessa resurser, denna infrastruktur, finns ute i regionerna. Låt oss då bygga upp den!

Den nuvarande regeringen har sedan sitt tillträde åstadkommit mycket på detta område. Ytterligare insatser kommer nu att göras i enlighet med den regionalpolitiska propositionen. Att jag säger detta betyder inte att jag tror att vi nu helt har rättat till de regionala obalanserna. Tvärtom har jag påpekat att dessa obalanser finns, att de är svåra för många kommuner och regioner. Det kommer att krävas ytterligare insatser i framtiden, och vi är beredda att göra sådana.

Vi måste då vara medvetna om och ha uppsikt över den utvecklingen. Storstadsområdena och andra större orter har nästan alltid fördelar som gör att utvecklingen lättast kommer i gång i deras företags- och infrastrukturmiljöer. Det gäller att fortplanta denna miljö, som storstadsområdena och högskoleområdena har i dag, också ute i glesbygderna och i andra delar av landet. Det går inte, som Jörn Svensson helt riktigt påpekade, att göra detta i ren glesbygd. Det måste ske ute i regionerna. Men att detta är möjligt ser vi nu, herr talman, bl. a. på den lovande utveckling som startat i vårt mest utsatta län, nämligen Norrbotten. Vi måste ha beredskap och vakenhet för

denna typ av utvecklingsåtgärder också i framtiden.

Jag vill gärna säga, herr talman, att trots repliker och inlägg och trots många reservationer i betänkandet – trots sen hemkomst i går från en resa har jag läst varje reservation inför den här debatten – vill jag återigen dra slutsatsen att det råder enighet i Sveriges riksdag om de regionalpolitiska målen, och att det också råder enighet om utgångspunkterna. Det tycker jag ändå bådär gott för framtiden.

Tredje vice talmannen anmälde att Per-Ola Eriksson och Anders Högmärk anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 60 INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Länsanslaget har ju här i dag debatterats med jämna mellanrum. Men jag vill ändå inledningsvis säga några ord om detta.

Av de regionalpolitiska medel som vi föreslår utgör länsanslaget en stor procentandel därför att vi anser att beslut som rör länen och deras näringsliv i största möjliga utsträckning skall fattas på länsnivå. Där finns kunskaper om lokala förhållanden. Kontakter och dialoger mellan företag och beslutsfunktion bör kunna ske på ett enklare sätt.

Med hänsyn till att statens utgifter inom alla områden måste minska kommer utrymmet nu och i framtiden att vara begränsat när det gäller nya regionalpolitiska åtaganden och satsningar. Det är ju inte precis dagens mest utnötta påstående, men det är ändå en sanning som måste upprepas med jämna mellanrum. Därför har vi valt att göra en utökad satsning på den nivå där vi anser att största effekt kan uppnås, och vi har gjort besparingar i andra delar. Länsstyrelsens anslag har också den fördelen att den största delen av stödet går till de län som bäst behöver det för att kompensera de regionala olikheterna.

För att man skall uppnå full effekt av satsningarna i ett län är det nödvändigt att en samordning sker över sektorsgränserna. Detta är ju någonting som har diskuterats. Man har gjort olika försök och man har diskuterat olika modeller. Alla är rörande eniga om att detta är nödvändigt, men än är det mycket som återstår.

Men vi kan inte enbart diskutera regionalpolitik i penningstermer. Det är så mycket annat som kan förhindra en utveckling i en region eller medverka till en positiv utveckling.

I reservation 46 har vi påpekat dessa förhållanden. Glesbygdstödet har visat sig ha en mycket god effekt med en relativt liten insats av stödmedel. Men det är inte enbart stöd som skall stimulera en utveckling av glesbygden. Det handlar i stor utsträckning om människor och människors initiativförmåga. Därför måste vi undanröja olika typer av hinder som kan finnas. Vi har i reservationen bl. a. tagit upp den offentliga sektorns monopolställning. Men även detta har ju diskuterats i denna kammare vid ett flertal tillfällen, och därför går jag inte in närmare på det.

Det finns en hel del andra regler och normer som skulle kunna förenklas,

t. ex. för att underlätta bebyggelse i glesbygd, när det gäller både privathus, service och industrilokaler. Jag tycker att man över huvud taget bör göra en översyn av det nuvarande regelsystemet inom alla områden i syfte att förenkla och underlätta glesbygdens utveckling.

En alldeles speciell del av glesbygden utgörs av skärgården. I reservation 82 har vi påtalat behovet av en samlad skärgårdspolitik. Positiva satsningar som många länsstyrelser gör i sina skärgårdar omintetgår ibland av beslut som tas av andra myndigheter. Därför måste det till en samordning, och det måste göras en översyn av just skärgårdspolitik.

Sverige har 270 mil kust, en stor skärgård och ett otal öar. Därför måste det vara ett riksintresse att även de här delarna av landet hålls levande och att den successiva avfolkningen stoppas.

Trots att en nyligen avslutad regionalpolitisk utredning har legat till grund för regeringens proposition kan man inte påstå att det har kommit in särskilt många nya tankegångar. Det rör sig om ungefär samma medelsarsenal som förekommit tidigare. Vid flera tillfällen här i kammaren i dag har det också påpekats att utvecklingen inom stödområdet i framtiden kommer att bli alltmer beroende av kvalificerad arbetskraft och s. k. nyckelpersoner av olika slag. För både industri- och servicenäringar blir detta alltmer en överlevnads- och utvecklingsfråga. Därför bör man pröva nya och okonventionella vägar för att närmare studera problemen och finna en lösning. Vi politiker måste vara lyhörda för de signaler som kommer från företagen i stödområdet om var de verkliga problemen finns. Det är bl. a. med utgångspunkt från detta som vi skall utforma de regionalpolitiska medlen i framtiden. Verkligheten förändras hela tiden, och medel som används i dag kan behöva förändras eller ersättas med andra. Det tar tid att försöka utröna vilka konsekvenserna blir av olika medel som sätts in.

Det finns skäl att överväga ett försök med t. ex. villkorad avskrivning av studiemedel. Det skulle vara intressant. Vi har motionerat om detta, och i en annan motion har vi begärt att regeringen närmare skall analysera och studera effekterna av en differentierad statsskatt som regionalpolitiskt medel. En differentiering av den statliga inkomstbeskattningen borde utredas, i syfte att uppnå skattelättnader för fysiska personer. En sådan åtgärd för inte med sig så höga kostnader i förhållande till det totala regionalpolitiska stödet och kan även tänkas ha ett starkt dynamiskt inslag och på sikt bli självbärande.

Det har tidigare i kammaren nämnts att de höga marginalsatterna är en orsak till svårigheten att rekrytera nyckelpersoner till företag i stödområdena. En annan orsak är att skattesystemet inte tar hänsyn till hur många som skall leva på inkomsten – och det är i allmänhet svårt för båda parter att erhålla arbete.

En annan svårighet är den höga kommunalskatten i glesbygdskommuner. Det gör att det blir mindre attraktivt för en familj att bosätta sig där, speciellt som det är svårt för den medföljande maken att få arbete. Företagen måste locka med högre lön. Det medför i sin tur påfrestningar på företag som är beroende av specialarbetskraft, och det verkar naturligtvis hämmande på

viljan till risktagande. Därför bör alla nya idéer undersökas närmare och inte bara avfärdas. Det kan även finnas anledning att i detta arbete genomföra vissa gemensamma studier med skatteutjämningsutredningen.

Till sist, fru talman, vill jag ta upp de orimliga förhållanden som löntagarfonderna ger upphov till i stödområdena – tvärtemot vad man från socialdemokratiskt håll har framfört här i kammaren tidigare. Vi skall ju i dag fatta beslut om hur mycket pengar som skall gå till stödområdena, för att stimulera till nyföretagande och expansion av befintliga företag samt över huvud taget för att stimulera alla typer av företagsamhet, så att sysselsättning kan skapas. Men samtidigt strömmar pengar ut från alla småföretag och jordbruk i stödområdet till löntagarfonderna – pengar som verkligen skulle behöva finnas kvar för att ge stabilitet åt företagen, som skall ge sysselsättning.

Jag nämnde tidigare att det inom stödområdet finns högskattekommuner, och även dessa får betala stora summor till löntagarfonderna. Jag har naturligtvis tagit Jämtland som exempel. Jämtland är ett inlandslän, och det är ett typiskt glesbygdslän. Enligt uppgifter från SCB betalade de jämtländska företagen drygt 8 milj. kr. i vinstdelningsavgifter och löneavgifter för 1984. Som jag sade tidigare har Jämtlands län huvudsakligen småföretag, till stor del enmansföretag. De åtta högskattekommunerna i länet betalade 1984 drygt 1,5 milj. kr. till löntagarfonden. Är detta rimligt? Jag tycker att det är helt orimligt.

Vi hörde tidigare i dag att löntagarfonderna skulle förbättra företagens kapitalförsörjning. Det skulle inte vara till någon nackdel för stödområdena, sades det från socialdemokratiskt håll. Det lät precis som en utantilläxa från förra valrörelsen utan att man har tittat i facit. Det mest anmärkningsvärda är att företag som får lokaliseringstöd samtidigt kan råka in i den situationen att de måste betala vinstdelningsavgift. Höjningen av arbetsgivaravgiften, som tillfaller löntagarfonden, får alla företagare betala – även enmansföretag och jordbrukare. Tillsammans blir detta – som jag nämnde tidigare – betydande summor som rinner ut från stödområdena, samtidigt som det måste till statligt stöd för att stimulera företagsamheten i samma område. Sådana gånger kan man verkligen undra om den ena handen egentligen vet vad den andra gör.

Jag har tidigare talat om de hinder som måste bort för att vi skall få en utveckling i stödområdena. Men löntagarfonden utgör ett av de största hindren för utveckling i stödområdet. Därför skall fonderna bort, och så blir fallet om vi får en borgerlig valseger.

Fru talman! Härmed yrkar jag bifall till de moderata reservationerna.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 61 MARIANNE STÅLBERG (s):

Fru talman! Det är ett faktum att marknadskrafterna i sig inte leder till en regional fördelning av sysselsättning och utveckling. Deras uppgift är att

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

uppnå vinstmaximering – inte att skapa arbete eller att uppnå regional utjämning. Denna marknadsprincip leder till att lokalisering av olika verksamheter sker till områden med stor köpkraft eller med goda förbindelser till främmande marknader.

Målet att uppnå regional balans – ett mål som alla partier ansluter sig till – måste därför uppnås genom samhälleliga insatser. Därför har också de flesta länder en mer eller mindre utvecklad regionalpolitik.

Ökat svängrum för marknadsekonomi är därför inget medel för att uppnå regional balans utan leder snarare till motsatsen eller till ökade samhällsin-satser. Den svenska regionalpolitiken var under lång tid ett verksamhet instrument för att öka utjämningen. Under många år med låga industriinves-teringar och en till följd av modern teknik ökad koncentrationsprocess har det självfallet blivit svårare att påverka skeendet.

Det står nu fullt klart att en framgångsrik regionalpolitik inte kan bygga endast på centrala finansieringssystem. Det fordras att regionernas naturliga förutsättningar utvecklas genom lokala och regionala initiativ, som sedan kan repliera på statligt stöd och aktiverande finansieringsformer. Mot den bakgrunden är det värdefullt att under de senaste åren den lokala och regionala aktiviteten ökat så märkbart. Ett bra exempel på detta kan man finna i Bräcke kommun, som i lokala projekt försöker utveckla sina egna resurser.

Men det är självfallet också nödvändigt att dessa lokala aktiviteter kompletteras med en medveten och sammanhållen politik från statens sida, som medverkar till att också arbetstillfällena som inte bygger på lokala initiativ lokaliseras till de prioriterade områdena. Här har man också under senare tid prövat att genom s.k. förhandlingslösningar använda medel utanför den traditionella regionalpolitiken, t. ex. genom anknytning till dispositionen av investeringsfonder o. d. Det tycker jag är en möjlighet som bör prövas i ökad utsträckning.

Fru talman! Arbetsmarknadsutskottets regionalpolitiska betänkanden föranleder alltid många av riksdagens ledamöter att anmäla sig på talarlistan – så även i år –, och det tycker jag är positivt. Många förhoppningar har knutits till den nya regionalpolitiken, som presenterats bl. a. av den regionalpolitiska utredningen, som jag själv tillhörde. När jag inför den här dagen tittade igenom de senaste årens regionalpolitiska debatter i riksdagen, kunde jag konstatera att vi många gånger tidigare hänvisat till de förslag som den regionalpolitiska utredningen skulle komma fram till. Nu är vi där.

Utredning och proposition har fått både ris och ros. Det är alltid lätt att kritisera – det lärde jag mig mycket bra under den tid som den regionalpolitiska utredningen pågick. Det var väldigt många som hade mycket att säga om regionalpolitik, men det visade sig att när det kom till praktiska och konkreta förslag var det betydligt svårare. Det här är ingen lätt politisk fråga att lösa, och vad jag förstår är det inget land som lyckats ordentligt. I Sverige är vi inte heller helnöjda, men vi kan ändå konstatera att resurserna till regionalpoliti-ken inte dragits ner under senare år trots att vi haft en kärv ekonomi.

Det kan synas som om det skulle råda stor oenighet om regionalpolitiken –

en sak som även andra talare kommenterat – om man ser till antalet reservationer. Men – som också andra har sagt – när man studerar reservationerna upptäcker man att oenigheten inte är så stor. I stället står det glädjande nog en bred majoritet bakom de flesta förslagen. Dessutom kan man konstatera att de borgerliga partierna inte har kunnat enas om någon enda reservation – med undantag för den som alldeles nyss diskuterades, nämligen den om löntagarfonderna.

Även om regionalpolitiken inte har genomgått någon fullständig förnyelse har den dock numera fått en delvis ny inriktning. Jag tänker då på decentraliseringen av både medel och beslut, på spridningen av ny teknik och på satsningarna på regionernas och glesbygdens egna resurser. Jag konstaterar – precis som industriministern nyss gjorde – att de program för teknikspridning som Blekinge och Jämtlands län utarbetat på regeringens uppdrag och som syftar till att ta till vara de tekniska och andra resurser som finns vid stora företag, högskolor osv. för att utveckla nya och befintliga företag är mycket positiva insatser. Även den inriktning mot den intensifiering av forskning och utveckling inom Umeå högskoleregion som föreslås och som bör få spridningseffekter över stor del av de nordligaste länen tycker jag är mycket positiv.

Mina erfarenheter av en regional högskola är utomordentligt goda. Jag är därför mycket glad över att både utredning och proposition framhäver de mindre högskolorna och den resurs de utgör – som det heter i propositionen – ”för regional utveckling inte bara med hänsyn till den egna verksamheten, utan också som kontaktlänk till högskolesystemet i stort”. Propositionen framhåller vidare att en väl utbyggd infrastruktur inom utbildningens och forskningens område är en viktig förutsättning för en god utveckling för landets olika delar. Den omfattande uppbyggnad och geografiska spridning av högskoleutbildningen som har genomförts har otvetydigt haft stor betydelse för utvecklingen i landet som helhet och i olika regioner.

Jag har också med tillfredsställelse konstaterat att det pågår ett seriöst arbete med att omstrukturera utbildningsutbudet vid de mindre högskolorna för att de skall bli till ännu större nytta för utvecklingen av regionernas arbetsliv.

Industriföretagens utgifter för forskning och utveckling har ökat från 7 miljarder 1981 till 11 miljarder 1983. Utgifter för forskning och utveckling i relation till investeringar i maskiner och anläggningar har ökat från 21 % 1973 till 52 % 1983. Emellertid är investeringarna koncentrerade till de största företagen och till storstadsområdena. STU, som disponerar medel för bl. a. teknikutveckling, kan för budgetåret 1982/83 redovisa att över 50 % av medlen gick till storstadsområdena och bara 4,5 % till de fyra nordligaste länen.

Det är mot denna bakgrund viktigt med den satsning som sker till Umeå högskoleregion, en satsning som också omfattar Kiruna geofysiska institut och högskolan i Luleå. Länsstyrelserna arbetar dessutom fram separata utvecklingsprogram inom data- och teknikområdet, där samordningsfrågor kommer att framhåvas.

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Riksdagen har också begärt ett samlat program på informationsteknologins område som kommer att redovisas av regeringen vid nästa riksmöte.

Alla länsstyrelser kommer att ha vissa medel för teknikutveckling över anslaget för det s. k. länsanslaget, och regeringen kommer att disponera vissa medel för teknikspridning i regionalpolitiskt prioriterade regioner och för projekt som är av speciellt intresse eller är länsövergripande.

Fru talman! Jag tänker inte kommentera alla de reservationer som jag har fått mig tilldelade. Några har jag redan vidrört innehållet i, och jag skall kommentera ytterligare några litet mera ingående. Jag vill redan nu passa på att yrka avslag på reservationerna 8, 12–17, 22–33 samt 51–64 och bifall till utskottets hemställan i tillämpliga delar. Gustav Persson kommer senare att kommentera resten av reservationerna.

Ett av de märkligaste aktstyckena bland mångfalden av reservationer är den moderata reservationen nr 15, som har rubriken Den offentliga sektorns roll för sysselsättningen.

Reservationen inleds med det ytterst märkliga påståendet att den offentliga sektorn hittills har spelat en stor roll för sysselsättningen inom bl. a. stödområdena, och så långt är jag med. Men därefter konstaterar reservanterna att detta inger stor oro för framtiden! Vad menar moderaterna egentligen?

Menar moderaterna att det i den offentliga sektorn utförs arbeten som inte behövs? En så befängd uppfattning kan väl ingen företräda. Om ni har den uppfattningen borde ni tala med dem som utnyttjar den offentliga sektorns tjänster. Eller menas det att tjänsterna behövs men att det hade varit mindre oroande om de utförts i privat regi? Ur sysselsättningssynpunkt är den tanken lika befängd. Det må vara att de framtida sysselsättningsproblemen inte kan klaras genom att den offentliga sektorn byggs ut lika mycket som tidigare och att det kanske inte heller behövs i samma grad. Det är en sak, men vad har det att göra med de redan tillkomna arbetstillfällena?

De finns och de behövs! Och det är väl att de finns, annars hade det varit katastrof inte minst för kvinnorna i glesbygden och för en välbehövlig utbyggnad av servicen till gagn för framför allt näringslivet och möjligheterna att locka företagsamhet även till de utsatta områdena.

Det hade självfallet varit ännu bättre om arbetstillfällena inom andra sektorer också hade stått till buds, men sådana har bara funnits att erbjuda i mycket ringa utsträckning. I den mån de finns är det oftast resultatet av betydande regionalpolitiska insatser. Varje önskan från den marknadsstyrda ekonomin att lokalisera verksamheter till dessa områden har mötts av hurrarop och gedigna regionalpolitiska insatser. Någon konkurrens om arbetskraften har sannerligen inte funnits i dessa områden. Moderaterna försöker framställa det som om den privata sektorn hållits tillbaka för att den offentliga skulle kunna expandera. Sådana påståenden har jag för övrigt hört från moderat håll många gånger. Senast i tisdags framfördes samma sak av en moderat representant när vi här i riksdagen diskuterade kvinnors villkor på arbetsmarknaden. Någon gång borde ni tala om vad ni egentligen menar med detta prat. Så okunniga om de verkliga förhållandena som ni verkar med

tanke på dessa påståenden kan väl inte ni moderater vara?

Moderaterna fortsätter i sin reservation med att begära stöd för påståendet att en politik som syftar till att hålla tillbaka den offentliga sektorn och stimulera den privata är en fördel för alla regioner. Det är precis som att säga att det är bra om det regnar när det behövs och om solen skiner när det behövs.

Möjligen menar moderaterna att den offentliga sektorns verksamhet skulle bytas ut mot en privat tjänstesektor och att det skulle leda till fler arbeten i de svagt utvecklade områdena. Förhållandet är naturligtvis det rakt motsatta. Vi vet av erfarenhet att den privata tjänstesektorn i enlighet med marknadsekonomins principer skulle komma att lokaliseras till områden med stor köpkraft och ett varierat utbud. Det skulle bli en ökad lokalisering till storstadsområden och residensstäder. Det finns många erfarenheter att hänvisa till för att belysa utvecklingen av en sådan politik.

Jag skall bara ta ett exempel: 70 % av tandvården i landet utövas av privata tandläkare. I Malmö och Stockholm är efterfrågan på tandvård nästan dubbelt så stor som i landet i övrigt och naturligtvis också samhällets kostnader för tandvården. Detta förhållande är självfallet inte ett bevis för att behovet av tandvård skulle vara större i Malmö och Stockholm än i övriga delar av landet. Det beror i huvudsak på att de privata tandläkarna eftersträvat en lokalisering till storstadsregionerna med deras varierade utbud beträffande möjligheter till sysselsättning för övriga familjemedlemmar, deras varierade kulturutbud, sociala utbud, osv. Genom att en varierad och kvalitativt bra tandvård erbjudits på ett lättillgängligt sätt har efterfrågan stigit på tandvård.

En privatisering av den nuvarande gemensamma verksamheten skulle vara ett dräpslag inte minst mot glesbygden och kraftigt förstärka den regionala obalansen.

Fru talman! Mot bakgrund av vad jag sagt är jag tacksam för att moderaterna inte fått majoritet för sina åsikter. Inte heller har de fått majoritet för sina förslag om de s. k. riskgarantilånen och de förslag som de i det sammanhanget framfört om att lokaliseringsbidrag, offertstöd och sysselsättningsstöd skall avskaffas. Till detta kopplar de också att lokaliseringslånen skall bort. Moderaterna är alltså ensamma om dessa förslag. I utskottsbetänkandet har vi redogjort för skälen till att vi inte vill stödja dem.

De s. k. riskgarantilånen har beskrivits mycket knapphändigt i den moderata motionen. Skall de t. ex. vara räntebelagda? Vilka amorteringstider skall gälla? Det är många frågor som är obesvarade när det gäller dessa lån. Jag tycker att det hade varit bra om vi kunnat komma fram till ett förslag som inneburit att en del i den flora av stödåtgärder som finns inom regionalpolitiken kunde slopas, men vi måste finna bättre förslag än dem som moderaterna nu har lagt fram innan vi vågar oss på att ändra på det som nu gäller.

Frågorna om länsanslag och lokaliseringslån har diskuterats redan tidigare i dag, varför jag avstår från att gå närmare in på dem.

Fru talman! Sammanfattningsvis kan jag konstatera att det är moderaterna

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

som skiljer ut sig. I övrigt är det en tämligen samfällad uppfattning att det nuvarande stödsystemet har fungerat bra och bör behållas i allt väsentligt.

Anf. 62 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Fru talman! Marianne Ståhlberg blev riktigt upprörd över vår reservation. Jag kan trösta henne med att tiden arbetar för oss och för våra moderata åsikter.

Vad vi har påpekat i reservationen är att det förhållandet att man har haft råd att satsa så mycket på den offentliga sektorn har gjort att vissa regioner har blivit så beroende av dem att de nu, när man inte har råd längre, har svårt att få fram annan typ av sysselsättning. Det är ett konstaterande vi har gjort, och så är de verkliga förhållandena.

I andra reservationer har vi också pekat på att satsningarna på den offentliga sektorn inte alltid har varit till gagn för glesbygden. Satsningarna har nämligen blivit dyrbara och anpassade till tätorterna, och därför har inte glesbygden kunnat få del av dem. Genom att man har ett offentligt monopol har man inte gett några alternativ, och det är alternativen vi vill ge i glesbygden. Dessa alternativ kan bestå i att på samma villkor som inom den offentliga sektorn en granne eller en släkting kan ta hand om ens barn eller att det ges möjlighet till service genom privat initiativ i liten skala. Det handlar inte om någon privat tjänstesektor i stor skala som skall tillkomma i de stora områdena.

Jag vill ställa en fråga till Marianne Ståhlberg som talade om de satsningar som gjorts av den socialdemokratiska regeringen. Det var högskolesatsning och satsningar på olika håll i en katalog liknande den industriministern gjorde nyss. Men mitt påpekande och mina exempel från vårt gemensamma hemlän, Jämtlands län, att samtidigt som man ger med den ena handen så tar man med den andra gäller att man tar pengar från företag som skall gå till fonderna. Därför undrar jag: Vilka regionalpolitiskt positiva effekter har löntagarfonderna gett för Jämtlands län?

Anf. 63 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Låt mig först få konstatera att Marianne Ståhlberg i långa stycken hade en mer nyanserad syn på regionalpolitiken än vad industriministern hade. Industriministern förde ett långt och tekniskt resonemang om budget och stödanslag osv., medan Marianne Ståhlberg faktiskt med inlevelse beskrev lokala initiativ och regionala aktiviteter som har kommit till under de senaste åren.

Under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet fick vi en ny inriktning. Folk ute i bygderna började i större utsträckning ta egna initiativ därför att de hade tappat tron på att det s. k. storsamhället skulle lösa alla problem. Det var också motiven till att Nils G. Åsling en gång tillsatte den s. k. Norrbottensdelegationen, som sedan har fått efterföljare på många andra områden. Det är då litet synd om den regionalpolitiska debatten, som har förts tidigare i dag från socialdemokraterna, alltför mycket handlar om teknikaliteter. Jag tror att vi i större utsträckning bör föra debatten om

människornas levnadsvillkor, betingelserna i närmiljön osv., som jag också tidigare var inne på.

Marianne Ståhlberg tog upp frågan om forskning och teknikutveckling. Det är en bit som gränsar till den trätekniska forskningen och utvecklingen. Vi har i en reservation begärt anslag till just satsning för att öka träförädlingen inom stödområdet på det sätt som vi var överens om i den regionalpolitiska utredningen. Men dess värre har inte socialdemokraterna och inte heller Marianne Ståhlberg i utskottet fullföljt planerna på detta område. Jag vill då fråga Marianne Ståhlberg av vilken anledning socialdemokraterna har hoppat av från sin linje i utredningen när det gäller stödet till sågverksindustrin och träförädlingsföretagen i stödområdena. Detta är också viktigt. Jag skriver under på vad Marianne Ståhlberg sade om forskning och teknikutveckling – och det kommer Nils Häggström senare att utveckla – men varför har ni lämnat just den här biten åt sidan?

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Anf. 64 MARIANNE STÅHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag ställde en del frågor till Ingrid Hemmingsson men fick inget svar. Moderaterna har i sin reservation och här i riksdagen tidigare talat om hur farlig den offentliga sektorn är för glesbygden. Jag vill ha ett svar på frågan: Vilka tjänster som utförs av den offentliga sektorn är det som moderaterna tycker är farliga?

Vad löntagarfonderna betyder för glesbygden och för Jämtlands län kommer Gustav Persson att svara på. Han har ansvaret för den reservationen.

Ingrid Hemmingsson och Anders Högmark talade om att det var så viktigt att få bra och lämplig arbetskraft till stödområdena, och jag håller med om att det är en väldigt viktig bit. Det har förts en lång diskussion om detta i Jämtlands län under senare tid. Men jag finner inte någon reservation kring de motioner som Anders Högmark och Ingrid Hemmingsson hade väckt i anledning av den regionalpolitiska propositionen. Det är centern som i stället har en reservation om detta.

I Jämtlands län har landshövding Sven Heurgren tagit initiativ till en utredning om de här problemen. F. d. centerriksdagsledamoten Per Stjernström sitter med i den utredningen, och det gör jag också. Utredningens ledamöter skall träffas för första gången den 17 juni, och då skall vi ta upp diskussioner om vilka förslag vi från länet skulle kunna lägga fram om hur man skall klara rekryteringen av nyckelpersoner till stödområdena.

Så några ord till Per-Ola Eriksson. Jag får väl då först tacka för de berömmande orden, men jag kan försäkra att industriministern och jag har exakt samma uppfattning om det viktiga i att det tas initiativ från de lokala områdena. Det har industriministern talat om vid flera tillfällen. När han var på vår distriktskongress i fjol höll han ett långt, mycket fint anförande om vikten av det.

Jag tror att det finns större oenighet mellan centern och moderaterna än det finns mellan industriministern och mig. Jag tror därför att det vore klokare av Per-Ola Eriksson att ta ett samtal med moderaterna – centern har

ju för avsikt att regera tillsammans med moderaterna, om det skulle bli så.

Per-Ola Eriksson känner säkert till att SIND har ett uppdrag när det gäller träförädling och även har fått medel till det. Därför menar vi att vi för närvarande inte behöver göra mera för det, utan vi avvaktar det förslag som kommer från SIND.

Anf 65 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Fru talman! Marianne Stålberg gör på precis samma sätt som andra socialdemokratiska företrädare här i kammaren – talar om oenigheten mellan centern och moderaterna. Varken centern eller vi har funnit anledning att i större utsträckning beröra någon oenighet, som egentligen inte finns. Men man tänker tydligen göra här som man gör med inflationen: Man tror att man kan prata sig till 3 % inflation. I det här fallet tror man tydligen att man kan prata sig till en oenighet som inte finns.

När det gäller svårigheterna att rekrytera nyckelpersoner till glesbygden vill jag till Marianne Stålberg säga att vi har tagit upp det i ett särskilt yttrande, som Marianne Stålberg kan läsa; det är yttrande nr 3, ett ganska långt yttrande. Det är bara bra att man i ett sådant glesbygdslän som Jämtland har tillsatt en utredning som skall se över detta. Det innebär ju att man är medveten om problemen.

Jag sade också i mitt anförande att vi skall vara lyhörda för de signaler som kommer från företagen. I den utredningen finns det tydligen en företagare med, så på det sättet är allt då bra.

Det var också det som var syftet med vår motion – det här är ju ingenting som man direkt kan omsätta, utan man måste också titta på effekterna.

Jag har aldrig sagt att den offentliga sektorn är farlig för glesbygden. Jag skulle aldrig ta de orden i min mun – det tror jag nämligen inte ett ögonblick. Däremot har vi inte råd att bygga ut den offentliga sektorn.

Vidare är den offentliga sektorns monopolsituation styrd av statsbidrag på det sättet att tjänsterna inte kan komma glesbygden till del. Ta bara som exempel de statsbidrag som styr barnomsorgen. Den typ av barnomsorg som skulle kunna nyttjas av glesbygden blir mycket dyrare, och den vill inte kommunerna satsa på i så stor utsträckning därför att den styrs av ett statsbidrag som är litet; det är praktiskt taget lika med noll och ingenting.

Vi tar upp allting sådant. Vi menar att man måste tillåta enskilda människor att ta privata initiativ inom servicesektorn, där vården utgör en stor del i glesbygden. Vi kan inte längre envist hålla fast vid det offentliga monopolet, utan vi måste tillåta alternativ, därför att det är det som människor vill ha. Människor vill ha alternativ. Det är inte politiker som Marianne Stålberg och jag som skall bestämma vad folk ute i glesbygden skall ha för sorts service; vi bör åtminstone se till att det finns alternativ för dem att välja emellan.

Jag har inte fått något som helst svar på min fråga, vad löntagarfonderna har gjort för nytta för utvecklingen i Jämtlands län. Frågan om löntagarfonderna är en mycket viktig fråga, som socialdemokraterna gick till val på förra gången. När vi ändå talar om pengar som vi skall satsa på glesbygd och

stödslän, vore det väl på sin plats att i det här fallet också bemöta den kritik som jag tidigare framfört från talarstolen. Det är ett faktum att det strömmar ut pengar från våra glesbygdslän – det handlar om miljontals kronor – till löntagarfonder, som företagen i de länen inte har den minsta nytta av. Jag tycker att vore rimligt att jag fick veta Marianne Stålbergs syn på den saken.

Anf. 66 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Marianne Stålberg säger att industriministern har exakt samma uppfattning som hon och att han skulle ha klargjort detta på en distriktskongress i Östersund. Jag deltar ju inte i socialdemokratiska distriktskongresser, så jag har inte hört industriministern plädera för Marianne Stålbergs linje. Jag konstaterar bara att medan han var närvarande under debatten här i dag lyckades han inte visa att han ansluter sig till den.

Frågan om centern och moderaterna har skilda uppfattningar lämnar inte socialdemokraterna någon ro i dag. Låt mig då säga att jag är här för att plädera för centerns regionalpolitik, som vi har presenterat i form av motioner som alternativ till den socialdemokratiska propositionen. Då vi har motionerat med anledning av propositionen har vi inte sneplat åt vad andra partier föreslår. Våra krav skall jämföras med de krav som den socialdemokratiska regeringen har lagt fram. Det är våra krav, som har avstyrkts av den socialdemokratiska utskottsmajoriteten, som jag pläderar för.

Vad sedan gäller trätekniken är det riktigt att SIND jobbar med branschprogram, men man ägnar inte den norrländska träförädlingsindustrin det intresse som vi menar att man borde göra. Av den anledningen anser jag att de pengar behövs som Marianne Stålberg och jag – hela utredningen för övrigt – var överens om. Men de pengarna har fallit bort på vägen, och jag konstaterar att Marianne Stålberg har gjort ett avsteg från vad vi tidigare var överens om. Det är synd, för jag tror att norrländsk träförädlingsindustri behöver pengarna, inte minst i Jämtland.

Anf. 67 MARIANNE STÅLBERG (s) replik:

Fru talman! Det är rätt fantastiskt, tycker jag, att centerpartiet och moderaterna nu är tämligen överens om tagen. Det är konstigt att det inte framgick av de reservationer som avgivits till det här betänkandet och till många andra betänkanden också. Per-Ola Eriksson hittar nu inte någonting som han kan anklaga moderaterna för.

Till Ingrid Hemmingsson vill jag säga att jag tycker det är rätt skrämmande att hon inte känner till vad den offentliga sektorn betyder för glesbygden. Påståendet att hon inte skulle ha sagt att den offentliga sektorn är farlig för glesbygden är inte riktigt. Jag har läst det i ett protokoll, som jag tyvärr inte har med mig nu, från en debatt som vi hade för jag tror två år sedan, när Ingrid Hemmingsson just hade kommit hit till riksdagen. Hon deltog då i en debatt där hon sade exakt så som jag har återgivit. Vi kan ju gemensamt leta reda på det yttrandet sedan.

Jag blev då överraskad över att Ingrid Hemmingsson kunde säga någonting sådant, eftersom hon själv kommer från ett glesbygdslän och borde ha

Nr 155

**Torsdagen den
30 maj 1985**

**Regionalpolitiken
m. m.**

uppmärksammat det fantastiska arbete som utförs av alla som är anställda inom den offentliga sektorn.

I mitt huvudansförande frågade jag vad det är för oro ni känner inför dem som är anställda inom den offentliga sektorn. De som redan är anställda, vad är det för oroande med dem? Det har jag inte fått något svar på.

Förste vice talmannen anmälde att Ingrid Hemmingsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 68 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Fru talman! Det blir tyvärr en del upprepningar här, men debattformen är ju sådan att det inte kan undvikas.

Regionalpolitiken har för centerpartiet alltid varit en hjärtefråga. Det är en självklarhet för centerpartister att man skall fördela samhällets resurser rättvist. För att skapa förutsättningar för detta krävs att det förs en vettig ekonomisk politik. Det har socialdemokraterna misslyckats med, anser jag.

Tack vare en högkonjunktur har det under senaste året varit en hög ekonomisk aktivitet i vårt näringsliv, och industriministern tog helt åt sig äran för konjunkturuppgången. Ärligt talat har regeringen haft god hjälp till sina framgångar av både Margaret Thatcher och Ronald Reagan, men det nämnde inte industriministern någonting om. Trots högkonjunkturen har dock vissa regioner fortfarande hög arbetslöshet, och vi kan nu bara ana vad som kommer att hända i dessa områden vid nästa lågkonjunktur.

Redan i dag kan vi skönja konturerna av den förda ekonomiska politiken.

Vi har en inflation som ligger på topp i Västeuropa. Frida Berglund sade tidigare här i dag så hurtigt att kampen mot inflationen har varit framgångsrik. Man kan fråga sig om det verkligen har förts någon kamp mot inflationen. Inflationen i dag är högre än när socialdemokraterna tog över regeringsansvaret 1982. Hur kan man då säga att kampen mot inflationen har varit framgångsrik? Det kan man kalla höjden av ambitioner inom det socialdemokratiska partiet!

Industriministern sade att det är bättre med en regering med tur än fyra med otur. Ja, tidigare regeringar hade otur, med lågkonjunkturer, oljeprisstegringar och liknande. Men man kan då fråga sig: Är det tur att vi har en inflation som är 100 % högre än den som regeringen har som mål? Det kan man väl inte påstå är tur.

Är det höga ränteläget ett resultat av tur? Vem bär ansvaret för detta om inte socialdemokratin? Man kan ju inte efter de här goda åren skylla på oppositionen, det är omöjligt.

Vi har en arbetsmarknad där det aldrig har varit så många som stått utanför den ordinarie arbetsmarknaden under en högkonjunktur som nu. Det kan man inte påstå är tur.

Det statsfinansiella läget är sämre än det var 1982. Vi har en statsskuld som i dag närmar sig 600 miljarder kronor. Sommaren 1982 låg den på ca 320 miljarder. Statsskulden galopperar våldsamt iväg. Det kan man inte påstå är tur. Räntan på statsskulden beräknas nästa budgetår uppgå till 70 miljarder

kronor. Som jämförelse kan nämnas att försvarsbudgeten är på 23 miljarder, vilket ju egentligen är en struntsumma jämfört med dessa ränteutgifter. Och räntan på statsskulden kommer att öka med 10 miljarder per år. Trots detta gör socialdemokraterna motstånd när det gäller att försöka spara i statens finanser.

Fru talman! Jag vill påstå att det inte är otur som socialdemokraterna drabbats av, utan det är helt enkelt fråga om oskicklighet.

Vi kan bestämt hävda att regeringens politik inte skapat de bästa förutsättningarna och resurserna för en aktiv regionalpolitik. Det är under de goda åren som man skall samla i ladorna. Tyvärr kommer inte detta att ske, och det är allvarligt för hela vårt lands framtid. Det finns även andra viljeyttringar från socialdemokratin som pekar mot en ökad koncentration. Uppgåelsen nu senast mellan moderater och socialdemokrater i fråga om lokaliseringen av AMU-kansliet till centrala Stockholm är ett synbart bevis. Även den stora järnvägsslakten som nu påbörjats är ett steg i fel riktning.

Industriministern anklagade centern för att under sex år ha utarmat och nedrustat regionalpolitiken. Varför säger industriministern så? Anfall är bästa försvar, och det är just skenanfall som industriministern gör. Men den som har något minne vet vad som hände efter 1976, med talet om det dukade bordet, och vilka problem som uppstod. Kommer man ihåg hur det var då, har man större förståelse för att det fanns vissa problem här i landet.

Fru talman! Löntagarfondernas roll i regionalpolitiken tas upp med anledning av vpk-motioner. Från centerns sida hävdar vi att löntagarfonderna är ett främmande element i vårt demokratiska samhällssystem, och den uppfattningen förstärks nu genom vpk:s intresse för fondernas vidare utveckling. För övrigt har centern, moderaterna och folkpartiet enats om att som första åtgärd vid ett maktskifte nu i höst avskaffa löntagarfonderna. Våra motiv är välkända och behöver därför inte upprepas. Vidare har centerpartiets representanter i näringsutskottet i en reservation till betänkandet nr 34 framhållit att fonderna skall avskaffas.

I en interpellationsdebatt den 15 april kunde inte finansministern visa på ett enda jobb som skapats genom löntagarfondernas införande. Däremot kunde man konstatera att fonderna tappat fattiga glesbygdskommuner och småföretag på kapital – kapital som sedan använts till att förvärva aktier i de mest lönsamma företagen. Vi har här fått höra lysande exempel på detta från Jämtlands län. Det var detta industriministern ansåg som viktigast, att skapa kapital till lönsamma företag. Men det är ju inte bara kapital som behövs, utan idéer och nya företag, och detta kan man ordna utan löntagarfonder.

Enligt utskottets skrivning är den regionala anknytningen mycket viktig och att löntagarfondernas verksamhet i sig inte saknar regionalpolitisk betydelse. Jag vill bestämt hävda att löntagarfonderna inte skapat ett enda jobb i Norrbotten, Bergslagen eller i Dalsland. Trots detta vill socialdemokraterna nu hävda att fonderna "i sig inte saknar regionalpolitisk betydelse". Kan vi möjligen här och nu från utskottets talesman få konkreta exempel?

Jag vill hävda att löntagarfonderna på sikt kommer att få ogynnsamma effekter på sysselsättningen vilket i sin tur påverkar regionalpolitikens

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

Regionalpolitiken
m. m.

Torsdagen den
30 maj 1985

Regionalpolitiken
m. m.

resurser. Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till reservation 21.

I reservationerna 43 och 45 tar vi upp lokaliseringssamrådets framtida utformning och regionala prioriteringar. Den översyn som regeringen aviserar i proposition 115 bör enligt centerpartiets uppfattning syfta till att fördjupa och effektivisera samrådet. Det är viktigt att i tider då de regionala obalanserna tilltar förstärka de regionalpolitiska medel som står till buds. Vi anser faktiskt inte som moderaterna att lokaliseringssamrådet är en form av "påtryckning", utan att det verkligen är ett samråd och samtidigt ett uttryck för en målsättning att ge sysselsättningssvaga regioner arbetstillfällen.

Ett bra exempel är Volvos etablering i Uddevalla. Motsvarande situationer kommer med största säkerhet att uppstå även i framtiden. Samhället bör alltså ha den rätten att kunna påverka näringslivet att lokalisera sig i områden av regionalpolitiska skäl.

Jag yrkar bifall till reservationerna 43 och 45.

I reservation 76 behandlas den geografiska avgränsningen av Uddevallaregionen. Först vill jag understryka att centerpartiet stött alla de förslag som riksdagen beslutat om vid omstruktureringen av Uddevallavarvet. Vår mening är att alla orter var de än befinner sig i landet måste få ett starkt samhälleligt stöd vid större omställningar. Och detta har skett i Uddevalla. Däremot är vi inte överens när det gäller den geografiska avgränsningen av regionen. Den har blivit alltför snäv.

Ytterligare några kommuner ingår i samma arbetsmarknadsregion. Trots detta har de utelämnats av riksdagens majoritet. Den avgränsning som nu gäller riskerar att klart diskriminera de kommuner som inte kan få del av det föreslagna stödet. Det är helt uppenbart att ett företag inte etablerar sig i en grannkommun till Uddevalla om förmånligare villkor kan erhållas i regionens huvudort.

Den nuvarande inriktningen i Uddevalla är således koncentrationsdrivande. Vi kan nu efter någon månad klart konstatera att så är fallet. Ett flertal företag har sökt sig till Uddevalla, och grannkommunerna får nu helt agera åskådare.

I Uddevallaområdet sker en omfattande arbetspendling. Hela 1 600 personer nettoinpendlar till Uddevalla varje arbetsdag från kommunerna Färgelanda, Orust, Sotenäs, Tanum och Strömstad. Här har vi en av anledningarna till centerpartiets ställningstagande till att regionen bör utökas. Genom den snäva avgränsningen konserverar man nu pendlingspolitiken. Kommunerna i området har även protesterat mot regeringens politik.

Från Färgelanda kommun nettoutpendlar dagligen över 800 personer. Det är mer än 25 % av arbetskraften i kommunen. Det borde vara en fördel för samhällsekonomin om färgelandaborna kunde få sysselsättning närmare bostadsorten.

Fru talman! Jag väntar med spänning på vad utskottets talesman har för kommentar till den omfattande pendlingen i Uddevallaområdet.

Till sist yrkar jag bifall till reservation 76.

Fru talman! Regionalpolitikens mål är att skapa förutsättningar för en balanserad befolkningsutveckling och ge tillgång till arbete, service och god miljö åt alla människor oavsett var de bor i vårt land.

Torsdagen den
30 maj 1985

Denna fina målsättning ställer vi oss alla bakom. Men för att nå dit anvisar vi skilda vägar att gå.

*Regionalpolitiken
m. m.*

Vi har för närvarande en ansevärd flora av stödåtgärder. Vi moderater försöker bringa reda i medelsarsenalen och har presenterat en helt ny idé – riskgarantilån – som rimligen måste göra den regionalpolitiska stödhanderingen lättare.

När det gäller regionalpolitiskt stöd talar vi moderater om generellt verkande insatser. Och då är det inte enbart en sänkning av sociala avgifter vi menar. I generellt verkande åtgärder ingår t. ex.:

en ekonomisk politik som ger förutsättningar för företagande och expansion,

ett skattesystem som ger rättvisa och där åtminstone förmögenhetsbeskattningen på arbetande kapital elimineras,

ett stabilt penningvärde och en rimlig räntenivå,

lagar och regler som kan förstås och efterlevas utan tillgång till juridisk expertis.

Ett slopande av löntagarfonderna skulle dessutom vara en generellt verkande åtgärd som skulle få stor regionalpolitisk betydelse.

Det är således inom en mängd områden vi kan verka för att hjälpa skogslänen att få den sysselsättning som är så betydelsefull. Det behövs alltså en hel del åtgärder utöver vad som omnämns i detta betänkande för att släppa fram människors idéer, kunskap, produktivitet och fantasi.

När vi talar om regionalpolitiska insatser skall vi vara på det klara med att de så gott som enbart är riktade mot små och medelstora företag. De utgör den överväldigande parten. Företag med över 200 anställda i de här sammanhangen når antalsmässigt inte upp till 1 %. Har vi klart för oss detta skall insatserna sedan formas därefter.

Vi måste också inse att den tekniska utvecklingen kommer att ha en avgörande betydelse för de regioner som omfattas av de stödåtgärder vi diskuterar i dag.

Det är en svår men nödvändig uppgift att ställa om skogslänen inför de tekniska krav som kommer att uppstå i framtiden. Mikroelektronik, datateknik, avancerad produktionsteknik och informationsteknologi är områden inom vilka utvecklingen nu ställer krav på initiativ för att man skall kunna utnyttja dessa nya tekniker och krav på utbildning, så att man skall kunna tillgodogöra sig framstegen. De regioner som inte har kraft att följa med blir ohjälpligt efter.

Inom dessa områden fordras insatser från samhället, företag och enskilda.

I det här sammanhanget är det också på sin plats att fundera över, vilket Marianne Ståhlberg gjorde, det faktum att statens stöd över STU för forskning och utveckling huvudsakligen går till de tre storstadsregionerna. Budgetåret

1982/83 gick över 50 % av de 148 milj. kr. som fördelades till Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna. Mitt län, Gävleborg, fick t. ex. 2,7 %, många andra fick mindre.

Jag nämnde inledningsvis exempel på generella insatser som skulle vara verkningsfulla för företagandet i hela vårt land. Vad som är bra för landet är självklart också bra för de delar av Sverige som omfattas av regionalpolitiken.

Vi moderater anser att generella regionalpolitiska medel måste utgöra grunden för strävandena att minska de regionala obalanserna.

Selektivt stöd innebär risk för att konkurrensen snedvrids. Företag som erhåller subventioner kommer i ett konkurrensmässigt bättre läge än andra företag i samma bransch. Detta bidrar till osäkerhet på marknaden.

Man måste också förstå att administratörer har begränsad förmåga att räkna ut vilka utvecklingsidéer som är så bra att de bör få offentligt stöd.

Det finns säkert många projekt som hade varit utvecklingsbara, om det hade varit möjligt att sänka företagets kostnader något. Enligt vårt förslag om sänkta sociala avgifter lämnas 560 milj. kr. kvar hos företagen i de regioner som omfattas av stödområdena A och B. Det är självklart att ett sådant stöd måste få positiv betydelse för företagen. Lönekostnaderna utgör den största utgiften för de flesta företag.

Vi föreslår att de sociala avgifterna sänks med 10 procentenheter i stödområde A. För att minska tröskeleffekterna och även ge stimulans till arbetsgivare inom stödområde B föreslår vi en nedsättning med 3 procentenheter inom detta område. Nedsättningarna bör gälla samtliga verksamheter med undantag av den offentliga.

De ökade marginaler som då uppstår ger utrymme för investeringar och ökad expansion. Var och en kan räkna ut att det rör sig om en hel del pengar för ett företag med 20–30 anställda.

Som ett medel att främja utvecklingen i Norrland har sedan början av 1970-talet en del industricentra uppförts för att lösa lokalfrågan för industrin på vissa utvalda orter. Den låga ekonomiska aktiviteten får väl anses vara orsaken till att utvecklingen inte blivit vad man hoppats. Stiftelsen står nu med stora outhyrda ytor. Vi delar departementschefens uppfattning att inga fler lokaler för närvarande bör byggas utan att stiftelsen nu får koncentrera sig på att höja uthyrandegraden. Utöver detta vill vi påpeka att man måste öka hyresintäkterna och även undersöka om man inte i vissa fall kan avyttra lokaler.

Regeringen anser att systemet med lokaliseringssamråd bör ses över. Vi moderater anser att man omedelbart kan avskaffa samrådet.

Statsrådet konstaterar i propositionen att man i framtiden inte kan räkna med några mer betydande nyetableringar eller omlokaliseringar bland de företag som är aktuella för samråd. Den insikten styrker vårt förslag om samrådets slopande. Om de aktuella förhållandena inom industrin kan regeringen hålla sig informerad på annat sätt – man behöver inte föreskriva villkor. Näringslivet skall styras genom generella lagar och förordningar och inte genom påtryckningar. Systemet har ingen regionalpolitisk betydelse.

Etablering i sysselsättningssvaga områden skall stimuleras på annat sätt, som vi i flera sammanhang påpekat. Lokaliseringssamrådet kan betraktas som förtäckt etableringskontroll och kan verka hämmande på näringslivet.

Statsrådet har inte funnit samrådet fungera tillfredsställande och överväger därför att begränsa antalet företag som skall omslutas av samrådsverksamheten men vill fundera på saken. Genom att stödja vår reservation befriar man departementet från vidare funderingar i den vägen.

Därmed har jag, fru talman, argumenterat för bifall till reservationerna 34, 41 och 42.

Anf. 70 GUSTAV PERSSON (s):

Fru talman! I mitt anförande kommer jag att behandla de delar av arbetsmarknadsutskottets betänkande som berör arbetsgivaravgifterna, sysselsättningsstödet, industricentra, lokaliseringssamrådet och stödområdesindelningen.

Två motioner – 2942 och 2943, båda från vpk – behandlar löntagarfonderna i anslutning till regionalpolitiken. Motionärerna framhåller att löntagarfonderna kan göra betydelsefulla insatser för uppbyggnaden av nya och mindre ensidiga näringsstrukturer i länen. De skulle också kunna bidra till att minska beroendet av de stora privata företagen utanför den egna regionen, sägs det vidare i motionerna.

Under hela den långa debatt som föregick riksdagsbeslutet om löntagarfonderna kom denna fråga upp gång på gång, men den har alltid avvisats som varande orealistisk. Löntagarfonderna har helt andra uppgifter och kan därför inte också åläggas en regionalpolitisk uppgift. Detta måste nu som tidigare vara hela samhällets uppgift. Arbetsmarknadsutskottet tog ställning till den här frågan redan hösten 1983 i ett yttrande till finansutskottet, och vi har ingen annan uppfattning nu. Utskottet ansåg då att fondernas regionala anknytning är viktig, men att fonderna i sin placeringspolitik inte skall ha några uttalade regionalpolitiska mål, även om verksamheten i sig inte saknar regionalpolitisk betydelse.

Med det sagda yrkar jag avslag på reservationerna 20 och 21.

Jag övergår nu till att behandla frågan om nedsättning av företagens socialavgifter. Här föreligger motioner från alla de borgerliga partierna, som föreslår att avgiftsnedsättningen utsträcks att gälla hela stödområde A. De föreslagna åtgärderna innebär samtidigt en försämring för vissa delar av Norrbotten. Vidare vill motionärerna vidga nedsättningen till alla näringsgrenar utom den offentliga sektorn.

Regeringen anser att nuvarande system för avgiftsnedsättning bör vara oförändrat i vad gäller både geografisk och branschmässig omfattning. Arbetsmarknadsutskottets majoritet delar regeringens uppfattning i denna fråga. Det finns enligt vår mening flera skäl till detta.

Först och främst har nedsättningen av socialavgifterna i Norrbotten fungerat under en mycket kort tid. Det är enligt vår mening inte möjligt att på denna korta tid dra några slutsatser av hur differentierade arbetsgivaravgifter fungerar som medel i regionalpolitiken. Om inte avgiftsnedsättningarna får

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

ligga fast under någon längre tid kommer utvärderingarna att få ett begränsat värde.

Utöver detta är det också viktigt att systemet ligger fast under så lång tid att företagen kan väga in avgiftsnedsättningarna i sin planering och i sina kalkyler. Snabba förändringar skapar ryckighet och onödiga svårigheter för företagen. Likaså måste företagen veta att konkurrensfördelarna som avgiftsnedsättningen innebär måste bestå under en längre tid. Ändrar vi för snabbt minskas säkert tilltron till systemet.

Den i motionen föreslagna branschmässiga utvidgningen som avser att gälla alla näringsgrenar utom den offentliga sektorn skulle medföra en fördubbling av kostnaderna från ca 350 milj. kr. till ca 700 milj. kr. per år. I dagens budgetläge är det en betydande utgiftsökning som måste vägas mot andra regionalpolitiska insatser. Det kan innebära risk för neddragningar på andra områden i det regionalpolitiska stödet. Den avvägning som regeringen gjort – mellan generella stödinsatser av typen avgiftsnedsättningar och mera selektiva insatser i det regionalpolitiska stödet – finner utskottet i dagens läge vara riktig.

Vidare är det av stor betydelse att avgiftsnedsättningen inriktas mot samma näringsgrenar som omfattas av det regionalpolitiska stödet. Detta underlättar också företagens planering och ökar även tilltron till systemet.

Slutligen kan man, när det gäller den branschvisa utvidgningen, anföra att systemet har varit i gång under alltför kort tid för att man skall kunna göra en hygglig utvärdering.

Med det anförda yrkar jag avslag på reservationerna 34–39.

När det gäller Svappavaara samhälle i Kiruna kommun har det i två motioner – dels i centerns partimotion 2915, dels i en folktoppartimotion av Rune Ångström m. fl. – föreslagits geografisk och branschmässig utvidgning av nedsättningen av arbetsgivaravgiften. Arbetsmarknadsutskottet avstyrker också dessa motioner med samma motivering som anförts tidigare.

När det gäller sysselsättningsstödet har regeringen föreslagit en kraftig höjning av beloppen per årsarbetskraft i alla stödområden. Motiveringen till detta är främst att det är av stor vikt att stimulera företag som ökar sin sysselsättning. Ett annat motiv för höjningen är att detta är ett bättre sätt att stödja företag i stödområde A än att – som de borgerliga partierna föreslår – utvidga nedsättningen av arbetsgivaravgifterna till hela stödområde A.

Utskottet tillstyrker förslaget i propositionen om sysselsättningsstödet och avstyrker motion 2915 i denna del. Jag yrkar avslag på reservation 40.

I den moderata motionen 2951 av Alf Wennerfors m. fl. föreslås bl. a. att man skall avyttra de delar i industricentra som står tomma. Utskottet finner en sådan åtgärd alltför defensiv. Dessutom kommer detta att ytterligare försvåra nyetablering av företag i utsatta orter. Motion 2951 avstyrks i denna del, och jag yrkar avslag på reservation 41.

I flera motioner tar man upp frågan om lokaliseringssamrådets framtida utformning och inriktning. Lokaliseringssamrådet, som bygger på en överenskommelse mellan Sveriges industriförbund, Kooperativa förbundet och Lantbrukarnas riksförbund, har pågått sedan 1976. Syftet var att få en

informell kontaktkanal mellan regeringen och de stora industrikoncernernas företagsledningar när det gäller regional- och sysselsättningspolitiska frågor. I dag omfattar samrådet ca 170 företag eller koncerner med över 500 anställda. Dessa företag svarar för ungefär hälften av de industrissysselsatta i Sverige.

Riksdagen har senare beslutat om att utvidga detta samråd till att omfatta även den privata service- och tjänstesektorn. Detta samråd handhas av SIND.

Såväl regeringen som utskottet konstaterar att förutsättningarna för lokaliseringssamrådet har förändrats. Som bekant har industrins utveckling under senare delen av 1970-talet och under de första åren på 1980-talet varit mindre gynnsam. Antalet industrissysselsatta sjönk från 1 049 000 år 1975 till 887 000 år 1983. Industrins anläggningsinvesteringar sjönk också mycket kraftigt under de borgerliga regeringsperioderna. Den uppgång i industriproduktion och industriinvesteringar som skett sedan 1982, och som också inneburit en ökning av antalet anställda, har i huvudsak skett i befintliga anläggningar. Även investeringar inom nya produktområden förväntas ske i anslutning till redan verksamma företagsenheter.

Det är främst effektivitetsskäl i en hårdnande konkurrens och större möjligheter att därmed långsiktigt trygga produktion och sysselsättning på redan etablerade orter som lett till att omlokaliseringen av företagsenheter minskat.

Antalet fall av rena nyetableringar eller filialutläggningar i samrådsgruppen har varit mycket ringa. Samrådet har därför mera gällt frågor med anknytning till investeringar vid befintliga anläggningar, företagsrekonstruktioner etc.

Mot den här bakgrunden finner industriministern att en översyn av lokaliseringssamrådet bör ske.

Utskottet utgår ifrån att det regionalpolitiska syftet kvarstår även efter översynen. Utskottet finner det också angeläget att framhålla att den minskade sysselsättningstillväxten inom den offentliga sektorn, i förening med mindre möjligheter att lokalisera industrissysselsättningen, kommer att medföra risker för ökad regional obalans. Det är därför viktigt att utveckla metoder, så att den privata service- och tjänstesektorn geografiskt kan fördelas jämnare än för närvarande. Lyckas man inte med detta, måste en ökad privatisering av denna sektor avvisas, även av regionalpolitiska skäl. Därför måste lokaliseringssamråd med företag och motsvarande inom den privata service- och tjänstesektorn enligt utskottets mening fullföljas med ökad kraft.

Samtliga motionärer, med undantag av moderaterna, är överens om behovet av lokaliseringssamråd. I den moderata motionen, nr 2951 av Alf Wennerfors m. fl., yrkas att lokaliseringssamrådet skall avvecklas.

På nytt kan vi konstatera hur moderaterna dels skiljer sig ut från de övriga borgerliga partierna i regionalpolitiska frågor, dels som vanligt tror att de fria marknadskrafterna även skall klara av regionalpolitiska insatser. Varifrån moderaterna får dessa erfarenheter redovisar man aldrig. Det räcker

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

nämligen inte bara att tro på marknadskrafterna. Kampen mot arbetslöshet och för en regional utjämning har ofta fått ske mot just marknadskrafterna. Det är en erfarenhet vi inom arbetarrörelsen fått, både inom och utom vårt lands gränser.

Med hänsyn till vad utskottet anfört behöver motionerna 2919 och 2928 inte föranleda någon åtgärd i denna del. Motionerna 546, 1443 och 2954 avstyrks i aktuella delar.

Jag yrkar avslag också på reservationerna 42, 43, 44 och 45.

En rad motionärer berör stödområdesindelningen. I två motioner föreslås en översyn av stödområdesindelningen för vissa län. I ett stort antal motioner – de flesta från den allmänna motionstiden – föreslås ändringar i gällande stödområdesindelning.

I två motioner begärs att kommuner eller delar av kommuner hänförs till stödområde A. Liknande åtgärd när det gäller stödområde B begärs i nio motioner, som i huvudsak berör kommuner i Mellansverige.

I 13 motioner föreslås att kommuner eller delar därav hänförs till stödområde C. Dessa kommuner finns företrädesvis i södra och mellersta Sverige.

Vid behandlingen av dessa motioner i utskottet har vi konstaterat att varken den parlamentariskt sammansatta regionalpolitiska utredningen eller industriministern har föreslagit några förändringar i nuvarande stödområdesindelning.

Utskottet, liksom industriministern, finner det viktigt att inte alltför ofta ändra på dessa indelningar. De bör således ligga fast under en längre tid.

Kraven i två socialdemokratiska motioner – 2926 och 2920 – som gäller Timrå kommun resp. Kristinehamn har genom regeringens beslut blivit tillgodosedda. Med hänvisning till vad som i övrigt anförts anser utskottet att motionerna bör avslås.

Utskottet vill dock tillägga att regeringen har möjligheter att – utanför stödområdet – ange att vissa kommuner eller orter under en övergångstid kan erhålla lokaliseringstöd. Det gäller i samband med strukturella förändringar i näringslivet på dessa orter. Detta har skett på tolv orter eller kommuner under detta budgetår. Utöver detta kan regeringen också lämna regionalpolitiskt stöd även utanför stödområdet. Uddevallaregionen är ett sådant exempel.

Utskottet har vid sin behandling av motionerna haft tillgång till ett omfattande material om samtliga län och kommuner. I samband med behandlingen av motionerna har vi områdesvis studerat tillgängligt statistiskt material. Det är dock inte möjligt för mig att kommentera alla motioner.

När det gäller övre Norrland konstaterar utskottet att Norrbotten fortfarande har det mest utsatta läget. Andelen sysselsatta 1983 låg 6 % under riksgenomsnittet, och länet har även den högsta arbetslösheten. Arbetsmarknadssituationen för kvinnorna har lett till en kraftig utflyttning, främst bland yngre kvinnor i glesbygdskommunerna. Tack vare omfattande åtgärder kan dock en förbättring skönjas. De stora basindustriernas situation har stabiliserats. Nya verksamheter har börjat växa fram med hjälp av ny teknik

och nya produkter.

När det gäller Västerbotten bekräftar stödområdesindelningen länets prioriterade ställning i regionalpolitiken. Utskottet förutsätter att regeringen vid fördelning av länsanslaget beaktar situationen i Västerbotten. Detta gäller även länen i mellersta och södra Norrland.

Den nya inriktningen mot tekniska och ekonomiska utbildningar vid högskolorna i Östersund och Sundsvall/Härnösand som föreslagits i årets budgetproposition kommer också att ha stor betydelse i det regionalpolitiska utvecklingsarbetet.

Bergslagen är en industriregion som drabbats hårt av gruv-, handelståls- och specialstålsindustrins omstrukturering. Orter som drabbas är ofta s. k. enföretagsorter, varför omställningarna blir mycket kännbara. Regeringen och näringslivet har under ett år ställt ca 3,5 miljarder i bidrag, lån och utvecklingskapital till förfogande. Ett intensivt utvecklingsarbete pågår för närvarande i Bergslagslänen.

Regeringen har beslutat att Hallstahammars kommun skall föras in bland kommuner som får del av de s. k. Bergslagsmedlen. Utskottet är i avvaktan på resultat av de insatser som nu görs inte berett att tillstyrka ytterligare åtgärder.

När det gäller Uddevallaregionen finner utskottet att den geografiska avgränsning och de särskilda utvecklingsinsatser som regeringen gjort är väl avvägda.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet 1984/85:13 och avslag på samtliga motioner med de skrivningar som finns i här berörda avsnitt. Jag hemställer också om avslag på reservationerna 18 och 19 samt 65–82.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 71 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Debatten blir litet haltande, eftersom Gustav Persson tar upp socialförsäkringsavgifterna, som vi redan tidigare i dag delvis har diskuterat. Låt mig ändå framhålla att jag efterlyser svaren på de frågor som jag tidigare i debatten har ställt till socialdemokraterna. Vad är anledningen till att man vill utesluta de mest utsatta kommunerna, dvs. kommuner som tillhör stödområde A, från dem som erhåller sänkningar av arbetsgivaravgifterna?

Vi var i regionalpolitiska utredningen överens om att man skulle vidga kretsen av kommuner som skulle få arbetsgivaravgiftssänkningar till att omfatta även kommuner i stödområde A, men vi var oense om avgränsningen beträffande de verksamheter som skulle beröras. Medan socialdemokraterna i utredningen menade att bara vissa verksamheter skulle beröras ville vi från centern att alla verksamheter skulle inkluderas. Jag tror också att det är det riktiga.

Det är skillnader mellan kustregionen i Norrbottens län, där jag själv bor, och Åsele, Vilhelmina och andra kommuner i Västerbottens inland. Jag

begriper inte vad som leder socialdemokraterna fram till det ställningstagande som de har gjort. Inser man inte vilka skillnader som råder? Förstår man inte att avstånden inom inlandet är längre och att näringslivet i inlandet arbetar under helt andra villkor och har helt andra problem? Man ställer de helt dominerande näringsgrenarna, t. ex. jord- och skogsbruket, utanför förmånen av sänkta arbetsgivaravgifter men ger den till hotellrörelser och campingplatser i kustregionen. Detta är dålig fördelningspolitik, och det är det vi reagerar mot.

Gustav Persson tog också upp kostnaderna. Vårt alternativ kostar inte nämnvärt mycket mer, för det vi lägger ned i ökade kostnader till inlandet sparar vi genom att upphäva sänkningen av arbetsgivaravgifterna i de tre kommuner i Norrbotten där problemet är väsentligt mindre.

Då det sedan gäller sysselsättningsstödet innebär vårt alternativ att vi vidhåller det som vi kom fram till i enighet i den regionalpolitiska utredningen. Det har socialdemokraterna nu avvikit ifrån just med motive- ringen att sysselsättningsstödet skulle vara ett alternativ till den sänkta arbetsgivaravgiften. Men sysselsättningsstödet är ett selektivt stöd, som endast kan utnyttjas av vissa som kan utöka sin verksamhet. Det hjälper inte dem som redan har en verksamhet i gång, en verksamhet som skall räddas. Jag beklagar att socialdemokraterna har gjort denna begränsning i det här fallet.

Anf. 72 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Gustav Persson betecknar vpk:s förslag om löntagarfonder- nas aktiva roll i regionalpolitiken som orealistiska. Möjligen har Gustav Persson och jag litet olika uppfattningar om vad som är realism, och vi skall kanske reda ut det litet grand.

Jag skulle då vilja fråga: Är det orealistiskt att vilja använda löntagarfon- derna till att utveckla de egna regionerna och till att delta i aktiva utvecklingsprogram för industrins och andra näringars utbyggnad? Är det mera realistiskt att, som Gustav Persson och socialdemokratin vill, ha löntagarfonder som bara investerar i redan befintliga storindustrier eller bedriver placeringspolitik i värdepapper, bidrar till den allmänna spekulation- nen i landet utan att skapa några jobb?

Är det orealistiskt om löntagarfonderna styrs av valda representantskap ute i de regioner där de skall vara verksamma? Är det mera realistiskt, ifall de skall ha handplockade styrelser som saknar verklig anknytning till den egna befolkningsbasen och som inte är intresserade av någonting annat när det gäller de regioner där de skall arbeta än att kortsiktigt åstadkomma största möjliga avkastning åt fonden?

Är det orealistiskt att vänta sig att löntagarfonderna skall kunna bidra till en teknologisk förnyelse ute i de eftersatta regionerna? Skulle det vara exempel på realism att låta löntagarfonderna investera i den gamla typen av råvaruberoende industrier, vars sysselsättning faktiskt minskar och som därför inte nämnvärt kan bidra till de eftersatta regionernas utveckling, sett i det längre perspektivet?

Jag får slutligen fråga: När de många människor i skogslänen som röstade med socialdemokratin hade förhoppningar på att löntagarfonderna just skulle vara ett medel som skulle bidra till att mildra och häva arbetslösheten där uppe, var de då offer för drömmier eller var de bara offer för de ledande socialdemokraternas bondfångeri? Menade ni ingenting med det som ni var ute och sade på valmötena?

Anf. 73 INGRID HEMMINGSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill vända mig till Gustav Persson och protestera mot att han, liksom alla andra socialdemokratiska talare i denna kammare i dag, använder sig av "marknadskrafterna" som något slags skällsord, som en beteckning för någon sorts anonyma sabotörer som bara ställer till elände. Vad är nu dessa förhatliga "marknadskrafter" för någonting? Egentligen är vi ju alla en del av dem. Vi har producenter och företagare som konkurrerar med varor, priser och kvaliteter. Om produkterna inte går att sälja därför att folk inte vill ha dem, får man lägga ned verksamheten, om man konkurrerar på det viset. Jag vill påstå att det är marknadskrafterna som har skapat det välstånd som vi har i vårt land. Ser man efter hur det är i många andra länder, finner man att marknadskrafterna i vissa länder har ersatts med regleringar. Hur har man det då där? Ja, det är inte den situationen vi vill ha.

Det är väl närmast marknadskrafterna i regionalpolitiken som har åsyftats här. Man anser alltså att marknadskrafterna saboterar regionalpolitiken. Det tycker jag inte. Vad vi vill göra är att kompensera skillnader mellan regioner, så att marknadskrafterna får verka på samma villkor. Det är ju en av målsättningarna i regionalpolitiken.

Jag tycker att man bör diskutera i dessa termer och inte diskutera som om marknadskrafterna är anonyma sabotörer, som om man inte vet vad de är utan bara säger att det är någonting som man inte vill ha. I andra sammanhang brukar ju även socialdemokraterna tala om att sjunga marknadskrafternas lov. Men det är tydligen inte den dagen i dag.

Anf. 74 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Gustav Persson hade ont om tid i dag och berörde reservationerna helt flyktigt. Jag skall bara ta upp två saker, för i de följande replikerna får inte Gustav Persson så mycket mer tid på sig.

När det gäller löntagarfonderna i regionalpolitiken har vi en klar uppfattning, nämligen att de inte har någon uppgift i regionalpolitiken. Och att de inte har det sade Gustav Persson nu klart och tydligt. Men i betänkandet står det litet grand om att de i alla fall har en viss betydelse i regionalpolitiken. Gustav Persson erkände emellertid nu, konstigt nog, att de inte har någon betydelse. Det var intressant.

I fråga om Uddevallaregionen och dess omfattning var det enda som Gustav Persson hade att säga att den var "väl avvägd" – alltså två ord. Det tycker jag var något för litet för att kunna springa förbi den punkten, som har varit mycket diskuterad i det här området under en längre tid. Det finns kommuner runt omkring Uddevalla som anser sig vara mycket orättvist

behandlade av regeringen. Jag tycker nog att Gustav Persson borde ha någon liten kommentar till att exempelvis Färgelanda kommun har 800 personer som nettoutpendlar varje arbetsdag – alltså över 25 % av kommunens totala arbetskraft. Tycker Gustav Persson att det är rätt och riktigt att man skall ha det på det viset? Vore det inte bättre att de stannade hemma i Färgelanda och kunde jobba där i stället för att åka till Uddevalla – som har så ont om jobb? Eller hur, Gustav Persson?

Anf. 75 GUSTAV PERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill först säga något till Per-Ola Eriksson angående socialavgifterna. Jag tror inte att Per-Ola Eriksson lyssnade på vad jag sade, och jag vill därför upprepa skälen.

Nedsättningen av socialavgifterna har fungerat under mycket kort tid, sade jag, och det tror jag är väldigt viktigt att ha i åtanke. Det var ett mycket stort beslut som vi fattade när vi bestämde oss för detta. Då måste man verkligen ha mycket på fötterna innan man ändrar på nytt. När det gäller utvärderingen av nedsättningen vill jag säga att om man skall kunna gå vidare måste man ju veta vad som verkligen händer. Vi kan inte bara utan vidare skicka ut pengar. Det är ett av de väsentliga skälen. Utvärderingen måste bli riktig.

Det andra skälet är att nedsättningen måste ligga fast också för företagen under en längre tid. Företagen måste ju veta vad de har att rätta sig efter. Vi kan inte snabbt ändra förutsättningarna. Det brukar ni kritisera regeringen för annars, men nu vill ni snabbt ändra förutsättningarna. Detta skäl bör man också respektera. När företagen planerar måste de exempelvis veta vilka konkurrensfördelar de har jämfört med företag i andra delar av landet. Det tror jag är mycket viktigt – annars kommer tilltron till systemet att försämrans.

Även när det gäller den branschmässiga utvidgning som ni föreslår är det på samma sätt. Dessutom kostar den mycket pengar. Det blir alltså en fördubbling av kostnaderna, och det måste vi ta hänsyn till i dagens budgetläge. Då måste diskussionen gälla frågan: På vilket annat område kan det regionalpolitiska stödet minskas eller var skall pengarna tas? Det är alltså fråga om en fördelning mellan de generella och de selektiva insatserna.

Det är av stor betydelse, som jag sade, att nedsättningen av socialavgifterna inriktas mot samma näringsgrenar som det regionalpolitiska stödet, vilket också ger en viss trygghet åt företagen. Jag kan tillägga att vi har höjt sysselsättningsstödet i stödområde A som kompensation.

Jag skall mycket kortfattat beröra något av det som Jörn Svensson sade. När vi i fackföreningsrörelsen diskuterade löntagarfonderna menade vi inte att huvudmotivet för att införa fonderna var att de skulle utgöra ett regionalpolitiskt stöd, utan det var helt andra motiv. Vpk förordade i första hand Rudolf Meidners förslag, enligt vilket det skulle ha varit ännu svårare att göra regionalpolitiska insatser än med den utformning löntagarfonderna har i dag. Jag förundrar mig över Jörn Svenssons inställning i detta fall – vpk hade och har, såvitt jag förstår, en annan inställning. Vi har från arbetarrörelsens sida inte lovat att löntagarfonderna skulle innebära stora satsningar i skogslänen.

Ingvar Karlsson i Bengtsfors talade om Uddevallaregionen, och jag vill avslutningsvis fråga: Var skall gränserna för denna region gå? Vi kan naturligtvis utvidga det område som omfattas av åtgärdsprogrammet till att också gälla Färgelanda, men om vi gjorde det skulle någon genast kräva att vi tog med ytterligare orter. Gränsen måste gå någonstans.

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Anf. 76 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Gustav Persson talar mot sig själv. Han säger att det har gått så kort tid att vi inte kan förändra systemet med nedsättning av socialavgifterna. Men borde inte socialdemokraterna ha tänkt på det 1983? Bara ett år efter beslutet om sänkta sociala avgifter i de fyra nordligaste kommunerna rev ni upp detta beslut. Tänkte ni aldrig då på att det hade gått så kort tid? Gustav Persson säger att företagen måste få tid på sig och veta vilka regler och fördelar som gäller. Det skulle ni ha tänkt på 1983, Gustav Persson, och då tror jag att situationen hade varit helt annorlunda i malmfältskommunerna.

Gustav Persson säger vidare att det inte bara gäller att sprida ut pengarna över ett större område. Men är det bättre att sprida ut pengar till regioner som har förmånligare villkor, nämligen tre kustkommuner i Norrbotten, än att ge dem till kommuner som har de absolut svåraste problemen?

När det gäller kostnaderna vill jag be Gustav Persson att använda elementär matematik. Om han räknar med plus och minus kommer han fram till att vårt alternativ i stort sett går jämt ut. Det handlar nämligen om en omfördelning av pengarna, inte om att belasta statsbudgeten med mycket nya pengar. Gustav Persson har presterat ett mycket dåligt förslag och gjort ett mycket dåligt ställningstagande.

Anf. 77 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Till Gustav Persson vill jag säga att vpk aldrig har tagit upp Meidners förslag som sitt. Däremot har vi sagt att i jämförelse med det förslag som verkligen antogs var Meidners förslag, från rent allmän maktpolitisk synpunkt, betydligt bättre. Ni presenterade en urvattnad variant som var betydligt sämre.

Det är riktigt – jag ger gärna det erkännandet – att den regionalpolitiska rollen kan vara ett av huvudmotiven för införande av löntagarfonder men naturligtvis inte det enda huvudmotivet. Löntagarfonderna har självfallet från både våra och era utgångspunkter också andra syften.

Löntagarfonderna får emellertid en regionalpolitisk effekt, vare sig de vill det eller ej, beroende på vilken placeringspolitik de bedriver och vilka synsätt de tillämpar. Då är frågan: Skall de inordnas i någon rimlig del, i någon medveten utvecklingsstrategi för de eftersatta regionerna? Vi anser att det är både realistiskt och nödvändigt. Alternativet är ju annars att löntagarfonderna helt och hållet anpassar sig till det teknologiska och industriella utvecklingsmönster som styrs av privatkapitalistiska överväganden, att de bara så att säga blir satelliter till de dominerande privatkapitalistiska krafterna. Och blir fonderna det, är de ju helt könlösa politiskt sett och

saknar totalt en självständig roll. I så fall kan man för det första undra varför ni över huvud taget klagar på moderaterna, eftersom ni då har ungefär samma syn på hur kapitalet skall allokeras och fördelas som moderaterna. För det andra kan man undra varför ni införde löntagarfonderna, om de inte skulle vara något annat, om de inte skulle medföra att det kom in ett annorlunda moment i utvecklingen i något avseende än det som redan var rådande och dominerande i den svenska ekonomin.

Slutligen vill jag ställa ett par frågor rörande socialförsäkringsavgifterna.

För det första: Anser Gustav Persson det vara ett värde att man upprätthåller principen om att skyldigheten att bidra till socialförsäkrings- och skattesystemen skall vara lika för alla medborgare och lika över hela landet?

För det andra: Tycker Gustav Persson att det är fördelningspolitiskt riktigt att låta löntagarna via skatterna fylla igen de hål, som dräneras i socialförsäkringssystemet, genom att vissa företag i vissa delar av landet skall ha fördelar?

För det tredje: Anser Gustav Persson att det är riktigt att man via sänkta socialförsäkringsavgifter ger sådana här generella fördelar till en viss krets av företagare i en viss del av landet, utan att över huvud taget förbehålla sig någon form av insyn eller utan att ha någon garanti för att det sker en motprestation i form av investering och sysselsättning?

Anf. 78 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Var skall gränsen gå? frågar Gustav Persson. Skall vi göra en ytterligare utökning när det gäller Uddevallaregionen?

Ja, det är ju inte bara att lägga en linjal på ett papper och dra en linje, utan man får skåda in i verkligheten och se hur det förhåller sig. Hade man gjort det skulle man ha kommit fram till att åtminstone Färgelanda kommun borde ha ingått i Uddevallaregionen.

I och med att Gustav Persson inte svarar på frågan, hur han anser att det skall vara, konstaterar jag slutligen att Gustav Persson anser att det är lämpligt att 25 % av arbetskraften i en kommun skall pendla ut till en annan kommun och belasta arbetsmarknaden där. Och det gäller inte vilken ort som helst, utan en krisort.

Anf. 79 GUSTAV PERSSON (s) replik:

Herr talman! Först till Per-Ola Eriksson: Jag tror inte att vi kan komma överens här. Först och främst har jag inte sagt att vi skall sprida pengarna, utan jag sade att om vi satsar så mycket på generella insatser som centern föreslår, innebär detta en fördubbling av kostnaderna eller att vi tvingas dra ned på andra delar av det regionalpolitiska stödet. Det är inte fråga om att sprida pengarna, utan det är fråga om att använda de regionalpolitiska medlen på bästa möjliga sätt. Och det menar jag att vi gör genom det förslag som nu ligger.

Jörn Svensson gör ett erkännande när det gäller Meidnerfonderna, och det är bra att han gör det, för det förhåller sig de facto på det sätt som Jörn

Svensson nu säger. Jag menar också att om löntagarfonderna blir framgångsrika, så blir det som när all industripolitik är framgångsrik – det ger regionalpolitiska effekter. Detta förnekar jag inte. Men att löntagarfonderna skulle ha som huvudmotiv att verka i regionalpolitiskt syfte tror jag inte på, och det har inte heller de som skapat systemet tänkt sig. Men det är klart att löntagarfonderna har bieffekter på det här sättet: en framgångsrik industripolitik, en framgångsrik näringspolitik, ger naturligtvis regionalpolitiska fördelar, och dessa skall vi ta till vara.

Beträffande regionalpolitiken måste det vara så, att det är samhället som har huvudansvaret och icke löntagarfonderna. För skulle man börja diskutera med utgångspunkten att löntagarfonderna skall ha huvudansvaret tror jag att vi förlorar det väsentliga av de insatser fonderna kan göra på många andra områden – något som jag förmodar att Jörn Svensson och jag är överens om.

I fråga om försäkringssystemet har vi prövat olika former för regionalpolitik, och det här är ett sätt. Men som jag sade tidigare: Vi kommer att utvärdera det hela, och då får vi reda på effekterna av de insatser som görs, när vi sänker avgifterna. Det är därför vi också vill ha litet längre tid på oss, så att vi verkligen kan studera saken och få kännedom om de egentliga effekterna.

Då det gäller Uddevallaregionen, Ingvar Karlsson i Bengtsfors, ansluter jag mig till det förslag som arbetsmarknadsutskottet har lagt. Vi tycker att det innebär en bra avvägning. Och med det vill jag godkänna både regeringens och arbetsmarknadsutskottets förslag i det här avseendet.

Anf. 80 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Det har blivit min uppgift att inleda den del av debatten som rör behandlingen av näringsutskottets betänkande nr 34. Detta betänkande, som gäller löntagarfondsstyrelsernas verksamhet, har föranletts av en vpk-motion där man begär att riksdagen skall uttala sig för en förändring av fondernas inriktning och styrning.

Näringsutskottet avstyrker motionen med hänvisning till de uttalanden som gjordes när riksdagen hösten 1983 fattade beslutet om fondernas införande. I en gemensam trepartireservation, kompletterad med ett uttalande om att fonderna snarast måste avskaffas, avvisas motionen med skärpa.

Redan år 1978 förklarade LO-tidningen i stora rubriker: "Med fonderna tar vi över successivt." I oktober 1980 frågade den socialdemokratiska Göteborgspolitikern Sören Mannheimer i samma tidning: "Vad väntar vi på?" Flera SSU-distrikt krävde mer långtgående ingrepp redan före fondbeslutet, för man ansåg att systemet, som man uttryckte det i ett offentligt uttalande, gav för litet makt. Även vpk gav redan då tydliga besked, vilket följdes upp i motioner i anslutning till fondbeslutet. Den nu aktuella motionen är således en lika konsekvent uppföljning, där man liksom SSU-arna talar om – i klartext! – vad fondsystemet egentligen skall användas till.

En tid efter det att fonderna startat, tog LO:s vice ordförande Rune Molin till orda inför en sammankomst med fondstyrelseledamöter, och förklarade:

"För LO är det självklart att den ekonomiska demokratin måste vidareutvecklas efter 1990. ..."

Herr talman! Det går en röd tråd mellan dessa uttalanden, som utan omsvep gör klart, att löntagarfonderna kommit till för att överföra bestämmanderätten över företagen och deras skötsel till fackföreningsdominerade kollektiv. Talet om en "vidareutveckling" är naturligtvis ett mera opportunt sätt att redovisa ett genomförande av en socialisering.

Det gäller då för regeringspartiet att ligga lågt inför det kommande valet i år. Det är därför som socialdemokraterna i utskottet avstyrker motionen. Men man stänger däremot inga dörrar gentemot vpk. I betänkandet säger socialdemokraterna att det finns inte skäl för riksdagen att "nu" ändra på riktlinjerna. Men redan i höst kan det bli aktuellt, om socialdemokraterna mot alla odds skulle vinna valet. Det var därför som det samordnade köpet i Fagerhult var ett olycksfall i arbetet. Att kasta masken före valet var ju naturligtvis ett misstag, och därför beordrades full back bakom kulisserna.

När fonderna infördes trodde socialdemokraterna ätt en tystnadens acceptans skulle breda ut sig. Så blev det inte. Motståndet är nu lika starkt som någonsin tidigare. Något annat är knappast att vänta sedan argumenten för fonderna har fallit, ett efter ett, som dominobrickor.

Fonderna skulle ge måttliga löneavtal. Men hittills har de inte betytt ett vitten för att hålla avtalsnivån nere. Det påstår inte ens LO. Ännu mindre gör TCO-S det.

Fonderna skulle stärka den solidariska lönepolitiken. Men fondernas insats på det området begränsar sig till höga styrelsearvoden och feta direktörlöner, kompletterade med tre årslöner i avgångsvederlag, därest fonderna skulle avvecklas.

Fonderna skulle tillföra friskt kapital till näringslivets förnyelse. Hittills har de mest bortfört friskt kapital i form av skatter från näringslivet. De pengar som har "återförts", har placerats i s. k. säkra papper, stora börsnoterade industrikoncerner, som inte lider brist på kapital. Det var Jörn Svensson inne på alldeles nyss. Fonderna innebär en omfördelning av pengar, från små och medelstora företag till tidigare aktieägare och stora företagsägare. Och det är inte säkert att de i nuvarande börsklimat återplaceras detta kapital i andra industriaktier. Rent av kan det inträffa att pengarna placeras någon annanstans, kanske i utlandet.

Fonderna skulle vara bra för kommunerna. Men nu upptäcker även socialdemokratiska politiker att de måste vara med och betala, t. o. m. för kommunala bostadsföretag som har gått med stora förluster i många år.

Någon regionalpolitisk undermedicin är det heller inte fråga om. Det bekräftade också Gustav Persson i sitt anförande; delvis gjorde även Jörn Svensson det. Det var inte huvudmotivet, sade Gustav Persson. Fonderna har däremot regionalpolitiska effekter, och det är fråga om negativa effekter. Man kan t. o. m. tala om ren utsugning av vissa regioner. När det t. ex. gäller Gotland förefaller det som om den enda utdelning som kan komma detta län till del är det arvode som tillfaller en styrelserepresentant som sitter i den östra fondstyrelsen!

Ingrid Hemmingsson ställde tidigare till Marianne Stålberg frågan, vad Jämtlands län kan förväntas få i utdelning från fonderna. Inget svar. Frågan upprepades. Inget svar. Det hänvisades till Gustav Persson. Inget svar från honom heller. Jag påminner nu om den frågan.

Många regioner kommer att få avstå kapital därför att de har många småföretag som saknar förutsättningar att bli placeringsobjekt eller saknar större företag som ger tillräckligt hög avkastning. Samtidigt medför den höjda arbetsgivaravgiften en kostnadsökning för kommunerna. Sammantaget leder fonderna till ett minskat skatteunderlag, som kommunerna i sin tur tvingas kompensera sig för, med de följdverkningar för kostnadsläget som då uppstår.

De duktiga entreprenörerna skall tolereras som ägare så länge företaget är under utveckling. När målet är nått, vill man ta över företaget och börja styra entreprenören med politiska medel, om han nu mot förmodan stannar kvar. I vpk-motionen vill man nämligen ha bort nuvarande begränsningar av fondernas tillåtna ägarandelar i ett och samma företag och få till stånd en utveckling i samklang med "övergripande samhällspolitiska strävanden", som man uttrycker det.

Tror någon på allvar att detta främjar företagens utveckling och ger trygghet åt de anställda? Tror någon att ett sådant system stimulerar till nyföretagande och till utveckling av det svenska näringslivet? Vad är det för mening med att suga ut pengar ur företagen och därmed beröva dagens företagsledare en del av deras arbetsredskap – likviditeten? Är det meningen att han så småningom skall nödgas vända sig till löntagarfonden för att få sina pengar tillbaka och därefter lyda order från fondstyrelsen? Vem säger att de anställdas trygghet blir större eller att kapitalet förvaltas bättre om en mer eller mindre lekmanamässig fondstyrelse skall lägga sig i företagsledningens beslut?

Redan före omröstningen om löntagarfonderna i riksdagen den 20 december 1983 hade en ström av svenskar, framför allt duktigt folk, som antingen sålt sina företag eller som haft produktidéer som de vill förverkliga i ett mer företagsvänligt och mindre konfiskatoriskt samhälle än det svenska, lämnat vårt land. Det, om något, borde vara ett memento – en larmsignal – om att något är på tok och att man måste genomföra förändringar. En ytterligare dränering av vårt land på företag och goda företagare ger bara som resultat att det tar ännu längre tid att rätta till vad som gått snett.

Men att få socialdemokraterna att fatta detta har sina problem. Det är illavarslande att man inte tar avstånd från propåerna i vpk-motionen. Eller förhåller det sig så, att man innerst inne vill se den här utvecklingen, men inte vill basunera ut detta på gator och torg, där det lätt kan missförstås, för att citera en känd ledamot av kammaren? Hur skall man annars tolka formuleringen i betänkandet att inte *nu* "ändra på de riktlinjer" som gäller för fondernas verksamhet?

Listan kan göras lång. Ett efter ett har alla de fondargument som framfördes i debatten fallit. Kvar står endast den mer eller mindre outtalade ambitionen att omvandla samhället i socialistisk riktning. Det är sannolikt

det huvudmotiv som Gustav Persson tänkte på, även om han inte kunde säga det. Visionerna och de vackra beskrivningarna är borta. Numera görs knappast ens halvhjärtade försök att upprepa talet om alla de undergörande, välsignelsebringande effekter som fonderna skulle ha för näringslivet, facket, löntagarna, marknadsekonomi och pensionssystemet. Fonderna skulle t. o. m. stärka marknadsekonomi, sades det!

De borgerliga partierna har, i riksdagen senast vid behandlingen av förslagen om riktlinjer för den ekonomiska politiken, slagit fast att löntagarfonderna måste avskaffas och att avvecklingen av dem skall vara definitiv.

Socialdemokraterna hoppades att fonderna skulle accepteras när de väl var här. Så har det inte blivit och så kommer det inte att bli. Däremot kan det bli så att socialdemokraterna, med samma efterkloka tystnad som när dåvarande trepartiregeringen stoppade Stålverk 80, kommer att acceptera att fonderna avskaffas, i varje fall de socialdemokrater som inte ställer upp på SSU-arnas och vpk:s doktriner.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservation nr 1 till näringsutskottets betänkande nr 34.

Anf. 81 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Kapitalets strukturomvandling, kapitalets internationalisering och det ökade internationella beroendet för vår industri och för vår nations ekonomi är huvudorsakerna till de obalanser som råder i landet. Det område som nu drabbas hårdast efter det att Norrbotten och hela Norrland i det närmaste utarmats är Bergslagsregionen. Det är ett område som omfattar Dalarna, Värmland, Gästrikland i Gävleborgs län, norra Uppland, Västmanland och Örebro län.

Bergslagens kris orsakas alltså av de fria marknadskrafter som enligt moderaterna kan ta det verkliga ansvaret och som i dag har 190 miljarder i likvida medel – men ändå är Bergslagen i kris. Det är de här fria marknadskrafterna som storfinans och borgerlighet i dess helhet, men moderaterna i synnerhet, med hela sin politik vill gynna. Det är från den utgångspunkten man får se hur industriörterna i Bergslagen nu drabbas av kris och omstrukturering. T. o. m. länscentra i de här områdena drabbas av allvarliga problem.

Bergslagsproblemen visar att den stödpolitik som förts har varit otillräcklig, och de visar nödvändigheten av en mycket bredare lösning än vad traditionell regionalpolitik erbjuder. Ett program som innefattar bl. a. statliga lokaliseringar, förbättringar av kommunikationer och en industriell förnyelse med hjälp av löntagarfonder är nödvändigt. Att åtgärderna är nödvändiga i den här regionen kan vi se när vi tittar på tabellen i utskottets betänkande på s. 48, som gäller den offentliga sektorn. Om Bergslagen kan man läsa att den offentliga sektorn mellan åren 1970 och 1980 ökade med 11 900 personer, samtidigt som det totalt var 5 100 personer i ökning. Man kan alltså se att verksamheten utanför den offentliga sektorn under perioden minskade med 6 800 människor. Under perioden 1980–1990 förväntas i den här regionen den offentliga sektorn öka med 1 400 personer. Den totala

effekten på sysselsättningen förväntas emellertid bli en minskning med 11 100 personer enligt de här prognoserna, vilket betyder att verksamheten utanför den offentliga sektorn kommer att minska med 9 700 personer. Detta illustrerar den situation som hela Bergslagsregionen befinner sig i just nu.

Bergslagen och det län som jag företräder här i riksdagen – Kopparbergs län, alltså Dalarna – har i årtionden och kanske i århundraden varit utsatta för svenska storföretag och för de ekonomiska makthavarna i landet. Dessa har styrt utvecklingen. De har haft hand om skogsbruket och råvarorna, malmen, stålindustrin och verkstadsindustrin. Det är storfinansens med dess ekonomiska makt som har styrt utvecklingen. De har, som vi har sett genom årtiondena, inget som helst ansvar för människorna, för regionen och för dem som blir arbetslösa.

Vi kan som exempel ta den senaste strukturomvandlingen. Det gäller specialstålet och det nya företaget Avesta AB. Dess nye driftige chef, som det väl skall vara, Gunnar Engman, säger på en direkt fråga om man skall ta något ansvar att man inte skall göra det i Avesta. Staten tar ju in skattepengar på annat håll för att klara av de här sysselsättningsproblemen. I ett nötskal säger en storfinansrepresentant vad det handlar om. Vi bryr oss inte om människorna. Vi bryr oss bara om vårt företag. Regeringen har ju inte heller några ambitioner att styra utvecklingen, varför konsekvenserna blir mycket svåra i den här regionen.

Den regionalpolitik som förts av den socialdemokratiska regeringen har inte varit den motvikt som behövts, utan processen har fortsatt i ökat tempo under 1980-talet. Det har gjorts arbetsmarknadspolitiska insatser, och dem skall de vara tacksamma för som har fått del av dem, så att bygderna inte blivit alldeles utarmade. Men den socialdemokratiska regeringens övergripande ekonomiska politik – med en hänsynslös exportinriktning och svängrem på den offentliga sektorn – har inte gynnat Bergslagens utveckling och kommer heller inte att göra det.

Nej, vad det handlar om är makten över investeringarna, som måste styras till Bergslagen och andra utsatta regioner. Därav finns ingenting i regeringens politik.

Behovet av jobb är stort i mitt län. Det är lätt att se att det behövs 20 000 nya arbetstillfällen inom den närmaste perioden för att klara en anständig arbetsmarknad. Industriministern sade här tidigare att de största problemen finns i Bergslagen. Sedan han redovisat vilka åtgärder som vidtagits, sade han att det återstår mycket att göra. Det behövs centrala och regionala beslut, och det tar tid att ändra strukturen. Ja, tacka för det, när samhället och arbetarrörelsen inte skapar sig de instrument som behövs utan förlitar sig på de fria marknadskrafternas välvilja, för det är ju vad det handlar om.

Regionalpolitiken har i det här sammanhanget ingen chans att ta itu med de problem som Bergslagen står inför. Jag menar att industriministern i stort sett erkänner att vi står handlingsförlamade. Då menar man väl inte heller allvar med talet om arbete åt alla – man menar sysselsättning åt några få.

Är då arbetslösheten något nödvändigt och ofrånkomligt? Nej, säger vi. Den är till stor del beroende av den arbetsmarknadsekonomi som vi har i dag,

och därför måste vi åtgärda den och med all kraft se till att den inte förorsakar mer skada. Framför allt måste vi kasta undan dess ideologiska paraply, att det är den enskilde arbetslösheten beror på.

Det övergripande målet för regionalpolitiken måste vara att få alla människor i arbete, och då är de traditionella metoderna otillräckliga. I en region som Bergslagen och mitt län Kopparberg är det ett villkor att näringspolitiken utvecklas, att man tillvaratar råvaror och naturrikedomar och på ett naturligt och mänskligt sätt använder alla de resurser som finns i området.

I den motion som jag har väckt vill jag peka på att man måste ta till vara malmen, att man måste utveckla Dalarnas verkstadsindustri och att man måste ta vara på jordbrukets och skogsbrukets möjligheter. Vidare måste turismen utvecklas på ett helt annat sätt än för närvarande – i stället för att styras av spekulatör måste verksamheten övergå till att bli en folkturism.

Det är också nödvändigt att kommunikationerna utvecklas, att byggandet planeras långsiktigt och att miljöförsämringen stoppas. Vi kan inte godta att statliga företag nära nog är de första att försöka bryta mot uppställda miljökrav. Dessutom är det nödvändigt att den offentliga sektorn inte stryps utan utvecklas. Staten kan bidra genom att som det heter lokalisera statlig verksamhet till området. Man måste använda hela den offentliga verksamheten för att skapa nya resurser i Bergslagen. Inte minst borde de statliga företagen här vara föregångare.

I Bergslagen finns det stora rikedomar som i dag utnyttjas av det privata näringslivet, bl. a. vattenkraft. Där görs stora inkomster som i många fall förs ut ur området. Vi menar att dessa rikedomar bör stanna kvar. De bör fonderas och användas för att skapa sysselsättning.

Sedan måste väl spelet och leken med de resurser som finns i Bergslagen i Mellanfonden sluta. Leken med aktier ger inte ett enda jobb. Mellanfonden i Bergslagen skapar inga arbetstillfällen utan satsar bara på aktier utanför Bergslagen. Den har alltså ingen som helst regionalpolitisk betydelse för sysselsättningen.

Om det sker en reformering, så att fonderna aktivt medverkar till en långsiktig utbyggnad och industriell utveckling, innebär det att de svaga regionerna stärks. Fonden måste satsa på sysselsättning, investera direkt i ny industriverksamhet, i stället för att hålla på att leka på aktiemarknaden. Då skulle man verkligen få chansen att spela en regionalpolitisk roll. Det är ju detta som är poängen om man använder fonderna på rätt sätt och inte leker med aktier. För arbetarrörelsen ter det sig som ett spel med Mellanfonden, när den ser dess köp av aktier i olika bolag i landet, men utan en enda konkret åtgärd till Bergslagens bästa. Det handlar om att sätta produktivt kapital i tjänst för att skapa sysselsättning. Då måste det ske en fullständig förändring av fondernas verksamhet.

När det gäller utvecklingen i denna region får man inte glömma den totala fördelningspolitiken. Jag vill peka på att i den rättvisa fördelningen ingår även en förkortning av arbetsdagen, som kan vara mycket framgångsrik när det gäller att skapa sysselsättning. Detta är kanske inte så mycket ett

regionalpolitiskt medel, men det är en viktig åtgärd för att få alla i arbete.

När det gäller andra insatser inom regionalpolitikens område har jag i de reservationer jag har avlämnat tagit upp stödområdena. Om de nu har någon betydelse – och det anser vi naturligtvis att de har – tycker jag att de borde vara rättvisa och riktiga. Hallstahammar och Surahammar blev styvmoderligt behandlade förra året. För min del anser jag att de bör placeras i stödområde C.

En annan kommun som ligger nära min hemort, nämligen Gagnef, har drabbats häpnadsväckande hårt av utvecklingen. Även där borde insatser göras genom att hänföra Gagnef till stödområde C.

Det finns också en motion om Mittskandinavien, där man kräver en utvecklingsplan för området i Mittskandinavien. Samhället bör där ta ett ansvar. Utskottet säger att detta är en uppgift för gränskommunerna på vardera sidan, men vi som lever där menar att t. ex. tvärförbindelsen mellan Gävle och Oslo måste vara något som hela samhället måste ta på sitt ansvar.

För övrigt vill jag säga att det är tur att det finns vpk:are här i riksdagen som kan yrka bifall till och ställa upp för bra socialdemokratiska förslag. Det finns sådana som inte den socialdemokratiska majoriteten funnit skäl att ställa upp för.

Till sist, herr talman, vill jag poängtera den teknik och kunskapsspridning som sker i detta land. Vad skall den ske på för villkor? Det talas mycket om att det skall ske en spridning. Man är välvillig. Man vill göra den ena satsningen efter den andra. Det föreslås t. o. m. en teknisk högskola i Bergslagen. Men det avgörande för vad som händer med tekniken och var den skall hamna är var näringslivet kommer att expandera. I det här fallet spelar löntagarfonderna en oerhört stor roll. I annat fall kommer det s. k. fria näringslivet att självt utnyttja den nya tekniken, och då har samhället i dagens läge ingenting att sätta emot vad beträffar lokaliseringen. Det handlar om att utveckla den offentliga verksamheten så att vi får ny teknik även inom de utsatta regionerna. Det handlar faktiskt om samhällelig styrning. Det handlar inte om att uppmuntra det s. k. fria näringslivet att eventuellt ta chanser. Det kommer att bli fråga om marginella chanser.

Den stora och avgörande utvecklingsmöjligheten skapas genom samhällets styrning. Där har faktiskt löntagarfonderna en roll att spela.

Med det här, herr talman, yrkar jag bifall till min reservation som fogats till arbetsmarknadsutskottets betänkande 13.

Anf. 82 SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande 34 har föranletts av en vpk-motion. Utskottet har ansett att ärendet bör behandlas i samband med regionalpolitiken därför att fonderna enligt motionens krav borde få en regionalpolitisk inriktning. De borgerliga partierna har förenats i en gemensam reservation med utgångspunkt i sin gemensamma syn att löntagarfonderna skall avskaffas.

Löntagarfonderna är delfonder inom den allmänna pensionsfonden med särskilda styrelser, fem till antalet. De krav som ställs på löntagarfondernas

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

Regionalpolitiken
m. m.

medelsförvaltning är god förvaltning, långsiktighet och riskspridning. Avsikten är att löntagarfondernas placeringar skall vara till gagn för svensk produktion och sysselsättning. Den regionala anknytningen av fonderna sker genom rekryteringen till styrelserna. Därigenom sprids inflytandet, och fonderna får en nära anknytning till regionerna.

Vid riksdagsbehandlingen 1983 framhölls vikten av styrelsernas regionala anknytning, särskilt i arbetsmarknadsutskottets yttrande. Riksdagsbeslutet 1983 innebar emellertid att fonderna inte skulle ha några uttalade regionalpolitiska mål. Det är i stället genom sin regionala anknytning som särskilda kunskaper om utvecklingsförutsättningar skall kunna vinnas inom fonderna. Därmed skapas bättre förutsättningar för satsningar i framtidsinriktade projekt ute i regionerna. Genom löntagardominansen i styrelserna har fonderna en bred förankring också i regionernas arbetsmarknad.

Frågan om inriktningen av löntagarfondernas verksamhet prövades ingående vid riksdagsbeslutet hösten 1983. Med hänsyn till detta och till att fonderna ännu inte fungerat så länge att slutsatser kan dras av verksamheten som skulle innebära behov av förändringar avstyrker vi motionen. Det bör ankomma på styrelserna att även i fortsättningen utveckla verksamheten till landets och de berörda regionernas bästa. Detta bör ske enligt de grunder som riksdagen angett genom sitt konstituerande beslut.

När det gäller löntagarfonderna i Sverige skulle jag vilja lämna några ytterligare kommentarer. Sverige är kanske det industriland som har den kraftigaste koncentrationen av privat ägande och makt i näringslivet. Och koncentrationsprocessen fortgår oavbrutet.

Vi har på senare år kunnat se hur de stora privata förmögenheterna i miljonklassen ökat. Nu handlar det emellertid inte längre om miljontals kronor – nu handlar det om mångmiljardbelopp som har placerats i aktier och fastigheter från de privata makthavarnas sida. Det är därför att denna ägande- och maktkoncentration ligger utom räckhåll för demokratisk kontroll som vi genom löntagarfonderna har försökt få ett visserligen blygsamt insteg i denna maktsfär.

Den här ägande- och maktkoncentrationen är skadlig för den svenska ekonomin på flera sätt. Den samhällsekonomiska stabiliteten utsätts för stora påfrestningar när den enda säkra effekten av lönepolitisk återhållsamhet är att de största privata förmögenheterna blir ännu större. Nödvändiga vinster i företagen, som skall ge motiv och finansiellt utrymme för investeringar, leder till ökade orättvisor. Konsumenternas och andra intressenters berättigade inflytande över produktionen försvagas när ägande och makt koncentreras till en begränsad krets stora ägare. Marknadsekonomens funktionssätt skadas när ett fåtal dominerande ägare har ett avgörande inflytande över olika marknader. Marknadsekonomin tar i själva verket död på sig själv, om den får fortsätta som den hittills har gjort.

Löntagarfonderna är ett verktyg för att i någon liten mån undanröja dessa brister i ekonomin funktionssätt. De skall göra tillväxtens fördelningspolitiska förutsättningar mer acceptabla genom att nödvändiga vinster inte bara tillfaller samhällets rikaste. De kan därmed också göra marknadsekonomin

mer levande genom att begränsa fåtalets inflytande. Den absurda beskrivning av löntagarfondernas sätt att fungera som vi har hört tidigare i debatten tar jag bestämt avstånd från.

Herr talman! Jag får kanske yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 83 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Det är ju inte första gången som löntagarfonderna diskuteras i denna kammare, men deras ställning blir inte starkare för varje gång de diskuteras, utan det går möjligen åt andra hållet. Enligt gjorda undersökningar har förtroendet för fonderna inte ökat jämfört med när de infördes. Det är väl också ett bevis för att de inte har den förankring ute bland människorna som socialdemokraterna förmodligen har hoppats på.

Olika företrädare sade beträffande regionalpolitiken att löntagarfonderna skapar en framgångsrik näringspolitik, och då stänker det litet även ute i regionerna, menade man. Men vad är det som säger att löntagarfonderna skapar denna framgångsrika näringspolitik? Vad har det för betydelse om fonderna köper aktier? Det finns ju tillräckligt med pengar ute i näringslivet. Man kan då fråga sig om det är inflytande det är fråga om och inte kapitalet. Fackföreningsfondernas styrelser skapar inget större inflytande. Det är helt enkelt nonsens.

Den regionala förankringen skapar enligt Sivert Andersson den nödvändiga lokala kontakten, om man kunde finna företag som var intressanta, osv. Kära nån – precis som om inte någon annan skulle känna till om det är ett intressant företag, om t. ex. en styrelsemedlem i Mellerud skulle veta vad det är för företag som är så intressant. Jag tror inte på den tesen. De här regionala styrelsemedlemmarna har man planterat ut som en täckmantel för att visa att man har skapat ett inflytande och att det är regionalt, som det heter. Jag tror inte att detta skapar något större inflytande för de vanliga medlemmarna.

Det korsvisa ägandet har ökat kolossalt på grund av löntagarfonderna, vilket är negativt. De tidigare aktiesparfonderna var en bra lösning. Därför bör man alltså så snabbt som möjligt avskaffa löntagarfonderna och återinföra aktiesparfonderna.

Anf. 84 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till reservation 2 som är fogad till näringsutskottets betänkande 34.

Jag vill instämma i den beskrivning av kapitalet som Sivert Andersson gjorde. Han sade att kapitalet har ett ohämmat vinstintresse och att man skapar enorma rikedomar. Sedan säger Sivert Andersson att löntagarfonderna i någon liten mån skall ändra på detta förhållande. Är det målsättningen för socialdemokratin och arbetarrörelsen att i någon liten mån ändra detta?

Om man först beskriver denna förfärliga utveckling som vi kan se runt om i landet, i synnerhet när det gäller regionalpolitiken, då är det väl inte små insatser som behövs; då behövs det ganska stora ingrepp mot dessa krafter. Då behövs en helt annan samhällsekonomisk syn.

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Tycker Sivert Andersson att ägar- och maktkoncentrationen i dag påverkas av löntagarfonderna? Såvitt jag kan se är vinsterna och de likvida medlen större än någonsin, och investeringarna är ytterst små med tanke på högkonjunkturen. Investeringarna sker främst utomlands.

På vilket sätt påverkar löntagarfonderna? De påverkar inte ens i någon liten mån. De kanske skapar dimbildning för att arbetarrörelsen inte skall göra något – det är fritt fram för kapitalet att fatta sina strategiska beslut. Har dagens fondhantering av den regionala förankringen betytt något när det gäller den här bisatsen om regionalpolitiken?

Till sist vill jag fråga Sivert Andersson om han instämmer i Gustav Perssons yttrande att det är helt orealistiskt att en löntagarfond skall ta regionalpolitiska hänsyn.

Anf. 85 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag ställde frågan: Vad är det för mening med att suga ut pengar ur företagen och därmed beröva dagens företagsledare en del av deras arbetsredskap – likviditeten. Jag fick inget svar på den frågan.

Även företag som får ta emot regionalpolitiskt stöd får betala in fondavgifter. Detta leder till rundgång med stora avbränningar för att finansiera den byråkrati som krävs för att hantera systemet. Nej, industrin har inte brist på kapital men väl på lönsamma investeringsobjekt.

Det har inte framgått från något håll i den debatt som har förts i kammaren i dag hur löntagarfonderna skall lyckas bättre. Löntagarfonderna innebär för det första betydande kostnadsökningar för näringslivet – dess internationella konkurrenskraft försämras.

För det andra: Vinstavgiften är så utformad att den innebär en progressiv beskattning av lönsamma och expansiva företag. Vinstavgiften är en straffskatt på framgång och tillväxt, vilket försämrar företagens långsiktiga utveckling.

För det tredje: Genom att tillväxtföretag beskattas och företagens kostnader ökar innebär fonderna färre arbetstillfällen och mindre investeringar i svenskt näringsliv.

För det fjärde: Framtidsföretagen – de företag som med hög lönsamhet expanderar kraftigt tack vare nya, unika produkter – drabbas särskilt hårt av vinstavgifterna.

För det femte: Vinstskatten innebär en ytterligare försämring av företagens möjligheter till självfinansiering. Redan som en följd av företagsbeskattningen är självfinansieringen kraftigt begränsad, vilket sedan många år bidragit till en allt sämre soliditet. Nu späds detta på genom fonderna.

Fonderna skapar alltså inga nya jobb. De stöttar inte heller pensionssystemet. Vad det handlar om är makten och ingenting annat. Det har ju inte gått att forma motiv för ett kollektivt fondsystem utan att kollidera med marknadsekonomin eller göra våld på sanningen. Därmed förblir valsituationen entydig: för eller emot fonderna – ett marknadsekonomiskt system eller ett nytt med socialistiska förtecken.

Om man ser till vad som har skrivits i de utlåtanden som har godtagits av

LO:s resp. socialdemokraternas kongresser står det klart vilka yttersta mål som man vill förverkliga. Jag tror, herr talman, att Lars-Ove Hagberg var mycket nära sanningen då han i sitt anförande slog fast att det gällde makten över investeringarna. Makten skall användas för att åstadkomma samhällelig styrning, sade Lars-Ove Hagberg. Han menade naturligtvis statlig styrning.

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Anf. 86 SIVERT ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Denna diskussion om löntagarfonderna är lika egendomlig som löntagarfondsdiskussionen har varit alltsedan fonderna infördes. Fonderna har arbetat under en mycket kort tid. Det har ställts förväntningar på och uttalats farhågor om hur dessa fonder skulle komma att fungera. Det är naturligtvis alldeles för tidigt att nu över huvud taget kunna säga hur det har gått. Vi kan inte yttra oss vare sig i den ena eller i den andra riktningen. Det tar sin tid innan ett sådant här system kommer i gång ordentligt.

De uttalanden som har gjorts här i dag är av samma kvalitet som uttalandena när vi hösten 1983 diskuterade löntagarfonderna. De är alltså av en förskräckligt dålig kvalitet. Det finns över huvud taget ingen materia i kritiken mot fonderna.

Det är här fråga om att skapa en motvikt till den starka maktkoncentration inom näringslivet som väl ingen kan förneka i dag existerar – faktiskt har ingen gjort det heller i dagens debatt. Löntagarfonderna har till uppgift att i de beslut som behandlar de stora ekonomiska frågorna i det svenska näringslivet föra in ett intresse, nämligen löntagarintresset.

Löntagarintresset spänner över ett långt vidare område än vad kapitalets intresse gör. I de gemensamma löntagarintressena ingår sysselsättning, miljöfrågor, inflytande och möjligheten att inom det svenska näringslivet ta till vara de erfarenheter och kunskaper som gradvis byggs upp ute i industrin. Sådana möjligheter kan successivt skapas genom uppbyggnaden av ett löntagarfondssystem där inflytandet direkt är kopplat till i produktionen verksamma människor. Detta är avsikten.

När fondsystemet antogs 1983 var det fullkomligt klart att några särskilda regionalpolitiska uppgifter inte skulle tilldelas fondstyrelserna. Påverkan på regionernas näringsliv skulle ske genom de särskilda förutsättningar representationen i fondstyrelserna ger och de kunskaper som kan byggas in i fondsystemet till följd av den representationsmetodik som används när styrelserna utses.

Anf. 87 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Vi skall vänta och se hur det har gått, säger Sivert Andersson. Ja, visserligen är reglerna för uträkning av fondskatten mycket komplicerade, men allteftersom det kommer fram årsredovisningar gällande det första fondåret, 1984, kan man faktiskt se att det är fråga om en allvarlig dränering av vinstmedel, som försvårar uppbyggandet av en säker kapitalbas och ekonomi inom företagen. Försvagad likviditet medför att företagen och dessas anställda blir mer utsatta för marknadens ofrånkomliga anpassningskrav. Under alla omständigheter försämrats tryggheten för de anställda

Torsdagen den
30 maj 1985

Regionalpolitiken
m. m.

genom försvagningen av den ekonomiska basen.

Jag har i min hand ett tidningsurklipp från tidningen Folket den 19 februari 1985, där P.G. Svensson, avgående ordförande i Metallklubben på Cewe i Nyköping säger: "Löntagarfonderna är en snara om halsen på alla som arbetar fackligt. Dagens fonder ger varken pengar i plånboken eller ett verkligt inflytande på arbetsplatserna." Han tror enligt artikeln att fonderna kan förorsaka en borgerlig valseger i höst, om socialdemokratin inte tänker om.

Nej, löntagarfonderna är inga oskyldiga AP-fonder, som Sivert Andersson ville göra gällande i sitt anförande, vilka kan trygga landets pensioner. De utgör i stället ett hot mot hela samhället genom att de underminerar grunderna för den fria företagsamhet som här byggt upp vårt land och skapat ett väsentligt underlag för vårt välbefinnande.

Nej, herr talman, den största socialiseringsframstötten i modern tid måste vändas i sin motsats, och det är också innebörden i de tre borgerliga partiernas gemensamma avvecklingsförslag. Löntagarfonderna socialiserar Sverige. De skall användas för övertagande av makten över investeringarna. Det har vi hört alldeles nyss, Sivert Andersson. Det är endast doktrinära socialister som vill ha det så. Men fonderna skadar investeringar, nyföretagande och framtidsstro, och så länge som fonderna finns kvar hotas marknadsekonomin, välbefinnandet och friheten. Fonderna måste bort, och den frågan bör stå först på dagordningen för en ny icke-socialistisk regering vid dess första sammanträde.

Anf. 88 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Sivert Andersson säger att denna diskussion är egendomlig. Men är den så egendomlig? Jag tror inte det. Debatten om löntagarfonderna har förts under många år, och man har sagt att de är ett första steg. Ett första steg mot vad? Det finns inom rörelsen faktiskt personer som säger att de är ett första steg mot ett annat samhälle. Nästa steg skall självfallet tas efter år 1990. Då är det inte vi som styr och ställer, utan det är andra som gör det. Man har sått ett frö och lagt grunden för ett nytt system – det är det som det är fråga om, ingenting annat.

Det är detta som skapar en viss misstro inom näringslivet. Det är trots allt näringslivet som skall skaffa fram arbetstillfällen. Jag tror inte att samhällets organ kan göra det. De är bra på att skaffa fram beredskapsarbeten, men inte så väl lämpade för att åstadkomma varaktig och bra sysselsättning. Jag menar därför att man skall vara mycket försiktig med att störa de krafter som kan skapa de rätta arbetena.

Det fattas inget kapital, och därför behöver vi inte fonderna. Däremot fattas idéer om vad vi skall syssla med liksom även det rätta klimatet för att näringslivet skall kunna fungera på ett så bra sätt att drivkrafterna för att skapa de nödvändiga jobben kommer fram. Trots att socialdemokraterna under de senaste åren har fört en politik som inneburit att man tagit från de fattiga och gett till de rika, tror jag inte att näringslivets människor har det rätta förtroendet för socialdemokraterna. Det behövs en klimatförändring.

och den kan vi få om vi får en ny regering till hösten och socialdemokraterna får sitta i opposition och ta igen sig ett slag. Det har talats mycket i dag om att man har tur och otur, men jag menar att den oskickliga politik som socialdemokraterna för bör diskvalificera dem under tre år och förhoppningsvis ännu längre tid.

Jag tror inte att det är möjligt att svara på frågan om hur många jobb löntagarfonderna har skapat. Vi kommer aldrig att få något svar på den frågan. I och med att det är aktier som fonderna köper går det inte att svara på den frågan. Vad vi vet är att fyra välbetalda direktörer har fått jobb. Det är möjligt att socialdemokraterna nöjer sig med det.

Anf. 89 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Vi kan konstatera att det inte saknas likvida medel inom industrin i dag. Men från det fria näringslivet framhåller man väldigt ofta att det saknas lönsamma investeringsobjekt. Denna brist är baserad på att man inte har tillräcklig vinstmaximering. När nu dagens löntagarfonder har sin placeringsverksamhet på aktiebörsen utifrån en strävan att garantera kort-siktig avkastning på sina fonder, baserar de sig just på det fria näringslivet och dess sätt att investera. Då tycker jag att det är mycket egendomligt att, som Sivert Andersson gör, säga att dessa fonder är en motvikt till det fria näringslivet. De är i dagens situation närmast ett komplement. Det sätt på vilket de är representerade i regionerna är väl inte precis någonting att skryta med, för det är väl inte de löntagare som befinner sig direkt på arbetsplatserna som är representerade i fonderna.

Det behövs en avgörande demokratisering av löntagarfonderna för att de skall kunna spela någon annan roll i framtiden än att köpa aktier. De skall kunna investera i objekt som inte är strikt företagsekonomiskt lönsamma. Det är det som det egentligen handlar om framför allt i regionalpolitiken. För vpk:s del handlar fonderna om de arbetandes makt. Den satsning som fonderna skall göra skall stämma överens med de arbetandes intressen. Det skall inte vara någon statlig styrning, utan det är de arbetande det gäller, de arbetande som vill ha jobben kvar i Sverige, de som vill bo kvar och ha jobb i sin egen region. Det är ju helt andra fonder än de som moderaterna talar om och de som Sivert Andersson försöker framställa som en motvikt till det fria näringslivet, det näringsliv och de marknadskrafter som i dag utarmar större delen av svensk industri.

Anf. 90 SIVERT ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Löntagarfonderna är inga oskyldiga AP-fonder, sade Sten Svensson, utan de är det största socialiseringsshotet i modern tid. Det är inte så förskräckligt länge sedan en av de borgerliga partiernas ledare stod här i riksdagen och uttryckte sig på precis samma sätt, men då gällde det fjärde AP-fonden, den fond till vilken de borgerliga tillsköt ytterligare kapital när de kom i regeringsställning. Det finns kanske anledning att erinra sig hur de borgerliga partierna har betraktat socialiseringsshotet genom tiderna. Det har varit både det ena och det andra som har varit det allvarligaste hotet mot

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

marknadsekonomin i det här landet – för närvarande är det löntagarfonderna. Jag vill bestrida att löntagarfonderna är det hot som man här gör gällande att de är. De är i stället ett medel att göra marknadskrafterna mer levande genom att det blir en motvikt mot den ensidiga maktkoncentration som nu pågår inom svenskt näringsliv. Anställda och representanter för olika intressegrupper ute i samhället kan få en möjlighet att bygga upp ett inflytande genom löntagarfonderna. Jag säger "bygga upp", för det är ju mer än slarvigt att räkna med att löntagarfonderna efter sitt första år skulle kunna visa på sådana effekter som man här har talat om.

Ingvar Karlsson i Bengtsfors använde uttrycket "jag tror" mycket ofta. Inte för att jag vet vad han tror på, men en sak vill jag säga: De eländesprofetior som ni trodde på före beslutet om löntagarfonderna har ju kommit på skam. Var är eländet i svenskt näringsliv i dag? Var är allt det som skulle gå snett, alla som skulle tappa sugen? Hela Sverige skulle bli fullt av "tappade sugar" om vi införde löntagarfonderna. Ja, var och en kan ju konstatera att så ingalunda har blivit fallet. I själva verket är det så, att löntagarfondssystemet kommer att vitalisera den svenska ekonomin, och det var ju det som var avsikten.

Anf. 91 KERSTIN NILSSON (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsläget i Tornedalen och östra Norrbotten är alltför särdeles bekymmersamt, med en sysselsättningsfrekvens som ligger långt under genomsnittet för landet och länet som helhet. Efter avslutad skolutbildning är det därför ett fåtal Tornedalsungdomar förunnat att kunna få förvärvsarbete i hembygden.

Hela årskullar av ungdomar hänvisas till befintliga arbeten i storstadsområdena hundratals mil från hemkommunen. Därvid splittras familjer tidigt och släktband bryts. I avsaknad av det sociala skyddsnät som närhet till anförvanter innebär, och utan ordnade bostadsförhållanden, upplevs det ofta att ungdomarna kastas ut till en främmande, hård och skoningslös miljö. Så säger kvinnor i östra Norrbotten.

I söndags fanns i en kvällstidning en stort uppslagen artikel med en bild av 46 ungdomar på en skolgård i Pajala. "Bara en av oss får jobb" löd rubriken. Enbart en av 46 i avgångsklass får jobb i Pajala, övriga måste flytta för att få förvärvsarbete.

Av befintlig statistik framgår att arbetsmarknadssituationen är särskilt svår för flickor/kvinnor i östra Norrbotten.

I min valkrets – östra Norrbotten – finns 2 000 färre kvinnor än män. I hela Norrbotten finns 4 000 färre flickor/kvinnor, medan det i Stockholmsområdet finns 45 000 fler flickor/kvinnor än män. I Pajala är det 75 kvinnor på 100 män.

Vad beror det på? Jo, på arbetsmarknaden. Det är främst unga kvinnor – flickor – som flyttar söderut. I Pajala, Övertorneå, Haparanda och Övertorneå är förvärvsfrekvensen den absolut lägsta i landet. Kvinnor söker sig arbete där det finns, nämligen i storstadsregioner, med ty åtföljande obalans mellan antalet män och kvinnor såväl i Norrbotten som i folkrika regioner. Många

män i Norrbotten blir hänvisade till ensamhet, liksom avflyttade kvinnor blir det på grund av kvinnoöverskott i folkrika regioner.

Vad väntar då dessa utflyttade ungdomar, unga kvinnor, som oftast inte har ordnade bostadsförhållanden? "Allt fler unga i fara", löd en rubrik i landets största morgontidning i förra veckan. Där stod också: "Hög dödlighet bland bostadslösa kvinnor." I artikeln refereras en undersökning, gjord av socialförvaltningen, i Stockholm.

Sedan förra veckan skildrar samma tidning i en artikelserie hur varje människa behöver andra omkring sig, ett nätverk av bra kontakter, ett skyddsnät. Varje människa behöver ett bra nätverk av viktiga personer, släkt, vänner, grannar, arbetskamrater och myndighetspersoner. Den som mår bra har antagligen ett väl fungerande nätverk att dela glädje med och få stöd av i svåra situationer. Betydelsen av detta nätverk underskattas grovt. Större kunskaper behövs om nätverket och dess betydelse, hävdar en grupp terapeuter och socialarbetare, som skrivit boken Nätverksterapi.

Läget på arbetsmarknaden i östra Norrbotten är bekymmersamt, särskilt för kvinnor. Det krävs extraordinära insatser framför allt för att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden, som vi yrkar i motion 1461. I motionen refereras hur bara ungefär varannan kvinna har förvärvsarbete, och då oftast på deltid. Många fler behöver arbete för att kunna bo kvar, bilda familj osv. I Storstockholm var samtidigt 3 av 4 kvinnor i förvärvsarbete, eller mer än 75 %. Statistik visar att om arbetslösheten i landet är nära 3 %, är den i Norrbotten det dubbla och i östra Norrbotten upp till 12 % totalt.

Av statistik kan också utläsas en dyster framtida befolkningsutveckling i de sämst ställda kommunerna. Avflyttning och kraftig befolkningsminskning – nära nog en halvering – har varit kännetecknande för dessa kommuner, fastän tidigare decenniernas extremt höga födelsetal borde ha gett en kraftig folkökning, egentligen en befolkningsexplosion.

För att en katastrof i östra Norrbotten nu skall kunna förhindras är det nödvändigt att extra arbetsmarknadspolitiska åtgärder omgående sätts in.

Den engelske nationalekonomen J. A. Hobson – föregångare till Keynes som konjunkturpolitiker – uttrycker sig så här i sin bok *Imperialism A study*: "De rika har aldrig varit så uppfinningsrika att de avskaffat fattigdomen." Det är också en grundtanke i arbetarrörelsen. Arbetarrörelsens signum är att i solidaritet – med fördelningspolitik – skapa arbete, allmän välfärd. Jag kan citera en annan politisk tänkare – en gång ordförande för labour – Harold Laski: "Friheten kan i det långa loppet inte bestå utan jämlikhet."

I den regionalpolitiska proposition som nu behandlas understryks att regionalpolitikens mål är att ge människor i alla delar av landet tillgång till arbete och god miljö som en viktig del i en samlad välfärdspolitik för hela landet. En regional utjämning av sysselsättningsmöjligheterna är också väsentlig för att vi skall åstadkomma jämställdhet mellan kvinnor och män.

Vidtagna och planerade åtgärder – regionalt och lokalt – för främjande av kvinnoarbeten bör redovisas. Att skapa nya arbetstillfällen – för kvinnor och män – är en absolut förutsättning i de värst utsatta kommunerna i östra

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

Regionalpolitiken
m. m.

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

Norrbottnen och inlandet.

Genom motioner, uppvaktningar, anföranden och samtal har vi försökt väcka intresse och skapa engagemang för våra nordliga gränsbygder. Till en del har vi lyckats: permanentning av demografiska databasen i Haparanda med filialer i Norrbotten och Västerbotten, SIGA, statsverkets servicecentral i Gällivare, sedermera med filial i Kiruna, förmedlingscentraler för s. k. texttelefoner i Norrbotten. Vidare: (små)företagareutbildning, insatser och utveckling av hemslöjd m. m. Totalt rör det sig om ett par hundra kvinnoarbeten.

Inställningen att även inom länet fördela rättvisare vinner terräng – detta för att vi skall vara trovärdiga.

Den socialdemokratiska regeringen har visat sin vilja till solidaritet och rättvisa för vår östligaste och mest arbetslöshetsdrabbade bygd i landet.

Sålunda uppvaktade en delegation kvinnor från Övertorneå, Överkalix, Pajala och malmfälten jämställdhetsminister Anita Gradin om arbete för kvinnor och män i bl. a. framtidsinriktad teknik – såsom data, elektronik osv. Sedermera har försöksverksamhet med data inletts i bl. a. Pajala, och medel till ny datautrustning i Haparanda har avsatts, liksom medel till marknadsföring av hantverksprodukter m. m.

För att inventera problem och projekt besökte vice statsministern Ingvar Carlsson i tre dagar Tornedalen och östra Norrbotten. Vid besök i Övertorneå och Kalix informerades arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijon om problemen.

Det hela resulterade i en utvecklingsplan för näringslivets utveckling och tryggad sysselsättning i östra Norrbotten, som med benägen medverkan av läns- och arbetsmarknadsmyndigheter bör ge resultat. Det är min förhoppning att så sker.

Herr talman! Jag har därför för stunden inget särskilt yrkande.

Anf. 92 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Inom regionalpolitiken skapas nu nya och viktiga förutsättningar för att åstadkomma regional balans i vårt land. För ett län som Norrbotten, med den ensidiga struktur som råder på arbetsmarknaden, är det helt avgörande att det i landet bedrivs en offensiv arbetsmarknads- och regionalpolitik. Grunden i en offensiv regionalpolitik måste ligga i en solidarisk samhällssyn och bygga på en vilja att ta hela landets resurser i anspråk för utveckling.

Under den senare hälften av 1960-talet och under första hälften av 1970-talet bedrev socialdemokratin en regionalpolitik som gav god effekt i skogslänen. Den resulterade i såväl ekonomisk som sysselsättningsmässig tillväxt. I Norrbottens län kunde vi uppleva hur utflyttningen från länet vändes till en inflyttning.

Efter det att de borgerliga partierna bildat regering 1976 vände utvecklingen snabbt till det sämre. Och sämre konjunkturer i kombination med en passiv arbetsmarknads- och regionalpolitik resulterade i att arbetslösheten växte snabbt; utflyttningen tilltog och den ekonomiska situationen förvärrades också snabbt.

När socialdemokratin åter kunde bilda regering 1982, var situationen i Norrbotten alarmerande. Basindustrierna Svenskt Stål, LKAB och ASSI, som är länets industriella ryggrad, hade mycket stora problem. Allra värst var situationen i malmfälten. LKAB:s problem var så stora att företaget befann sig i något av en överlevnadskris. Även situationen i östra länsdelen i Tornedalen var mycket svår. Men även i inlandskommunerna förvärrades problemen.

Under de förlorade sex åren arbetade vi socialdemokrater fram en utvecklingsplan för Norrbotten, för att åter kunna vända utvecklingen rätt igen. Denna plan resulterade sedan i den s. k. Norrbottenspropositionen som den socialdemokratiska regeringen lade fram under sina första regeringsår.

Nu går arbetet vidare för att med hjälp av de nya möjligheter som uppstått genom regeringens insatser i Norrbottenspropositionen, genom olika arbetsmarknadsinsatser, och nu genom den regionalpolitiska propositionen, skapa ökade och bättre förutsättningar för ekonomisk tillväxt och fler arbetstillfällen i Norrbotten. Utan tvivel har de statliga insatser som är gjorda för Norrbotten sedan 1982 skapat en ny utvecklingsoptimism. Kriserna inom basnäringarna har utbytt till vinster och offensiva investeringar. LKAB-SSAB och ASSI går bra igen. Detta hade inte varit möjligt utan de ekonomiska rekonstruktioner som den socialdemokratiska regeringen och riksdagen beslutade om 1983.

Det är nu viktigt att länets basnäringar fortsätter sina ansträngningar på att höja kvaliteten på produkterna, så att vunna marknader kan behållas och nya vinnas. De investeringsplaner för nya anläggningar som finns inom gruv-, stål- och skogsindustrin är viktiga för framtiden och måste fullföljas.

Industristrukturen i Norrbotten består fortfarande av många stora företag samt ett stort antal småföretag. Den stora bristen i industristrukturen ligger i avsaknaden av medelstora företag. De senaste årens erfarenheter av en ensidig industristruktur avskräcker, varför arbetet med en breddning av näringslivet måste ske med oförminskad styrka.

Därför är det viktigt att regeringen även fortsättningsvis medverkar i arbetet att utlokalisera företag och stimulera fram medelstora industrier till Norrbotten. Arbetet med de s. k. JAS-företagen har gett en del, men ännu saknas ett flertal av de utlovade industrijobben. Främst gäller det de nya arbetstillfällen som Saab-Scania lovade till sin Luleåanläggning. Vi norrbottningar förutsätter att även denna stora industrikoncern håller de löften om sysselsättning som gavs Norrbotten i samband med JAS-projektet.

Den nya tekniken har öppnat nya möjligheter för glesbygderna, som vanligtvis har stora konkurrensnackdelar i form av långa och dyra transporter. Här innebär den nya tekniken att man kan konkurrera om arbeten inom t. ex. den administrativa produktionen.

Det är därför viktigt att statliga myndigheter visar ett ännu större intresse att lägga ut arbetsuppgifter till glesbygden. I en inledningsfas, då kunskapen om den nya teknikens tillämpningsmöjligheter behöver byggas upp, är det bra om samhället intar en aktiv roll då det gäller att hitta lämpliga kunder till

företag som på grund av den nya tekniken vill arbeta i glesbygden med administrativ produktion.

En del har gjorts för att underlätta etablering av data- och elektronikföretag, t. ex. den nedsättning som nyligen beslutats när det gäller taxorna för datakommunikationen för företag i malmfältskommunerna och Pajala kommun.

Tekniska högskolan i Luleå har varit och är en viktig motor för Norrbottens utveckling. Högskolan har också profilerat sig alltmer kring datatekniken. Det förslag som fanns med i budgetpropositionen att öka antalet platser till 90 på datatekniklinjen har ställt krav på en höjning av resurserna till denna utbildning. Det är därför med tillfredsställelse vi noterar att det i den regionalpolitiska propositionen satsas 8 milj. kr. för detta ändamål under en fyraårsperiod.

De insatser som gjorts vid högskolan i Luleå har visat sig få mycket positiva effekter på länet och teknikutvecklingen. Det är därför mycket viktigt att planerna på ett teknikcentrum förverkligas, bl. a. som ett led i att utveckla kunnandet inom data- och elektronikområdena i länet.

Av de prognoser som gjorts beträffande sysselsättningstillväxten under 1980- och början av 1990-talet kommer den att ske till stor del inom den privata tjänstesektorn. Det är därför positivt att regeringen gett SIND i uppdrag att utveckla metoder och medel för att påverka utbyggnaden och lokaliseringen av företag och verksamheter inom den privata service- och tjänstesektorn till stödområdena.

I vår motion nr 2928 har vi också pekat på de lokaliseringar som skett de senaste åren till Norrbotten av företag inom den privata sektorn och tjänstesektorn. Det har visat att utbildningsinsatser inom AMU:s ram har varit ett mycket viktigt medel och att det vanliga regionalpolitiska stödet inte passerat in för verksamheten. Offertstödet har fått tillgripas. Därför föreslog vi i motionen att samarbetsformerna mellan SIND och AMS när det gäller lokaliseringssamrådet för denna sektor utformas så, att behovet av AMU i sammanhanget kan tillgodoses på ett smidigt sätt. Det är glädjande att utskottet ställt sig bakom dessa tankegångar.

Under de senaste veckorna har riksdagen tagit flera viktiga beslut som skapar bättre förutsättningar för näringslivet i Norrbotten, t. ex. förbättrat transportstöd – sjötransportstöd och persontransportstöd – för att minska konkurrenssnackdelarna som länets företag har genom de långa avstånden till marknaderna i landets mellersta och södra delar. Men trots alla de förslag som lagts fram och beslutats om har länet fortfarande en mycket hög arbetslöshet i jämförelse med landet i övrigt. Det krävs därför en medveten politisk strategi för att klara länets framtid, en strategi som medger långsiktigt arbete med nya satsningar för länets utveckling. Erfarenheterna har visat att bara en socialdemokratisk regering är beredd att fullfölja en sådan inriktning. Därför är det viktigt för Norrbottens framtid att landet också får behålla en socialdemokratisk politik och regering även efter höstens val.

Herr talman! Huvudbeståndsdelarna i den regionalpolitik som vi har i dag formades i början av 1960-talet. Regionalpolitiken var då i mycket stor utsträckning inriktad mot industri- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Syftet var mera att mildra de sociala och ekonomiska konsekvenserna av förändringar än att verka för regional utveckling. Regionalpolitiken kunde jämföras med regionalt industristöd.

Regionalpolitiken har över åren förändrats och getts en inriktning som mera lägger vikt vid regional utveckling och förbättrad regional struktur. Från centerns sida tycker vi emellertid inte att man gått tillräckligt långt i den inriktningen. Jag återkommer till det senare i mitt anförande.

En för den regionala utvecklingen viktig satsning som under 1960-talet och 1970-talet genomfördes i Sverige är uppbyggnaden av universitets- och högskoleväsendet. Universiteten i Umeå och Linköping byggdes upp liksom en serie högskolor. Dessa universitet och högskolor har haft utomordentligt stor betydelse för utvecklingen i sina regioner. De har fungerat som injektionssprutor för utvecklingen. Från centerns synpunkt måste dessa enheter beredas möjlighet att även i fortsättningen bedriva sin verksamhet. De är viktiga inslag i regionernas infrastruktur och utgör en viktig förutsättning för utveckling.

I en skrift med titeln Regional mångfald till rikets gagn har några framstående forskare tagit upp frågan om den framtida inriktningen av regionalpolitiken. De pläderar för tanken att regionalpolitiken borde föras närmare de framtidsinriktade styrsystemen i stället för, som nu, de utjämnande och bevarande. Regionalpolitiken skulle i högre grad än vad fallet är i dag aktivt bidra till förnyelse av infrastruktur och beslutssystem för näringslivet, organisationer och hushåll. Man gör alltså den bedömningen att de framtidsinriktade sektorerna ligger inom forskning och utveckling, utbildningspolitik, kultur- och massmediepolitik och inom den sektor som man kallar infrastruktur och beslutssystem. Jag är benägen att ge dessa forskare rätt på *den* punkten.

Hur speglar då det föreliggande regionalpolitiska betänkandet dessa tankegångar? Innan jag går in på den frågeställningen måste jag något beröra befolkningsutvecklingen i skogslänen. Kanske bidrar jag då till att hyfsa den debatt om befolkningsutvecklingen som förts här i kammaren tidigare i dag.

1960-talet har gått till historien som flyttlasspolitikens årtionde. Skogslänen dränerades på ungdomar till storstadsregionerna, med mycket allvarliga konsekvenser för såväl utflyttnings- som inflyttningsområdena. Skogslänsens befolkning minskade. De större tätorterna inom skogslänen kunde inte tjäna som broms för utflyttningen.

Under 1970-talet och början av 1980-talet var utvecklingen delvis en annan. Skogslänsens befolkningstal stabiliserade sig eller ökade något. Huvudsakligen var det i residensstäderna och i kommuncentra som ökningen ägde rum. Man kan säga att balansen i befolkningsutvecklingen *mellan* länen förbättrades. En bidragande orsak till denna utveckling var, som också framgår av utskottets betänkande, att den offentliga sektorns expansion

under den här tiden nått ut till skogslänen. Man får emellertid inte heller glömma bort att de regionalpolitiska insatserna positivt bidrog till denna bild av förbättrad mellanregional balans. Utskottets ordförande berörde också detta i sitt anförande.

När man ser vad som händer *inom* länen – regionerna – är bilden inte lika entydigt positiv under 1970- och början av 1980-talet, oavsett vilken regering som innehar makten i landet. Det vi under det allra senaste året bevitnat när det gäller befolkningsutvecklingen för de flesta av skogslänen är en tendens att befolkningen återigen minskar. Detta demonstrerades på ett mycket klart sätt för arbetsmarknadsutskottet av den delegation från Västerbotten som presenterade det länets problem. Vi är åter inne i en situation som karakteriserade 1960-talet, med en kraftig utflyttning från skogslänen till storstadsregionerna. Det finns också klara indikationer på att socialdemokraterna nu är inne på samma typ av utflyttningspolitik som under 1960-talet, vilket är utomordentligt beklagligt.

Vi bör alltså ha den här situationen klar för oss när vi diskuterar det regionalpolitiska betänkandet. Man kan fråga sig om det är rätt medicin som föreslås och om doseringen är den rätta för att nå regional utveckling och utjämning.

Jag sade tidigare i mitt anförande att det för den regionala utvecklingen kommer att vara utomordentligt värdefullt att man satsar på de sektorer som har framtiden för sig – alltså forskning och utveckling, utbildning, informationsteknik och högteknologi över huvud taget. Inom dessa områden är Norrland och skogslänen över lag illa rustade. Den undersökning som Norrlandsfonden och Umeå universitet har tagit fram visar att Norrland är svagt utvecklat när det gäller dessa framtidsinriktade sektorer. Det mesta av den s. k. FoU-sektorn finns i dag i storstadsregionerna – framför allt i Stockholm – vilket också industriministern vitsordade i sitt anförande.

Det är en nödvändighet för Norrland och skogslänen att den koncentration av framtidsbranscher till storstadsregionerna som i dag sker bryts. För att man i framtiden skall kunna på allvar tala om regional balans – regional jämlikhet – måste kraftfulla åtgärder sättas in för att förbättra betingelserna utanför storstadsregionerna för dessa framtidsbranscher.

Från centerns sida hälsar vi därför med tillfredsställelse den satsning på nya teknikområden som föreslås i propositionen. Jag tänker då på satsningen på bioteknik i Umeå, på datateknisk forskning och utbildning i Luleå och på rymdteknik i Kiruna. Det är enligt vår mening riktiga satsningar inför framtiden.

Enligt vår mening bör dock satsningarna på de nya teknikområdena i Umeå, Luleå och Kiruna få en fortsättning efter den fyraåriga verksamhetsperiodens slut. Vi anser att verksamheterna inte kan inordnas i de ordinarie anslagen utan att dessa räknas upp i motsvarande grad.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 24 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors.

Det är möjligt att den här typen av satsningar på ny teknik bör utvidgas att gälla även andra regioncentra inom skogslänen. Sådana tankegångar har

också framförts motionsvägen. Jag tänker på Nils G. Åslings motion om likartade satsningar som i Umeå, Luleå och Kiruna men förlagda till Östersund.

De här föreslagna satsningarna på nya teknikområden är nödvändiga satsningar för framtiden. De kan bidra till att förbättra den regionala infrastrukturen och på så sätt skapa bättre förutsättningar för den framtida regionala utvecklingen.

Det stora problemet för framtiden blir de inomregionala balansproblemen. Framtidsbranscherna måste även där ges förutsättningar att få fotfäste och möjlighet att utvecklas.

Det är uppenbart att datatekniken i framtiden kommer att vara ett avgörande regionalpolitiskt instrument. Viktigt är då dels tillgången till ledningar, dels kostnaderna för att utnyttja dessa. Centern har för sin del krävt att televerket skall åläggas att underordna sig de regionalpolitiska målen. För att skapa lika konkurrensförhållanden mellan olika delar av landet bör en enhetstaxa för datakommunikationstjänster införas. Inom vissa regioner i landet kan det vara motiverat att främja den datatekniska utvecklingen genom att införa nolltaxa. Dessa synpunkter har inte vunnit gehör hos arbetsmarknadsutskottets majoritet.

Jag yrkar bifall till reservation 16 av Arne Fransson m. fl.

I linje med de synpunkter centern har framfört med avseende på att bygga upp kompetens på dataområdet också i regioner utanför våra större städer har vi krävt att demografiska databasens filialer i Jörn, Jokkmokk och Pajala skall permanentas. Låt mig först med tillfredsställelse konstatera att det krav på datautrustning för 2,8 milj. kr. till Haparanda, som framförs i centerns motion nr 2910, redan har beviljats av regeringen.

Låt mig sedan något kommentera de verksamheter som bedrivs i Pajala, Jokkmokk och Jörn. Jag gör det då också som styrelseordförande för verksamheten. Denna verksamhet har under några år bedrivits som beredskapsarbete. Arbetet består av registrering av historiskt demografiskt och socialt material som förs över till datoriserat medium och görs tillgängligt för forskare i hela landet och även för utländska forskare. Verksamheten är här att jämföra med den som arkiven i Sverige utför. Den personal som nu arbetar med denna datorisering har nått en yrkesskicklighet som få besitter i det här landet. Skickligheten består inte bara i att läsa och tolka källmaterialet utan också i de olika faserna i datoriseringen av materialet. Jag kan dessutom på mycket goda grunder säga att efterfrågan på dessa produkter är stor i forskarvärlden, men som alla vet så har humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning svårt att få forskningsanslag, vilket gör att den inte har ekonomiska möjligheter att köpa produkterna. Kostnaderna måste täckas av samhället i likhet med vad som sker för arkiven.

Enligt centerns mening är en satsning på verksamheterna i Pajala, Jokkmokk och Jörn bra exempel på hur man kan bygga upp en datakompetens utanför de större tätorterna, helt i linje med de åsikter som glesbygdsdelegationen i full politisk enighet framfört.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 68 av Arne Fransson m. fl. Ett av de

allvarligaste problemen på arbetsmarknaden inom skogslänen är möjligheterna att rekrytera kvalificerad arbetskraft. Rekryteringen försvåras av att det är svårt att finna sysselsättning för båda parter i ett samboförhållande. Speciellt stora är emellertid svårigheterna att rekrytera kvalificerad arbetskraft till stödområdena. Centern har i sin partimotion krävt att en utredning tillkallas för att se över arbetsmarknadsregler och andra regler, som utgör hinder för rekrytering av kvalificerad arbetskraft till stödområdena.

Jag yrkar bifall till reservation 12 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson i Bengtsfors.

När det gäller stödberättigad verksamhet har centerpartiet i motion krävt att trädgårdsnäringen skall betraktas som stödberättigad näring. Den näringen kan i vissa regioner utgöra ett viktigt tillskott för sysselsättning och utveckling.

Jag noterar att utskottet konstaterar att stöd till trädgårdsnäringen kan förekomma, men utskottet är inte berett att generellt bifalla centerns motion.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 32 av Arne Fransson och Ingvar Karlsson.

Herr talman! Per-Ola Eriksson och Ingvar Karlsson behandlade i sina anföranden en del av centerns reservationer med anledning av det regionalpolitiska betänkandet. Jag tänker på bl. a. förslagen om sänkningen av arbetsgivaravgifterna inom stödområde A, förstärkningen av länsanslagen, förstärkningen av medlen till utvecklingsfonderna osv. Sammantaget ger det förslag som centerpartiet står bakom bättre förutsättningar att komma till rätta med de inomregionala balansproblemen.

Jag beklagar att utskottsmajoriteten inte har stött de förslag som centern har lagt fram. Det är bl. a. av länsstyrelsen i Västerbotten omvitnat att medlen till lokaliseringsbidragen var övertecknade redan när drygt halva budgetåret var gånget. Det visar behovet av höjningen av anslaget till denna stödform.

Jag ställde inledningsvis frågan om det regionalpolitiska betänkandet innehåller den rätta medicinen och doseringen för att åstadkomma regional utveckling och utjämning. När det gäller den mellanregionala balansen innebär satsningarna på vissa nya teknikområden rätt medicin, men jag tror att dessa satsningar måste få ökad betydelse i kommande regionalpolitiska betänkanden. Tyvärr är det så att det privata näringslivets FoU-verksamhet i skogslänen på det högteknologiska området är mycket begränsad. Därför måste dessa regioner i mycket stor utsträckning lita till statliga insatser.

När det gäller de inomregionala balansproblemen är situationen allvarigare. De åtgärder som föreslås av utskottets majoritet kommer endast att medverka till att mildra de sociala och arbetsmarknadspolitiska problemen i glesbygden. Där saknas nästan helt satsningar på de verksamhetsområden som har framtiden för sig. Jag är övertygad om nödvändigheten av statliga satsningar på de nya framtidsinriktade verksamheterna också i sådana lokala centra som Lycksele, Pajala, Jokkmokk, Strömsund, Ånge osv. Annars tror jag att skogslänens glesbygdskommuner kommer att förblöda.

Åtminstone borde staten till att börja med kraftfullt kunna gå in och satsa på ett par orter i inlandet inom något av de framtidsinriktade verksamhetsområdena, t. ex. datateknik eller elektronik.

Av industriministerns anförande förstår jag att han inte är främmande för den här typen av insatser, och det hälsar jag med tillfredsställelse. Ett par Uddevallapaketer eller ett Bergslagspaket i dessa orter skulle göra underverk. Det är också min mening att investeringsfonderna måste användas i den regionala utvecklingen på ett helt annat och effektivare sätt än i dag.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till centerpartiets reservationer till detta betänkande.

Anf. 94 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! I motion 2954 har ett antal socialdemokrater i de sju skogslänen pekat bl. a. på den regionalpolitiska nedrustning som drygt hälften av landet drabbades av under de sex år vi hade en borgerlig riksdagsmajoritet och borgerliga regeringar. Mot denna bakgrund har vi krävt restaurering av den regionalpolitik som vi bedrev här i landet i början av 1970-talet. Vi motionärer påminner om de resultat som den socialdemokratiska regionalpolitiken gav fram till mitten av 1970-talet. Flera tiotusentals nya arbetstillfällen tillskapades varje år. Inflyttningen till samtliga sju skogslän var större än utflyttningen åren 1975, 1976 och 1977, med ett litet minus för Norrbotten under det sista av dessa tre år.

De goda resultaten nåddes med en mycket aktiv regionalpolitik, där regionalt stöd, frakttöd, skatteutjämning, jordbrukarstöd, glesbygdssöd, IKS och andra åtgärder var ingredienser. Också en målmedveten statlig styrning av industrins utveckling via investeringsfondsmedel och utflyttning av statliga verksamheter från Stockholm var viktiga instrument. I mitten av 1970-talet förekom verkligen en utjämning mellan skogslänen och t. ex. Stockholms län. Åren 1975, 1976 och 1977 hade de sju nordligaste länen ett inflyttningsplus på 17 000, medan Stockholms län redovisade ett minus på 2 000. Skogslänens folkmängd ökade under dessa tre år med 19 000.

Men sedan fick vi en borgerlig majoritet under sex år i riksdagen och borgerlig regionalpolitik, eller brist på regionalpolitik, skulle jag helst vilja säga. In på 1980-talet kunde vi avläsa resultaten. Det återstod egentligen ingenting av utvecklingen i skogslänen från mitten av 1970-talet. Åren 1981, 1982 och 1983 flyttade fler människor ut från skogslänen än vad som flyttade in. De åren förlorade de sju nordligaste länen drygt 5 000 invånare i utflyttningar. Men till Stockholm flyttade man som aldrig förr, 13 000 på tre år. Trots att centern i sin "gröna" riksplan, som man så ofta ordade om här i riksdagen i början av 1970-talet, hade lovat att centerpolitiken skulle stoppa Stockholms utveckling och utveckla skogslänen, så blev det tvärtom. Befolkningstalen visade också för åren 1981, 1982 och 1983, alltså i slutet av den borgerliga regeringsperioden, minus i så gott som samtliga skogslän. Sammanlagt tappade de sju nordligaste länen de åren 13 000 av den befolkning man hade vid 1980-talets början. Men Stockholms befolkning ökade de åren med inte mindre än 23 000 personer. Det var resultatet av

Torsdagen den
30 maj 1985

*Regionalpolitiken
m. m.*

centerns regionalpolitik när den omsattes i praktiskt handlande. Med det beslut som vi om en stund skall fatta går den regionalpolitiken ur tiden.

Herr talman! Det är mot bakgrund av den svåra obalansen på 1980-talet som vi motionärer från de sju skogslänen ansett att det behövs extra insatser i den norra halvan av vårt land utöver vad regeringen har föreslagit, mera insatser för en hel landsdel än för något lokalt samhälle. En region som har störst arbetslöshet, lägst sysselsättningsgrad och svag utvecklingstrend måste få extra prioritet. Framför allt menar vi att regering och samhälle måste få möjligheter till en starkare styrning av näringslivets utveckling, om vi skall kunna leda utvecklingen dit där behoven är störst – inte, som så ofta sker, till någon enstaka ort, utan i det här fallet till en hel landsdel, till de drygt 60 % av vårt lands yta som skogslänen utgör. Genom styrningen och möjligen ny sysselsättning kan vi nå resultat. Men då måste vi få Volvo, Saab och många andra storföretag att ta sitt ansvar i denna del av vårt land och flytta arbeten dit där arbetskraft finns. På det sättet styrde Gunnar Sträng på sin tid via investeringsfondsmedel ett stort antal mycket lovande filialföretag norrut i början av 1970-talet. Den styrningen måste vi få tillbaka in på 1980-talet.

I vår motion har vi också krävt ytterligare forsknings- och utvecklingsinsatser, ökade utbildningsinsatser i regionalpolitiskt syfte och teknikspridningsinsatser till skogslänen. Vi har också begärt särskilda satsningar på s. k. avknopnings- och groddföretag med lokaliseringsstöd. Vi hade nog hoppats att arbetsmarknadsutskottet skulle ha varit mera generöst och ägnat landsdelsproblemen i norr en mer djupgående prövning och våra förslag litet mer av givmildhet. Vi vill inte påstå att det inte finns orter i Syd- och Mellansverige som har problem, men där finns det ofta arbeten inom pendlingsavstånd, och det gör det inte i skogslänen.

De problem vi tar upp är av särart. De åtgärder som regeringen har föreslagit och riksdagen kommer att besluta om är bra, men jag tror att det skulle behövas ytterligare insatser om vi skall få tillbaka den regionala balansen som vi var på väg att nå i början av 1970-talet. Men vi får glädja oss åt de framgångar för regionalpolitiken som det nu aktuella regeringsförslaget innebär, och vi får återkomma.

I detta anförande instämde Ove Karlsson och Barbro Nilsson i Örnsköldsvik (båda s).

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

12 § Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1984/85:50 Energibeskattningsfrågor (prop. 1984/85:120 delvis)

Utbildningsutskottets betänkande

1984/85:40 Vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder (prop. 1984/85:150 delvis)

Trafikutskottets betänkande

1984/85:30 Rätt att driva lokal och regional kollektivtrafik på väg (prop. 1984/85:168)

Nr 155

Torsdagen den
30 maj 1985

Näringsutskottets betänkanden

1984/85:27 Förslag till lag om vissa torvfyndigheter, m. m. (prop. 1984/85:120 delvis)

*Meddelande om
fråga*

1984/85:30 Energipolitik (prop. 1984/85:120 delvis och 1984/85:150 delvis)

Bostadsutskottets betänkande

1984/85:25 Komplettering av planen för vattenkraftsutbyggnad

13 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 29 maj

1984/85:622 av *Pär Granstedt* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om slutförvaringen av visst kärnbränsle:

Enligt pressuppgifter har avtal nu träffats om att Sverige skall ta emot en kvantitet utbränt MOX-bränsle – plutoniumberikat kärnbränsle – för slutförvaring från Förbundsrepubliken Tyskland, i utbyte mot en ungefär dubbelt så stor kvantitet svenskt utbränt kärnbränsle som avsetts för upparbetning i La Hague. MOX-bränsleavfallet skiljer sig från det svenska högaktiva avfallet genom att koncentrationen av plutonium är betydligt högre. Detta ställer rimligen särskilda krav på hantering och slutförvaring.

Finns det i Sverige utprovade metoder för att på ett säkert sätt omhänderta och slutförvara utbränt MOX-bränsle?

14 § Kammaran åtskildes kl. 17.52.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert